

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BAROKNÍ TEXT A DIACHRONNÍ KORPUS

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.
Autor práce: Jana Forsztáková
Studijní obor: Bohemistika – Německý jazyk a literatura

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáváním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

.....

Jana Forsztáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za její cenné rady, trpělivost, ochotu a pomoc při realizaci této práce.

ANOTACE

Předmětem bakalářské práce je transkribovaný přepis dvou kázání barokního autora Ondřeje Františka Jakuba de Waldta. Teoretická část se zaměřuje na jednotlivé periody barokní doby a jejich charakteristiku. Následující kapitola se zabývá barokní literaturou a významnými osobnostmi, které byly přínosem v barokním výzkumu. Poslední kapitola teoretické části zkoumá vybrané editory a jejich edice, konkrétně jejich postupy při transkripci textů.

Praktická část je věnována analýze dvou Waldtových kázání *Na Den Nového léta* a *Na Den Hromnic*. Nejprve se práce zaměřuje na rovinu hláskoslovnou a gramatickou. Pak jsou obě kázání analyzována z hlediska lexikálního. Tato část práce se zaměřuje především na dobovou slovní zásobu a slova přejetá, poté následuje rozbor obrazných a řečnických prostředků nalezených v obou textech. Poslední kapitola je věnována vybraným svatým, na něž Waldt ve svých kázáních odkazuje.

ABSTRACT

The subject of this bachelor thesis is related to the transcribed versions of the two sermons by the baroque author Ondřej František Jakub de Waldt. The theoretical section describes the individual stages of the Baroque period and their distinguishing features. The following part deals specifically with the baroque literature and the famous literary figures of that time who contributed to exploring the Baroque period. The last chapter of the theoretical section looks into particular editors and their editions, more specifically into their means of transcribing a text.

The practical section analyses two sermons *Na Den Nového léta* and *Na Den Hromnic* written by de Waldt. At first, the thesis explores the phonetic and grammar aspects of the sermons. Afterwards, the two sermons are analyzed in terms of used lexis. More specifically, this part of the thesis deals with lexical words used in the Baroque period and lexical loan words. Next, the analysis of the figurative and rhetorical means used in both sermons is presented. The last chapter of the practical part discusses the selected Saints to whom Waldt refers in his sermons.

OBSAH

ÚVOD.....	8
METODY PRÁCE	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1 PERIODIZACE ČESKÉHO BAROKA.....	11
2 BAROKNÍ LITERATURA.....	14
3 VÝZNAMNÍ EDITOŘI BAROKNÍCH TEXTŮ	16
3.1 JOSEF VAŠICA.....	16
3.2 RADEK LUNGA	18
3.3 MILOŠ SLÁDEK.....	19
3.3.1 Malý jest člověk aneb výbor z české barokní prózy	19
3.3.2 Martin z Kochemu (1634–1712)	20
3.4 MILAN KOPECKÝ	21
3.5 MARTIN VALÁŠEK	22
II. PRAKTICKÁ ČÁST	
4 HLÁSKOVÉ ZMĚNY V BAROKNÍM TEXTU.....	24
4.1 DIFTONGIZACE <i>y</i> > <i>ej</i>	24
4.2 DIFTONGIZACE <i>ú</i> > <i>ou</i>	25
4.3 ÚŽENÍ <i>é</i> > <i>i</i>	26
5 ZACHOVÁNÍ KVANTITY V PŘEPISU KÁZÁNÍ	28
6 VELKÁ PÍSMENA	34
7 ROZLIŠOVÁNÍ <i>I-Y</i>	36
8 PSANÍ PŘEDPON <i>S, Z</i>	38
9 LEXIKÁLNÍ ROVINA KÁZÁNÍ.....	39
9.1 PŘEJÍMKY	39
9.2 STARŠÍ ČESKÁ SLOVA.....	42

9.3	LATINSKÉ SENTENCE A SLOVNÍ SPOJENÍ.....	44
9.4	USTÁLENÁ SPOJENÍ A PŘÍSLOVÍ	45
9.5	OBRAZNÉ PROSTŘEDKY	45
9.5.1	PŘIROVNÁNÍ.....	46
9.5.2	METAFORA	46
9.5.3	SYMBOL.....	47
9.6	ŘEČNICKÉ PROSTŘEDKY.....	48
9.6.1	ANTITEZE	48
9.6.2	ŘEČNICKÁ OTÁZKA A ODPOVĚĎ.....	49
10	SVATÍ.....	51
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
	SEZNAM ZKRATEK	61
	PŘÍLOHY	63

ÚVOD

Tato bakalářská práce je zaměřena na transkribovaný přepis dvou kázání barokního autora Ondřeje Františka Jakuba de Waldta a následný rozbor obou kázání. K tomuto tématu nás přivedla chystaná edice českých kázání *Chválořeč neb kázání na některé svátky a obzvláštní roční slavnosti svatých božích...* z roku 1736 od O. F. de Waldta, do které budou přepisy zařazeny. Dále se stanou ve své digitalizované podobě součástí diachronního korpusu v Ústavu bohemistiky Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Poté co se stanou aktivní složkou korpusu, bude možné s přepsanými texty dále lingvisticky pracovat.

Koncepce této práce vychází z části teoretické a přechází i k části praktické. Předchází jim metodologická kapitola, ve které uvádíme, jak jsme při psaní práce postupovali, z kterých materiálů či publikací jsme získávali potřebné informace. V části teoretické jsme se zaměřili na jednotlivé barokní periody v české literatuře. Tato kapitola zařazuje autora transkribovaných textů, O. F. de Waldta, do pozdního barokního období. Následně přibližujeme de Waldta, jeho život a zvláště pak zálibu v konceptuálním kazatelství. Ve druhé kapitole s názvem Barokní literatura nás nezajímala nějaká konkrétní díla z tohoto období, ale spíše osobnosti, které svým výzkumem značně přispěly ke změně pohledu na toto dlouho opomíjené období našich literárních dějin. Nejrozsáhlejší a zároveň poslední kapitolu teoretické části tvoří editoři barokních děl. Vybrali jsme některé osobnosti, které se zabývaly či zabývají právě editorskou činností, abychom zjistili, jakým způsobem editoři postupovali při transkripci barokních textů. K tomuto účelu nám u jednotlivých edic byly nápomocné právě ediční poznámky vybraných autorů obsažené na konci každé edice, kterou jsme se rozhodli do této části práce zařadit.

V praktické části analyzujeme přepsaná kázání. Každá kapitola je v této části doplněna o konkrétní příklady z transkribovaných textů s označením čísla strany kázání, na kterém se daný příklad jevu vyskytl. Nejdříve jsme sledovali hláskoslovné jevy. Tedy diftongizaci *y > ej* v základu slov i v zakončení, *ú > ou* na začátku slov a úžení *é > í* také v základu slov i v zakončení adjektiv a některých zájmen. Tyto jevy jsme následně vyhodnotili v přehledné tabulce. Poté jsme zjišťovali, jak Waldt zachovával kvantitu samohlásek ve svých kázáních a odchylky od dnešních pravopisných norem jsme zaznamenávali. Zajímalo nás také de Waldtovo počínání při psaní velkých písmen, rozlišování *i-y* a nakonec také jeho způsob užívání předpon *s, z*. V další kapitole jsme

provedli rozbor obou kázání po jejich lexikální stránce. Začali jsme analyzovat přejímky z německého a latinského jazyka, což pro nás bylo prioritním úkolem. Pokračovali jsme rozbořem dobové slovní zásoby, která se svým významem v některých případech zcela liší od dnešního užívání daných slov. V poslední řadě jsme v textech hledali ustálená spojení a obrazné prostředky, které de Waldt v textech často užívá. Waldt ve svých kázáních často hovoří o světcích, nebo na ně odkazuje, proto jsme se bakalářskou prací rozhodli uzavřít kapitolou o některých svatých, zmíněných v přepisovaných de Waldtových kázáních.

Cílem naší práce je tedy analýza transkribovaných textů a jejich zařazení do diachronního korpusu, abychom tak získali možnost s těmito texty dále v budoucnosti pracovat.

METODY PRÁCE

Naším prvotním a výchozím materiálem jsou dvě kázání z de Waldtova souboru homilií *Chválořeč neb kázání na některé svátky a obzvláštní roční slavnosti svatých božích složené a na světlo vydané od Ondřeje Františka de Waldt, kněze církevního, tehdejšího nehodného faráře na Dobrši, léta Páně 1736*. Edici jsme pořídili podle digitální kopie exempláře uloženého v Oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté Koruně, pobožce Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, pod signaturou ČK 1077 neúpl. (bez titulního listu a s torzem dedikace). Při přepisu kázání jsme vycházeli ze Zásad transkripce českých textů z barokní doby (*Listy filologické* 1988) od Josefa Vintra. Pravidla, kterými jsme se při přepisu řídili, jsou obsažena v ediční poznámce, která bude k nahlédnutí v příloze této bakalářské práce před samotnými přepisy de Waldtových kázání *Na den Nového léta* a *Na den Hromnic*.

Praktická část bakalářské práce obsahuje analýzu přepsaných kázání. Zaměřili jsme se především na dvě roviny, které jsme chtěli podrobně zkoumat. Jedná se o rovinu hláskoslovnou a lexikální. V prvním případě jsme využili především publikace *Historická mluvnice češtiny* (1977) autorů Arnošta Lamprechta, Dušana Šlosara, Jaroslava Bauera. Při zpracování lexikální stránky kázání jsme nejvíce vycházeli ze slovníků, které nám objasňovaly jednotlivé významy slov nebo jejich původ. Jedná se např. o *Slovník symbolů* (Becker 2002). Pro naše účely se však staly nezbytným prostředkem pro vyhledávání významů především starších slov Vokabulář webový <http://vokabular.ujc.cas.cz/> a Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny <http://madla.ujc.cas.cz/>.

V teoretické části jsme pracovali především s knihou Václava Černého *Až do předsíně nebes* (1996), která nám pomohla charakterizovat české barokní období. Mezi další publikace, které nám byly nápomocné, patří kniha M. Sládka *Malý svět jest člověk aneb výbor z české prózy* (1995), edice *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny* (2007) od Martina z Kochemu a v neposlední řadě edice Koniášova díla *Vejštažní naučení* (1995). V těchto a jiných edicích jsme zkoumali postupy, jakými se editoři při transkripci textů řídili.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PERIODIZACE ČESKÉHO BAROKA

V této části bakalářské práce se pokusíme stručně charakterizovat jednotlivé periody českého baroka. Budeme přitom vycházet z monografie Václava Černého *Až do předsíně nebes: Čtrnáct studií o baroku našem i cizím* (Černý 1996, s. 277–336). Soubor dosud nepublikovaných statí, které vznikly v 60. a na počátku 70. let 20. století.

Václav Černý rozlišuje čtyři barokní generace. Samozřejmě není jednoduché nějakým způsobem jednotlivé periody od sebe oddělit a charakterizovat, jak sám Černý ve své knize zmiňuje.

První barokní generace spadá přibližně do let 1620 – 1650, patří do ní představitelé slovesného umění Jan Amos Komenský, Jiří Třanovský, Václav Kozmánek, Adam Michna z Otradovic, malíř Karel Škréta nebo rytec a kreslíř Václav Hollar. Tito autoři byli ovlivněni událostmi po Bílé hoře, a proto V. Černý tuto generaci nazývá „pokolením Bílé hory“ (1996, s. 278).

Do období mezi léty 1650 – 1680 patří druhá barokní generace, k níž se řadí velké osobnosti, jako Bohuslav Balbín, Bedřich Bridel, Václav Jan Rosa, Tomáš Pešina z Čechorodu, Felix Kadlinský nebo bratři Jan a Matěj Tannerové. Tato generace je odlišná od první tím, že vnímá bitvu na Bílé hoře spíše intelektuálně než jako nějaký determinující zážitek. Tím je pro ně třicetiletá válka. Tuto generaci V. Černý nazývá poněkud expresivně „pokolením zbuldozerování národní společnosti“ (1996, s. 288). Další odlišnost mezi první a druhou generací tkví v tom, že druhá generace prošla jezuitskou výchovou, což o první generaci neplatí.

Třetí barokní generaci lze datovat do období 1680 – 1710. Zde je na místě podotknout tu skutečnost, že všechny velké osobnosti českého baroka už byly podle V. Černého zmíněny v předešlých dvou generacích (1996, s. 305). Neznamena to, že v tomto období nalezneme jen autory rezignované, nýbrž jsou to pokračovatelé ve stopách předešlé generace udržující jejich tendence a hodnoty. Mezi zástupce tohoto období patří např. P. Evermod Jiří Košetický. Významný žánr tohoto období je homiletika reprezentovaná osobnostmi Pátera Daniela Nitsche a Pátera Bohumíra Hynka Josefa Bílovského.

Čtvrtá barokní generace by se mohla datovat do období 1710 – 1740. Také tato generace pokračuje v návaznosti na generaci předešlou. Václav Černý pro ni volí

označení „pokračovatelka pokračovatelů“ (1996, s. 318). Homiletické řečnictví se začalo rozvíjet ve třetí generaci a čtvrtá ji v tom následovala. Objevuje se zde velká řada významných rétorů. V tomto období je také stále častá anonymita děl, která je úzce spojena s lidovou slovesností, která je výlučně barokní záležitostí, neboť se primárně zaměřuje na lid. Do této generace patřil i významný kazatel Ondřej František Jakub de Waldt, autor latinských i českých kázání, stejně jako D. Nitsch a B. H. J. Bílovský představitel konceptuálního kazatelství.

Ondřej František Jakub de Waldt se narodil v Písku roku 1683. Po ukončení studií v Praze byl roku 1706 vysvěcen na kněze a své první působiště našel ve Skočicích u Vodňan. Většinu svého života však strávil v Dobrši na Volyňsku, nejprve jako administrátor, později jako místní farář a až roku 1751 se vrátil do svého rodiště, kde prožil jen krátký čas odpočinku, jelikož roku 1752 umírá (Vašica 1995, s. 227).

Ve svém chlapeckém věku chodíval de Waldt v Písku na kázání Bohumíra Hynka Josefa Bílovského, mistra konceptu. Konceptuální kazatelství (koncept pochází z italského *conpetto* „myšlenka, nápad“) mělo za účel posluchače poučit a zároveň pobavit pomocí důvtipu a široké škály jazykových prostředků, které navozovaly stupňující se napětí. Každé kázání uzavírala překvapivá *pointa* (Kopecký 1999, s. 93).

Koncept vznikl ve Španělsku a zhruba v polovině 17. století zastínil dosavadní homiletiku, která kazateli umožňovala pouze čtení celého evangelia a následující výklad jeho částí přesně v daném pořadí. Konceptuální myšlenka se na našem území objevila přibližně v 80. letech 17. století, při čemž se zpočátku nesetkala s kladným přijetím zvláště ze strany starších autorů. Později však mělo konceptuální kazatelství velký úspěch nejen u samotných kazatelů řečníků, ale i u posluchačů. Vrcholu dosáhl koncept v první třetině 18. století, poté však přestala být kázání tohoto typu vyhledávána (Kusáková 2006, s. 5).

Každé kázání konceptuálního charakteru obsahuje tyto části: *předslov (motto)*, *úvod (exordium, proemium)*, *hlavní část (confirmatio)* a *závěr (conclusio)*. Konceptuální kazatelé jako Bílovský, Nitsch nebo také de Waldt řadí do svých kázání k mottu ještě tzv. *argumentum*, ze kterého je čtenáři popřípadě posluchači zřejmý obsah jednotlivého kázání. Výše jmenovaní autoři se stali velkými osobnostmi právě konceptuálního kazatelství u nás. Nesmíme opomenout ani dalšího významného konceptuálního kazatele té doby – Pavla Josefa Axlara (Kusáková, s. 6–7).

O Bílovském, kterému de Waldt v mládí naslouchal při jeho kázáních v Písku, jsme se již zmiňovali. De Waldt se po něm stal nejvýznamnějším představitelem

a šířitelem konceptuálního kazatelství v českých zemích. Na rozdíl od Bílovskeho, který se ke „konceptu“ postupem času dopracoval, je Waldtova kazatelská činnost již od počátku v duchu konceptu (Kopecký 1999, s. 103).

De Waldtovo první dílo vydané tiskem roku 1730 je soubor 31 latinských kázání o sv. Janu Nepomuckém. O šest let později vyšel soubor českých kázání *Chválořeč* (1736), z něhož pocházejí dvě kázání, kterým se budeme věnovat v praktické části práce. Tento homiletický soubor vytiskl Matěj Adam Höger. Skládá se z 39 kázání, kterým předchází dvě předmluvy. Každá *chválořeč* vychází z tzv. argumenta, což je podle M. Kopeckého „parafráze biblického citátu nebo reminiscence na něj“ (1999, s. 103). Následuje vykládání argumenta z různých hledisek a výklad je oživen i řadou exempel, tedy příkladů. Jedná se o fábuly nebo historie, jak vysvětluje M. Kopecký: „fábule“ je beletristická rozprávka nebo bajka a „historie“ příběhy z dějin (Kopecký 1999, s. 103).

2 BAROKNÍ LITERATURA

Literatura z období baroka zůstává stále dostatečně neprozkoumaným obdobím naší literární kultury. Ani ve školách se o tomto období a o jeho významných představitelích žáci mnoho nedozvědí, přestože právě v 17. a 18. století vznikala díla, která byla vrcholem českého písemnictví střední doby (Stich 2000, s. 76). Problémem však je, že v širším povědomí je barokní literatura jakýmsi prázdným místem v našich literárních dějinách, a proto nevzbuzuje patřičný zájem, který si jistě svými literárními skvosty zaslouží.

Prvním lingvistou, který podal ucelený obraz dějin barokní literatury, byl Arne Novák. Sice se primárně nezabýval barokní kulturou, ale s využitím poznatků především Josefa Vašici a Zdeňka Kalisty dokázal ke konci 30. let 20. století sestavit obdivuhodný přehled barokního písemnictví. Samozřejmě se dnes nemůžeme opřít o všechny jeho poznatky, které zpracoval před více než osmdesáti lety, ale na svou dobu to bylo dílo vsutku neocenitelné (Horáková 2002–2003, s. 17). Své poznatky uveřejnil v díle *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny* (1936–1939) a ve studii *Praha barokní* (1938).

Musíme zmínit i další velké osobnosti, díky nimž se změnil pohled na barokní literaturu a které byly velkým přínosem v barokologickém výzkumu. Zejména máme na mysli F. X. Šaldu a jeho studii *O literárním baroku cizím i domácím* (1937) a Václava Černého jako autora *Eseje o básnickém baroku* (1937).

Barokní homiletikou, která svého času zůstávala v ústraní, se ve 30. a 40. letech 20. století zabývali Josef Vašica, Zdeněk Kalista, před nimi Hynek Hrubý, který věnoval pozornost českým postilám, nebo od 60. let literární historik a editor Milan Kopecký¹. V devadesátých letech 20. stol. byla středem zájmu Alexandra Sticha, Miloše Sládka, později Libora Pavery (Horáková 2005, s. 8).

Josef Vašica se pokusil jako první (1938) v úvodu své knihy *České literární baroko* (2. vyd. 1995) obrátit pozornost k barokní literatuře, která byla považována za podřadnou. Neocenitelně se zasloužil o posun ve studiu především barokní poezie. Další významná osobnost, která spolu s Vašicou změnila pohled na literaturu v daném období, byl historik Zdeněk Kalista. Je autorem prací *České baroko* (1941), *Tvář baroka*

¹ Z konference v květnu 1967, vyšel sborník statí *O barokní kultuře*, Brno: UJEP, 1968. V něm měl M. Kopecký studii K barokní homiletice (s. 61–74). Věnoval pozornost konceptu jako pojetí kázání, které oslňuje duchaplností, smyslem pro napětí, gradaci, pointu a mnohvrstevným jazykem (srov. Šváb, Klimeš, Nový přístup k baroku, *Slovo a slovesnost* 31, 1970, č. 4, s. 391–395).

(1982, 1983, 1992) a *Století andělů a d'áblů. Jihočeský barok* (1994). Nesmím opomenout ani Viléma Bitnara a jeho přínosné studie *O českém baroku slovesném* (1932), *Duch českého baroku* (1935), *Postavy a problémy českého baroku literárního* (1939) a *O podstatě českého literárního baroku* (1940).

Vašica, Bitnar i Kalista byli významnými osobnostmi barokologického výzkumu v předválečném období, Kalista pokračoval v bádání i ve druhé polovině 20. století. Kvůli změně politické situace během války stálo studium baroka na okraji zájmu a obnoveno bylo až v poválečném období (Janečková 2009, s. 5–8).

Po druhé světové válce se tedy opět vrátil zájem o barokní výzkum. Jedním z badatelů byl Milan Kopecký, který se zabýval literární historií a ediční činností. Z jeho mnoha studií a příspěvků ve sbornících a almanaších uvádíme práce *Literární dílo Mikuláše Konáče z Hodiškova* (1962) a *Starí slezští kazatelé* (1970). Z edic jmenujeme Koniášovo *Vejtažní naučení* (1995), kterým se budeme více zabývat v další kapitole této bakalářské práce. V devadesátých letech vyšla kniha Václava Černého, z které jsme vycházeli v předešlé kapitole, *Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím* (1996). Černý v této přínosné publikaci charakterizuje konkrétní barokní periody (tamtéž s. 12). Dalším významným autorem, jehož činnost také výrazně přispěla k bližšímu seznámení s barokní literaturou, byl Miloš Sládek. Z jeho edic vybíráme dvě, jimž se tato práce také věnuje, *Malý svět jest člověk aneb výbor z české barokní prózy* (1995) a *Martin z Kochemu: Veliký život pána Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny ...* (2007). Na této edici se spolu se Sládkem podíleli T. Breň a a L. Peisertová (tamtéž s. 13). Další autorem, jemuž připisujeme také zásluhy v barokním bádání, je Pavel Kosek. Na počátku 21. století ve své monografii *Spojovací prostředky v češtině v období baroka* věnoval pozornost skladbě. Podal její přehledný výklad se zaměřením na užití spojovacích prostředků (tamtéž s. 8). Svou důležitost má také výzkum Martina Svatoše, který se mimo jiné zaměřil na studium důležitých barokních autorů a jejich děl. Dále musíme zmínit i Marii Škarpovou, která působí na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, a její zájem o barokní hymnografii (tamtéž s. 14).

3 VÝZNAMNÍ EDITOŘI BAROKNÍCH TEXTŮ

V této kapitole nejdříve budeme věnovat pozornost Josefu Vašicovi a Radku Lungovi, kteří editovali přímo de Waldtovy texty, a poté se přesuneme k dalším významným osobnostem barokologického výzkumu, jakými byli Milan Kopecký, nebo stále je Miloš Sládek. Zaměříme se zčásti na jejich osobní profil, ale především nás bude zajímat jejich postup při transkripci barokních textů. Z edičních poznámek budeme zjišťovat, jak si počínali, konkrétně tedy, které úpravy a změny prováděli.

3.1 JOSEF VAŠICA

Josef Vašica byl významný univerzitní profesor, který se jako první začal zabývat de Waldtovým dílem ještě před druhou světovou válkou. Podrobněji se zaměřil na Waldtova kázání už v roce 1937. V této době stálo ve středu jeho zájmu právě barokní kazatelství, v jehož čele spolu s dalšími významnými kazateli Ondřej de Waldt nepochybně stál.

Vašica vydal studii *České literární baroko* (1938, reedice 1995), kam do jedné podkapitoly zařadil právě Ondřeje Františka Jakuba de Waldta. Roku 1938 vznikla edice *Boémici praeconium idiomatis – Chvála českého jazyka* (1938), ve které vyšlo latinsky i v českém překladu de Waldtovo nepomucenské kázání (Sládek 2000, s. 69).

Chválořeč Ondřeje de Waldta také nebyla Vašicou opomenuta. Na jejím přepisu začal pracovat v srpnu roku 1938. Zpočátku byl i Vašica sám překvapen rychlostí své práce při přepisu, ale přišly nenadálé problémy s nakladatelstvím a později i s poznámkami, které k edici připravoval takřka na poslední chvíli kvůli složité politické situaci té doby. Trápila ho také možná nesrozumitelnost knihy pro čtenáře. Naopak Jakub Deml, který připravoval předmluvu knihy, o úspěchu vůbec nepochyboval (Sládek 1997, s. 70).

Edice měla velký ohlas i v tisku, ale povětšinou se nesetkala s příliš výstižnou interpretací. Nejlépe zhodnotil knihu Václav Černý v *Kritickém měsíčníku* z roku 1940, kde jí spolu s Vašicou vyzdvihl a označil ji za velmi významnou v oblasti barokní homiletiky (tamtéž s. 71).

Vašicovy ediční úpravy

Vašica si do své edice vybral osm z de Waldtových 39 kázání v Chválořeči. Jen těžko odhadneme důvody jeho výběru a toho, proč některá kázání zcela opomenul. Zcela se vyhnul kázání *Na Den sv. Jakuba Většího*, kterému se naopak hodně věnoval ve své knize *České literární baroko* (tamtéž s. 71).

Do Vašicova výběru editovaných osmi kázání patří:

- Kázání na den sv. Matěje Apoštola
- Na den svatého Prokopa Opata
- Na den svatého Jakuba
- Na den svaté Anny
- Na den proměnění Pána Krista
- Na den Stětí svatého Jana Křtitele
- Kázání o svatém Václavu
- Na neděli Křížovou

Celkově se Vašica snažil text přepisovat podle zvyklostí soudobého jazyka, aby text nebyl pro čtenáře nesrozumitelný. Zvláště se jedná o značení interpunkčních znamének a o užití velkých písmen v textu. Velká písmena se na většině míst snaží zachovat ve formě dobového užití, adjektivum *Boží* ponechává s velkým počátečním písmenem, a naopak *božský* s malým.

Neutříděným způsobem pracuje Vašica např. také se spojovníkem, který se v jednom a tomtéž slově nachází a na další straně ne. Samozřejmě v edici nalezneme i chyby, které autor nechtěně v přepisu textu udělal, ale nejedná se o nic zásadního, pouze o záměnu nebo přidání hlásky navíc.

Velkou pozornost Vašica věnoval i vysvětlivkám, které tvoří vlastní kapitolu. Je třeba říci, že Vašica počítal s velmi pozorným, chytrým a sečtělým čtenářem, a proto některá slova, kterým by obyčejný člověk té doby, ale ani dnešní asi nejspíše neporozuměl, vůbec nevysvětloval (tamtéž s. 72).

3.2 RADEK LUNGA

Radek Lunga editoval dvě kázání z *Chválořeči – Kázání na den ss. Mučedníkův Jana a Pavla* a *Kázání na den Proměnění Pána našeho Ježíše Krista*. Tato dvě kázání vyšla u příležitosti symposia, které bylo věnováno právě de Waldtovi a konalo se v Dobrušce roku 1997. Lungova edice obsahuje de Waldtovu předmluvu *K pobožnému čtenáři* a již jmenovaná dvě kázání.²

Nyní obrátíme svou pozornost k edici *Kázání na den ss. Mučedníkův Jana a Pavla* a k úpravám, které Lunga v textu provedl.

Již první věty v přepisu kázání prozrazují, že Lunga v některých případech ponechával původní kvantitu samohlásek (např. *stuněte?*). V textu ponechává i dobové užívání starší podoby genitivu substantiv mužského rodu, což vidíme již v názvu kázání (např. *mučedníkův, hříšníkův...*).

Lunga neupravuje ani původní diftongizovanou koncovku u adjektiv a adverbii - *ej*. (např. *bídnej*)³, ani úžením vzniklé *í < é*.

Pro Lungu a jeho přepis byly stěžejní Vintrovy *Zásady transkripce českých textů z barokní doby* (1996) a stať od Jiřího Daňhelky *Směrnice pro vydávání starších českých textů*⁴ (1985).

Podle jeho ediční poznámky prováděl v textu tyto další úpravy:

- Spojky, příslovce, citoslovce (*a však, na to, ej hle*) upravuje podle dnešních zvyklostí (*avšak, nato ejhle*).
- Substantiva v nominativu plurálu, v instrumentálu singuláru a pronomina také přizpůsobuje novočeským pravidlům a krátí, nebo dluží (např. *mý* → *my*, *se cti* → *se ctí*).
- Velká písmena zachovává u vlastních jmen a slov náboženského charakteru.
- Grafém *g* transkribuje na *j* (např. *angel* → *anjel*).
- Opravuje také zjevné chyby vzniklé při tisku.

² DE WALDT: *Dvě kázání z Chválořeči*. Praha Dobruška: Sdružení pro obnovu Dobrušky, 1997, s. 31.

³ Tamtéž, s. 7–15.

⁴ Vyšla ve sborníku Husitský Tábor č. 8., s. 285–301 (Lunga 1997, s. 28).

- Pauzové členění nezachovává, ale upravuje souvětí z hlediska logicko-syntaktického členění za účelem větší přehlednosti textu (Lunga 1997, s. 27–28).

3.3 MILOŠ SLÁDEK

Dalším významným editorem barokních textů je Miloš Sládek, nynější pedagog Katedry české literatury na Pedagogické fakultě UK v Praze a v Ústavu dějin křesťanského umění na Katolické teologické fakultě UK v Praze. Ve středu jeho zájmu stojí česká pobělohorská próza a dějiny literární historie.

Miloš Sládek je autorem mnoha přínosných článků i studií, podílel se také na přípravě četných výstav. Nás ale ovšem nejvíce zajímá jeho ediční činnost. Sládek se zasloužil celkem o šest edic, z nichž jsme si vybrali dvě, kterým věnujeme další dvě podkapitoly této bakalářské práce.⁵

3.3.1 Malý svět jest člověk aneb Výbor z české barokní prózy

Edice *Malý svět jest člověk aneb Výbor z české barokní prózy* (1995) obsahuje předmluvu *K laskavému čtenáři* od Martina Pruggera a má celkem sedm kapitol, ve kterých nalezne čtenář výběr významných barokních děl. Pro nás jsou důležité především kapitoly s názvem *Pravda ze země posla a Spravedlnost z nebe vyhlídala aneb Lidské ctnosti a neřesti v dílech barokních kazatelů* a *Dvojím vlastním ruky zápisem d'áblu se podepsal aneb Strašidelné příběhy v barokní literatuře*. V obou kapitolách nalezneme některá kázání z de Waldtovy *Chválořeči* (1736). Ve Sládkově edici se např. nachází de Waldtovo kázání *Na den stětí svatýho Jana Křtitele* (Sládek 1995, s. 45).

U jednotlivých edic nás však nejvíce zajímá způsob, jaký si editor zvolí při přepisu jednotlivých děl, a proto i u Sládka se zaměřujeme především na jeho ediční poznámku.

Sládek se snažil, aby byl barokní text přijatelný i pro soudobého čtenáře. Zároveň ale nemohl ponechat stranou specifika barokní češtiny. Následující přehled nastiňuje ediční úpravy, které Sládek při přepisu užíval.

⁵ Katolická teologická fakulta UK [online].cit.[2016-02-03].
<http://www.ktf.cuni.cz/KTF-873.html>

Jedná se o úpravy

- vlastních a místních jmen (např. *Thesalonycenským* → *Tesalonicenským*),
- hláskové, projevující se v podobě psané (např. *spůsob* → *způsob*),
- úpravy zdvojených souhlásek (např. *radda* → *rada*),
- zachování kvantity podle současných zvyklostí (mimo slova související s hovorovým jazykem),
- zachování zkratk, které jsou rozvedeny v poznámkách,
- úprava interpunkce, která je mimo nenahraditelné dvojtečky a středníky v barokním textu, doplněna podle soudobého jazyka,
- úprava úvozovek, které Sládek nepřepisuje podle původního textu,
- zachování odstavců; jen v některých případech zvolil Sládek jiné členění textu, a to z důvodu srozumitelnosti,
- úprava odkazů a marginálních poznámek, nacházejících se oproti originálu v poznámkách,
- úpravy latinských citací a úryvků, které se Sládek rozhodl přeložit do češtiny nebo alespoň parafrázovat (tamtéž, s. 248–249).

3.3.2 Martin z Kochemu (1634–1712)

Sládek spolu s Lucií Paisertovou a Tomášem Breněm edičně připravili knihu od Martina z Kochemu s názvem *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny* (2007). Text vyšel německy poprvé v roce 1677 a v českém překladu kapucína Edelberta Nymburského poprvé v roce 1698.

Nová edice knihy obsahuje předmluvu, kterou edičně připravil Miloš Sládek spolu s Lucií Hučínovou, a celkem 177 kapitol.

Při prepisu textu se editoři řídili především pravidly Josefa Vintra z roku 1996 *Zásady transkripce českých textů z barokní doby* a ediční poznámkou Radka Lungy a Alexandra Sticha v Kořínkově knize *Staré paměti kutnohorské* (2000).

Editoři provedli při prepisu textu tyto úpravy:

- zrušili zdvojené grafémy (např. *summa* → *suma*, *masso* → *maso*, *zfformovat* → *zformovat*),

- *ti* před samohláskou přepisují na *t'* (např. *nešťastní* → *nešťastní*),
- dvojhlásku *au* podle výslovnosti nahrazují *ou* (např. *audolí* → *oudolí*),
- grafém *w* mění na jednoduché *v* (ve většině případech),
- *g* přepisují podle dnešních výslovnostních zvyklostí na *j* nebo *g* (např. *jetel*, *grunt*),
- přepis předpon *s-* a *z-*, stejně tak předložek *s*, *z* podle soudobého úzu,
- *i/y* u domácích slov podle novočeské jazykové normy,
- příslovce *vždy* a *vždycky* upravují zpravidla na *vždy* a *vždycky*,
- spojovník uprostřed složených slov odstraňují (např. *arci-biskup* → *arcibiskup*),
- kondicionálové tvary oddělují podle novočeských zvyklostí (např. *řeklby* → *řekl by*),
- *ph* mění na *f* (např. *antiphona* → *antifona*),
- *th* na *t* (např. *author* → *autor*),
- psaní velkých písmen se při přepisu řídí podle novočeských zvyklostí.

Editoři však při přepisu zachovávali původní prezentní tvary slovesa *být*, přičemž se v textu objevuje tvar *sem* i *jsem*. Dále nemění některé hláskové skupiny ve slovech jako *vzáctný* nebo *nětco*, souhláskovou skupinu *dl* také z textu nevyřazují, např. *kazatedlnice* (2007 s. 1047–1051).

3.4 MILAN KOPECKÝ

Milan Kopecký byl významným literárním historikem a editorem, který se zabýval starší českou literaturou především renesančního a barokního období. V 60. letech stál v popředí vzniku opětovného zájmu o studium českého literárního baroka. Editoval řadu děl od autorů jako Felix Kadlinský, Valentin Bernard Jestřábský, Bedřich Bridel nebo Antonín Koniáš.⁶

Jako příklad Kopeckého editorské činnosti jsme si vybrali Koniášovo *Vejtažní naučení* (1995), sbírku 106 kázání. Na začátku souboru nalezneme *Předmluvu k čtenáři* a na konci editorův doslov, poznámky a vysvětlivky, slovníček a samozřejmě pro naši

⁶ Volně dostupný slovník na internetu: *Slovník české literatury po roce 1945* [online] cit.[2016-02-05]. <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=410#narozeni>

práci nejdůležitější ediční poznámku, ve které Kopecký informuje o třech vydáních knihy, lišících se především v úvodu a závěru. První vydání, se kterým pracujeme, nese úplný název *Vejtažní naučení a Vejkladové na všechny nedělní i sváteční epištoly, též evangelia celého roku, mnohými Písma svatého důvody, svědectvím svatých otcův a výbornými příklady potvrzená*. Druhé vydání nese název *Postila aneb Celoroční vejkladové na všechny nedělní i sváteční epištoly, též evangelia, mnohými Písma svatého [...] potvrzený*, název třetího vydání zůstává stejný.

Všechna vydání se dělí do tří dílů:

1. Od první neděle adventní až do svatodušních svátků.
2. Od nejsvětější Trojice až do poslední neděle po svatém Duchu.
3. Na svátky a slavnosti svatých a světic božích, od svátků sv. Ondřeje apoštola až do svátku sv. Kateřiny.

Při přepisu Koniášových kázání si Kopecký stanovil následující pravidla:

- souhláskové skupiny ponechává (např. *učedlník, předce*),
- odchylky v tvarosloví neodstraňuje (např. *bosýma nohami*),
- kvantitu samohlásek zachovává (např. *podlé, vladař*),
- snaží se ponechávat původní interpunkční značení odlišné od dnešního (Koniáš 1995, s. 171–175).

3.5 MARTIN VALÁŠEK

Na závěr jsme zvolili mladší edici, která vznikla roku 2002 a zasloužil se o ni Martin Valášek, člen ediční rady Česká knižnice. Jedná se o knihu italského jezuita Giovanna Batisty Manniho (1606–1682), *Věčný pekelný žalář* vyšla poprvé 1666 a do češtiny ji převedl a rozšířil Matěj Václav Šteyer (1630–1692).

Šteyerův překlad Manniho knihy vyšel poprvé v roce 1676, poté o tři roky později v Praze. Roku 1701 byly zaznamenány další dvě vydání z Prahy a Trnavy. Martin Valášek vychází ze Šteyerova druhého vydání z roku 1679, jehož výtisk je uchován v knihovně Památníku národního písemnictví v Praze pod signaturou S XLII C5.

Nyní se budeme věnovat samotným edičním zásadám, které Valášek při přepisu respektoval. Vychází především ze *Zásad transkripce českých textů z barokní doby* (1998) J. Vintra a edičních zásad A. Sticha a R. Lungy v Kořínkových *Starých pamětech kutnohorských* (2000).

Konkrétní úpravy v přepisu:

- odstranění zdvojených písmen (např. *douffají* → *doufají*, *svattost* → *svatost*),
- odvozeniny *-ný/-nný*, *-ký/-kký* upravuje podle dnešní jazykové normy (např. *měděnný* → *měděný*, *měký* → *měkký*),
- grafém *g* přepisuje podle dnešní výslovnosti (např. *rejstřík*),
- velká písmena na začátku slov ponechává jen u slov náboženského charakteru (např. *Bůh*, *Matka Boží*, *Satan*),
- latinské zkratky sjednocuje, ostatní přepisuje (např. *V. M. pane* → *Vaše Milosti pane*),
- grafém *i/y* upravuje podle novočeských zvyklostí (např. *Benedykt* → *Benedikt*),
- neodstraňuje dobové souhláskové skupiny (např. *nětco*, *smrtedlný*), protetické *v-* (např. *vosika*) ani hiátové *h-* (např. *izrahelský*),
- ponechává tvary slovesa *být* (*jsem/sem*) ale upravuje tvary zájmena *mě/mně/mne*,
- znělé a neznělé hlásky upravuje (např. *zprávce* → *správce*),
- ponechává původní kvantitu v základech slov a v předponách (např. *zdrávě*, *přivesti*, *uminil*),
- zájmena osobní i přivlastňovací upravuje podle dnešních zvyklostí (např. *s nimi* → *s nimi*),
- odděluje předložky od podstatných jmen (např. *sevší* → *se vši*), *-li* (např. *budeli* → *bude-li*) a tvary kondicionálu (např. *staralibychom se* → *starali bychom se*),
- interpunkci sjednocuje se soudobými pravidly (Manni 2002, s. 236–240).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 HLÁSKOVÉ ZMĚNY V BAROKNÍM TEXTU

V této kapitole jsme se zabývali hláskovými změnami (diftongizacemi $y > ej$, $ú > ou$ na počátku slov, úžení $é > i$) v textu kázání a jejich četnosti.

4.1 DIFTONGIZACE $y > ej$

Tato diftongizační změna je zaznamenána v literárních památkách z konce 14. století. Neliterární památky zachycují i starší doklady, ale v tomto případě si nemůžeme být jistí, protože se mohlo jednat pouze o cizí výslovnost českých jmen. Až století 15. a 16. nám přináší nepochybné doklady o tom, že na našem jazykovém území byla hláskoslovná změna provedena. Týká se nářečí na českém území zpočátku bez jihozápadu a na Moravě se jedná o nářečí hanácké, kelečské a dolské⁷ (Lamprecht 1977, s. 92–93).

Tento jev se v textu vyskytuje nejčastěji, ať už v zakončení slov či v jejich základu.

V zakončení adjektiv a rodových zájmen:

DenNov (1–35): *strávenej čas* 4 a *čas dobře strávenej* 33; *v lecjakejchs tintěrkách* 4; *o jinej nos zavadili* 6; *jinej čas* 24; *pěknej obyčej, skrytej den* 8; *života kterej* 9; *čas kterej*; *času, kterej jest* 13; *světe, kterej* 32; *žádnej z lidí* 9; *čas již prošlej* 12; *čas platnej* 13; *čas dokonanej* 13; *dlohověkej Sisimides* 14; *kolikátej člověk, běh nejistej* 20; 21; *minulej čas* 24; *podotknutej rybář* 25, *jistej rybář* 25, *věk není jistej* 26, *oddanej věk* 32.

Pozn.

K tvaroslovným, dnes nářečním jevům patří rozdíl mezi **2. pádem sg. a 3./6. pádem sg. zájmen i adjektiv ženského rodu.**

Ve 3. a 6. pádu sg. ženského rodu zájmen, adjektiv je koncovka -ej: *na ničemnej slávě* 3, *k pomstě věčnej* 14, *na věčnosti též jedinej* 20, *duše, kterej kvůli ...* 21; *k svatej smrti* 22.

⁷ Hanácké= středomoravské; kelečské (jižně od města Hranic) a dolské (západně od Uherského Hradiště) = východomoravská nářečí (Lamprecht 1977, s. 93).

Ve druhém kázání *Na den očišťování blahoslavené P. Marie, Matky boží, jinak Hromnic* pozorujeme podobné jevy:

DenHrom (36–54): *celný kterej* 37; *Jozefem, kterej přítomný byl* 48; *accidens, kterej ovšem jiný není* 50, *groš, kterej* 51 a *Spasitel, kterej* 54, *groš naleznutej* 37; *přepodivnej ouvod* 41; *lépej* 48; *Milostnej* 53.

Ve 3. a 6. pádu sg. ženského rodu zájmen, adjektiv je koncovka -ej: *žena, o kterej* 37; *při svíče hromničnej* 37; *spravedlnosti božskej, ve všem božskej vůli učiněno* 40; *procesí, při kterej se nacházejí* 48;

V základu slov:

DenNov (1–35): *netejká* 4; *netejkalo, vytejkal* 5; *zejskati* 9; *pejše, vyrejti, tejče, nesejtův* 20; *tejden* 22; *vyhejbatí* 23; *po svejch* 29; *vejroční* 30; *zejtra, zejtrřejšího, zejtrřejší* 31; *strejcové*, s. 33.

DenHrom (36–54): *pejchy* 40; *tejden* 46.

Diftongizace $y > ej$ se v textu neobjevuje ve velké míře. Na některých stranách textu se tento jev vůbec nevyskytuje. Nejčteněji je zastoupen na s. 20, a to jen pěti slovy (viz výše). V kázání *Na Den Hromnic* (dále jen DenHrom) jsme slov s touto hláskovou změnou našli ještě méně. Konkrétně jen 14 případů diftongizace v zakončení slov a pouhé dva v základu slov. Toto je dokladem toho, že text kázání nebyl příliš ovlivněn mluveným jazykem.

4.2 DIFTONGIZACE $ú > ou$

Diftongizace $ú > ou$ probíhala současně s diftongizační změnou $y > ej$. Koncem 14. století se tedy stejně jako u předchozího jevu začaly objevovat první zmínky o této změně. V následujícím století dochází k nárůstu dokladů, které tuto hláskoslovnou změnu potvrzují. V literárních památkách nacházíme tedy nový diftong *ou* psaný *au*. Opět byla tato změna provedena v Čechách mimo jejich jihozápadní část a zasáhla již zmíněnou moravskou část – tedy nářečí hanácké, dolské a kelečské (Lamprecht 1977, s. 96).

U tohoto diftongizačního jevu, který nás také v obou kázáních zajímal, se situace obrátila. V kázání *Na Den Nového léta* (dále jen DenNov) jsme našli pouze jeden příklad, zatímco v kázání *Na den Hromnic* jsme našli celkově 43 slov se změnou *ú > ou*. V největší míře je změna zastoupena slovem *ouvod*.

DenNov: *ouřady* 3;

DenHrom: *ouvod* (32x) 36–54; *ouvodnice* (7x) 39, 42, 44, 51 a 52; *bez ouhony, ouzkosti* 40; *oučastní* 49; v *ouzkostech* 53.

4.3 ÚŽENÍ *é > í*

Další hláskovou změnou, kterou jsme v textech obou kázání pozorovali, je *í* vzniklé úžením z *é*.

Tato změna vznikla ze staročeského *é*, které mělo výslovnost zavřenou, na neměkčící se *í*. Nejstarší zmínka o tomto hláskoslovném jevu pochází ze 14. století a k jejímu rozšíření nedochází ani tak ve století 15. ale spíše se objevují četnější doklady v 16. století, protože změna neprostupovala příliš rychle do spisovného jazyka. K jejímu ustálenému začlenění došlo až na přelomu 16. a 17. století a zasáhla pouze území Čech a hanácké nářečí (Lamprecht 1977, s. 100–101).

DenNov: *míň* 27; *nejmíň* 34;

DenHrom: v *žalmích* 42; *míně* (2x) 48 a 49.

Vlivem úžení *é > í* docházelo také ke změnám deklinačních koncovek tvrdých adjektiv.

DenNov: *jedinýho života* 2; *žádný okamžení není [...] jistý* 8; *strávený dni, na svým hrobovým kamenu* 14; *můžeme-li je moudrý nazvati?* 15; v *jedný, v druhý ruce, pověřený smyšlení* 17; *nečistým trávení* 21; *z prázdný a studený kuchyně, na takovým (člověku), poškrvněný cesty, soudu veřejným* 22; *všeckno zůstává nejistý, postavený starosti* 26; *božským soudu* 31.

DenHrom: *do každýho koutu, sousedy svý* 37; *ženy byvali uváděný* 38; v *Písmě svatým* 38; v *náležitým rešpectu* 41; v *jedný osobě, druhý (holoubátko)* 42; *šestýho věku, šestýho*

času 46, přítomný pohlaví 48; synovský lásky 49; špatný peníze 50; na jedný straně, zrcadlo vyobrazený, na druhý straně 51.

Pro lepší orientaci v četnosti hláskoslovných změn v obou kázáních jsme vytvořili tabulku, která udává konkrétní údaje o výskytu změn v textech. Nejčastěji se objevuje diftongizace *y > ej* a nejméně úžení *é > í*. Zajímavé jsou také údaje o diftongizaci *ú > ou*, se kterou jsme se setkali mimo jednu výjimku jen v kázání DenHrom.

	DenNov	%	Hrom	%	DenNov + Hrom	%
ý > ej	39	70,9	16	29,1	55	100
ú > ou	1	2,2	43	97,8	44	100
é > í	21	55,3	17	44,7	38	100

5 ZACHOVÁNÍ KVANTITY V PŘEPISU KÁZÁNÍ

V našem přepisu jsme neměnili kvantitu samohlásek podle dnešních novočeských zvyklostí, ale zachovali jsme ji přesně tak, jako tomu je v originálu kázání. V tomto případě se odlišujeme od edičních poznámek autorů, z kterých jsme vycházeli. Rozhodli jsme se odchylně v kvantitě věnovat více pozornosti.

Přesné zachovávání kvantity je v textu velmi důležité, protože při nerespektování tohoto jevu může docházet k nepochopení danému obsahu, nebo může jiné užití délky u vokálů změnit i obsah dané výpovědi. Délka vokálu nám např. určuje, jestli se jedná o adjektivum nebo o adverbium. Adverbia s dlouhým vokálem se však v kázáních vyskytují ve velké míře. Nejčastější adverbium, u kterého dochází ke dlužení vokálu, je příslovce *zlé* (tedy *zle*).

Rozhodli jsme se analyzovat tento jev v textu z několika hledisek. Nejprve jsme se zabývali výskytem dlužení a krácení v obou kázáních. V kázání *Na den Nového léta* jsme našli **261** slov, která se svou kvantitou liší od dnešního úzu. Z toho se v textu vyskytuje **96** případů dlužení a **165** slov, kde je užito krácení. Kázání *Na Den Hromnic* obsahuje **77** slov, u nichž je krácení, a **70** slov, kde nacházíme dlužení. Je tedy zřejmé, že v této kapitole má charakter příznakového první kázání, které je na jev týkající se kvantity slov bohatší. Pro lepší představu o výskytu slov v obou kázáních jsme vytvořili tabulku zachycující výskyt odlišností v kvantitě v obou kázáních. Tabulka obsahuje i jednotlivé údaje v procentech. Z tabulky je také zřejmé, že z hlediska tohoto jevu je kázání *Na Den Nového léta* značně bohatší než kázání *Na Den Hromnic*, ve kterém se změny v kvantitě tak často neobjevují.

	Hrom	%	DenNov	%	Hrom+DenNov	%
Dloužení	70	47,6	96	36,8	166	40,7
Krácení	77	52,4	165	63,2	242	59,3
Celkem	147	100	261	100	408	100

Dále z tabulky vyplývá, že větší měrou se u slov projevuje krácení než dlužení.

V dalším kroku jsme se rozhodli analyzovat tento jev v textu z hlediska slovních druhů. Nejvíce případů jsme našli u sloves, což je logické, protože slovesa jsou potřebná k tomu, aby věty dávaly smysl. Verba, u kterých se objevuje krácení

a dloužení, nalezneme v textu v různých tvarech. Dloužení se třeba nejvíce objevuje v infinitivech (např. *činíti*) a v imperativech (např. *vyjdi*). Naopak krácení jsme nejvíce zaregistrovali u třetí osoby plurálu (např. *spominají*).

Konkrétní příklady z textu:

Substantiva:

Krácení v základu substantiv:

DenNov: z *hlíny, příkladem* 4; v *kázáních* 9; *peníze* 11; *hruza* (3x) 19; *k jídlu* (2x) 6 a 22; *obtížnosti* 21; *příležitosti* 28; s *proklínáním* 28; *odkladání* 30; *nekajicnost* 30;

DenHrom: z *přítomnosti* 3; *přítelkyně* 37; v *ustech* (2x) 37 a 42; *duvod, příkázání* 40; *příchod* 41; v *přítomnosti* 42; *nařízení* 43; *naturý* 51; *hruzou, mrakotách* 53.

Krácení v příponách substantiv:

DenNov: *bídník* 30; *peněz* 43;

DenHrom: *červíček* 39; *hříšník* (3x) 40.

Krácení v zakončení substantiv:

DenNov: *hříších* (4x) 4; *svých slavností* 8; *neštěstí* 10; *živobytí* 11; s *pilností* (2x) 10 a 15; od *žádostí zemských* 15; s *prudkostí* 17; *příležitosti, mužství* 19; s *bezbožností, s studeností, s nepozorností, s roztržitostí* 21; *toliko dní* (2x) 23 a 30; *pohodli* 23; *příслови, zdraví* (2x) 24; s *prozřetelností* 25; *se studeností, svědomí* (3x) 2, 25; *šťěstím* (5x) 25, 32; s *žalostí* 30; *na očích* 33;

DenHrom: s *pozorností* 37; s *Mariji* 39; s *velebností* 40; s *ponížeností* na s. 40; s *radostí* 41; s *nábožností, s uctivostí, s nadějí* 44; s *nemilostivostí, s žádostí* 47; *svědomí, procesi* 49.

Dloužení v základech slov:

DenNov: *lét* (5x) 4, 14, 20; *blížnímu* 6; v *knížkách* 11; *dobýtek* 15; *rozŭm* 18; *nerozŭm, živobytí* 23; *kníhy* (2x) 27 a 29;

DenHrom.: *Místr* 37; *grŭnt* 38; *dívadlu* 44; *zaklúdatelové* 49; *místra* 50; *břícha* 51; *ctítele, živobytí* 52.

Dloužení v koncovkách:

DenNov: *po dní 2; dobré věci 4; potřebné řeči 5; přítelé (3x) 11, 32; milovníci 15; naproti věčnost 20; k spovědi 28; čertí, sedláci 29; bratří (2x) 32 a 33; švagří 33;*

DenHrom: *na udici 37; v letech 43; od starodávná 44; církvé (3x) 45 a 46; muží (2x), šestinedělkou 48; vyznávačí (2x) 49; odplatý 50; z mědí, naturý 51; tvé děti, v nebeské vlasti 52.*

Dloužení v předponách:

DenHrom: *příkázání (2x) 38.*

Dloužení v příponách:

DenHrom: *Hromnic 36; ouvodnice (4x) 39,42; služebnice na s. 46; František 50; Orodovnice 52.*

Adjektiva

Krácení v základu:

DenNov: *byvalé marnosti, kratký čas 3; důležitých řeči 5; (lidé) nepřiznivi, v privatních kázáních 9; stínu pomíjejícímu 11; o přítomným (4x) času 7, 24, 25; mluvícího Ephrema 25; upřímní příbuzní (2x) 33;*

DenHrom: *s nejdůstojnější (3x) dceruškou, paní, velebnosti 39 a 40; po porodu neslychaným, nevidaná procesi 41; počátečního hříchu 42; přítomný pohlaví 48, upřímné víry 49, s přítomnými, přivětivá Panno 51.*

Krácení v zakončení slov:

DenNov: *jineho stvoření 7; silneho anjela 26; trápení pekelneho 31;*

DenHrom: *svateho Petra, domácí syn 37.*

Krácení v předponách:

DenNov: *nejvybornější přítel 17;*

DenHrom: *vyborný 36.*

Dloužení v základu slov:

DenNov: *vyzdvižená modla 17; nejvyšší možnosti 22;*

DenHrom: *vysoký 36, požehnána žena 45.*

Pozn.: Adjektiva rezultativní pasivní i adjektivum *oučastný* jsou zapojena jako součást přísudku jmenného se sponou a mají délku:

DenHrom.: *(oni) nebyli pohoršení* 37; *bývala očištěná* (2x), *ženy byvali uváděný* 38; *bývá ozdobená, osvěcená* 45; *byli oučastní* (2x) 49 a 50.

Pronomina

Krácení:

DenNov.: *čim* (2x) 14 a 15; *do síti její* 25; *tim* (12x) 2-32; *s tímto nápisem* (2x) 17;

DenHrom.: *tim* (8x) 37-48; *usta její* 37; *její služebník* 39; *její Ježíš, ženich* (4x) 42; *čim* 37; *jaky* 49.

Dloužení:

DenNov.: *při níh* (4x) 12; *s ními* 29; *naší přátelé* 32;

DenHrom.: *oná žena* 37; *za ními* 41; *naší předkové* 44.

Numeralia

Krácení:

DenNov.: *oboji*.

Dloužení:

DenNov.: *dvá psi* na s. 30.

Pozn. *dvé hrdlíček, dvě holoubátek* 38 – vzniklo stahováním *dvoje* > *dvé* DenHrom.

Verba

Krácení v základu sloves:

DenNov.: *začínáme, pujdou* 3; *se obírame, spomínají* 4; *se obírali* (2x) 5; *pozustává* 7; *připomínali* 8; *provesti* 10; *povídal, nepozustávalo* 13; *muže* 26; *mužeme-li* 15; *přebyvají* 19; *utecti* 22; *nespolehaje* 24; *připovídali* 27; *spovídal se, užíval* 28; *zustal* 30; *uslyšíte-li, nespoleha* 31;

DenHrom.: *zustává* 41; *předpovídali* 44; *políbice* 48; *hlídáte* 49; *uvesti, neříkal* 52.

Krácení v zakončení sloves:

DenNov: *plni, zakládají si 3; není-li, se obrátí, mnozí se odvracují, zahanbice 5; pomáhají 6; chtít, nechtít; čas se nevrátí, uvalují, zapominají 7; evangelia se počínají 9; nepočíta 14; mařeji 15; mají 23; majíc 25; starajíc 28; jistí 31; neprokazují 33;*
DenHrom: *ženy obětují 43; chvalice, polibice 48.*

Dloužení v základu slov:

DenNov: *cvíčil 22; křičeti 28; křičí 29.*

Dloužení kmenotvorných přípon v infinitivu:

DenNov: *mařiti 6; sloužiti 13; trefiti 19; činíti (3x) 28; prositi 31.*

Dloužení v infinitivní koncovce -ti:

DenNov: *poukázati 14; praviti 17; rozmnožiti, činíti 28.*

Dloužení v zakončení slovesných tvarů:

DenNov: *pominé 7; vyjdi 8; bledné, vadné 16; ulítné 19; uběhné, uletné 27.*

DenHrom: *já se raduji, já nepochybují 37; poslechní 46, já se pamatují 52.*

Dloužení v kmenotvorné příponě -uj-:

DenNov: *pamatuj 8; varuj se 11; propučuje 24; ukazuje 29;*

DenHrom: *obětujte 49.*

Dloužení v předponách:

DenHrom: *přijíti 44.*

Adverbia

Krácení v základu:

DenNov: *příkladně 14; huře 28.*

Dloužení v základu:

DenHrom: *vnitřku 37; výsoce (2x) 39 a 45; daleko 45; snázně 51.*

Dloužení koncových vokálů:

DenNov: *naprotí* 3; *kdesí* 14; *zlé* (3x) 7 a 12; *nejvroucněji* 28;

DenHrom: *jinák* 36.

Prepozice

Dloužení:

DenNov: *dlé možnosti* 22; *dlé příslovi* 24; *naprotí věčnosti* 20;

DenHrom: *podlé váhy* 36; *podlé obličeje* 39; *dlé slov* 40; *podlé těla* 48; *dlé zákona* 46.

V textu se ještě několikrát opakuje příslovce, případně spojovací výraz *zatím* namísto novočeského *zatím*.

6 VELKÁ PÍSMENA

De Waldt ve svých kázáních užívá velká písmena jako v německém jazyce, tedy především u substantiv. Zajímavé je především to, že toto pravidlo nectí ve všech případech. Podle našeho názoru je to dáno tím, že Waldt tak zdůrazňuje důležitost svého sdělení. V obou kázáních nalezneme vždy s velkým písmenem podstatná jména, která se v textu nejvíce opakují a jsou tedy hlavními v jeho výpovědi. Nicméně majuskule u substantiv převažují i přes občasné výjimky.

Z kázání *Na Den Hromnic* uvádíme tyto příklady:

Maskulina: *od Ovodu, do Chrámu, Kněz, Groš, sto Haléřův, Světu* 36; *celý Dům, Sousedy, Apoštolův Kníže, Syn Království, Zázrakem* 37;

Feminina: *Země, pět Hor, Ceny* 36, *Žena Evangelická, Přítelkyně, při Svíče dnešní Hromničnéj, vrž Udici a tu Rybu, z Osoby* 37;

Neutra: *Nebe, pět lotu Stříbra* 36.

Příklady z kázání *Na Den Nového Léta*:

Maskulina: *za onoho Času, Poklad, SS. Patriarchům, Předkové* 1; *tento Rok, Světa Spasitelem, do Hrobu, z Gruntu, bez Užitku* 2;

Feminina: *s Kosou, na Duši* 2; *Vůle, pro Věčnost* na s. 3; *své Vlasti* 5;

Neutra: *od Narození, Srdce, na Svědomi* na s. 2; *na Nebi, na Bohatstvím* 3; *Uši* 5.

V přepisu jsme upravovali všechna velká písmena u podstatných jmen podle našich novočeských zvyklostí. Waldt nepoužívá majuskule jen u substantiv, ale také na začátku některých adjektiv.

Příklady majuskulí u adjektiv:

DenNov: *Křestianský život, života Blahoslaveného* 2; *z příčiny Athenským* 5;

DenHrom: *Kněžský plat* 36; *žena Evangelitská, Apoštolův kníže* 37.

Oproti tomu jsme na některých místech v obou kázáních upravovali začátky nových vět, kde de Waldt po otazníku nebo vykřičníku začínal novou větu malým písmenem. Tento jev jsme proto také upravovali podle našich jazykových zvyklostí.

Konkrétní příklady z kázání *Na Den Nového léta*:

Ten tam! jaké Epitaphium [...] 1; [...] věkův umřel! ale kdo pak umřel, ptáš se? povím: starý tento rok [...], Ale co? ach po hříchu! o jak mnoho z nás jest [...], [...] medle dále s nimi bude? uběhne jim čas [...]2; Ale proč? příčinu dává [...] 3.

Kázání *Na Den Hromnic*:

[...] Víte jak velký a jak vznešený? povím vám: v Starém Zákoně [...]; [...]co to bylo pět lotu stříbra? kdybys řekl pět hor [...] 36.

7 ROZLIŠOVÁNÍ I-Y

V de Waldtových kázáních jsme upravovali i užívání fonému *i-y* podle novočeských pravopisných pravidel. Nejčastěji jsme prováděli změny v koncovkách podstatných a přídavných jmen. Dále jsme nacházeli odchylky v základu slov u různých slovních druhů a v neposlední řadě v koncovkách 3. osoby singuláru sloves. V obou kázáních jsme si také všimli kolísání především ve shodě přísudku s podmínkem, kde jsme ve stejných případech našli obě varianty. Z toho usuzujeme, že Waldt nebral příliš velký zřetel na pravopisná pravidla, nebo je to způsobeno také nepozorností tiskařů.

Výjimkou je psaní zadní varianty **y po sykavkách a polosykavkách**. Tyto případy vyčleňujeme nejdříve, ostatní řadíme za ně:

V základu slova:

DenNov: *všyckni* 1; *Spasytelem, spasytedlný* 2; *cýsař* 4; v *Krystu, myzerně* 2; z *hlýny* 4;

DenHrom: *za Krysta* 37.

Koncovky u substantiv:

DenNov: *po půlnocy na dušy, v skutcích, 2; hříšníci* 3; *dobré věci, v hříšých* 4;

DenHrom: *svíce, udicý* 37; *o grošy, knězy* 38.

Koncovky po jiných souhláskách:

DenNov: *na svědomy* 2.

Koncovky u adjektiv:

DenNov: *staršý jsme, horšý, nejdokonalejšý, nastávajícý věčnost* 2; *co nejpodstatnějšýho* 4;

DenHrom: *domácý, cizý, nejvyššýho, o nejsvětějšým ouvodu* 37.

Pronomina:

DenNov: *sy zakládaji* 3; *sy přáli* 4.

V základech sloves:

DenNov: *se obyráme* 4;

Hrom.: *matka slíbyla* 38.

Zakončení sloves ve 3. os. sg.:

DenNov: *procházý, scházý, ucházý* 2;

DenHrom: *musý býti* 38.

Shoda přísudku s podmětem:

DenNov: *neučinily (dospělí a staří),(my) stratily, (mnozí) stlaly* 4;

DenHrom: *ženy byvali* 38.

Ve shodě přísudku s podmětem dochází ke kolísání. Waldt nerespektuje v tomto případě žádná pravidla psaní *i – y*, proto se v jednom a tomtéž případě v textu objevuje první i druhá varianta grafému.

Také spojka *i* byla psána grafémem *y*:

DenNov: *duše y těla, ale y duše* 2;

DenHrom: *y což to má být* 36; *by byl y chtěl* 37; *ale y svatá Helena* 38.

8 PSANÍ PŘEDPON S, Z

Waldt se odlišuje v psaní předpon *s, z* od dnešních pravidel českého pravopisu. Všechny příklady, které níže uvádíme, se podle novočeských pravidel píší se začátečním grafémem *z*. Tento jev nacházíme u řady slov. Nejvíce příkladů jsme objevili u sloves. Ani v jednom kázání jsme nezaznamenali opačný případ, ve kterém by se podle novočeského pravopisu užil počáteční grafém *s* a v de Waldtově kázání by se na začátku slova objevilo *z*. Takovýto příklad jsme v textu neobjevili.

Substantiva

DenNov: *strátu* (5x) 6–27; *skázou* 15; *spůsob* (3x) 26, 29; *spovědí, skroušenost* 28; *dle skroušenosti* 33;

DenHrom: *spůsobem* (3x) 38–40.

Adjektiva

DenNov: *stracený čas* (3x) 8, 14 a 24; *skažené* 24;

DenHrom: *stracený groš* 37.

Verba

DenNov: *spívali, spůsobili* 9; *stratíce* 10; *spraviti, stratíš* (2x) 11; *skusí* 13; *stratil* (3x) 13, 14 a 24; *skazí* 15, *neskazil* 16, *svítěziti* 17, *nespomene* 22, *spovidati* 28, *vstekaje* 29, *skusili* (2x) 32 a 34;

DenHrom: *stratila* (3x) 50; *stratil, spomínám* 52.

Adverbia

DenNov: *skroušeně* (2x) 12 a 28.

9 LEXIKÁLNÍ ROVINA KÁZÁNÍ

V této části bakalářské práce se budeme věnovat lexikální rovině kázání. V první řadě se zaměříme na přejímky z německého a latinského jazyka, které se v textech často vyskytují. Dále se budeme snažit v obou kázáních nalézt a s pomocí slovníků vysvětlit význam některých starších českých slov, která de Waldt používá a která naše generace již nezná, nebo se změnil jejich význam. Také vybereme některé latinské věty či slovní spojení, které Waldt v kázání přímo překládá nebo parafrázuje. V další části nás budou zajímat ustálená spojení a přísloví, ve kterých Waldt má oblibu. Neopomeneme ani obrazné prostředky, které dodávají baroknímu textu na zajímavosti. Pro náboženské texty jsou typické metafory a symboly, které se pokusíme v de Waldtově díle analyzovat a posléze vysvětlit jejich význam.

9.1 PŘEJÍMKY

V kázáních jsme zaznamenali několik příkladů výskytu slov německého původu, které vlivem německého jazyka pronikly do našeho jazyka a staly se jeho součástí. Jedná se o přejímky či výpůjčky z němčiny. Přejímka je v námi užitém slovníku cizích slov definována jako „jazykový prostředek přejatý z němčiny do jiného jazyka nebo v něm podle němčiny vytvořený“ (Slovník cizích slov pro nové století 2005, s. 135). Se slovy přejatými z německého jazyka, která se vyskytují v textu, se v dnešní mluvě nejspíše nesetkáme. Jsou to slova zastaralá, která se už zřídka objevují jen v mluvě starší generace.

Pro zjištění konkrétních významů slov v obou kázáních nám byl nápomocný především Malý staročeský slovník (MSS), Gebauerův Slovník staročeský (GbSlov), Stručný etymologický slovník jazyka českého (SESJČ), Staročeský slovník (1–26; StčS) a Elektronický slovník staré češtiny (ESSČ), Heslář lístkového materiálu ke StčS (HesStč) a Šimkův Slovníček staré češtiny (ŠimekSlov). Se všemi výše jmenovanými slovníky jsme pracovali v tzv. Vokabuláři webovém (<http://vokabular.ujc.cas.cz>), který shromažďuje všechny doklady starší české slovní zásoby do 15. století včetně. Dále jsme jednotlivá slova a jejich významy vyhledávali v Lexikální databázi humanistické a barokní češtiny (LD), obsahující doklady a prameny z 16. – 18. století (<http://madla.ujc.cas.cz>).

V kázání DenNov jsme objevili tato slova, která mají své kořeny v němčině. Nápomocný nám byl *Německo-český a česko-německý slovník* (2007), zpracovaném kolektivem autorů Fin Publishing.

grunt: z něm. der Grund (...z *gruntu srdce*... s. 2, ...*celý zámek z gruntu vyvrátil*... s. 30); podle ESSČ několik významů (v tomto případě se jedná o třetí případ):

1. (stavby) *základy, zvl. základová jáma n. zeď, z gruntu do základů, úplně, zcela, důkladně;*
2. zvl. v pl. koho *půda, pozemek, příp. statek, hospodářství;*
3. čeho (srdce ap.) *hloub, hlubina, nejhlubší místo;*
4. *základ, podstata;*
5. *důvod, příčina;*

fechtovat: z něm. fechten (...s *povětrím se fechtuje*... s. 6), „šermovat“ (ŠimekSlov);

fortel: z něm. der Vorteil (...*toho fortele takového*... s. 27); „oklamání, podvod, lest“ (VelSilva, s. 500);

foch: z něm. das Fach (...*aspoň na foch slzičku vylejou*... s. 33); „na oko“, nebo „pod záminkou“, pod fochem potřeby knih (NáchPost 1707, s. 657);

handl: z něm. der Handel (...*pojízdky, šmejdy, handle*... s. 21); „obchod, obchodování“ (ESSČ);

jarmark: z něm. der Jahrmarkt (...*žádného trhu a jarmarku víc není..., čas trhu a jarmarku života zdejšího*... s. 10); „trh, obchodování se zbožím v určenou dobu na k tomu určeném místě“ (ESJČ); valný svobodný trh (VelSilva, s. 477);

špás: z něm. der Spaß, (...*špásův a básní rádi poslouchají*... s. 5), „žert“; *jestli bylo jaký slovo to bylo ze špásu* (TrestBít 1720, s. 181); *špásem praviti „žertem“, to co špásem propověděl* (RačRob 1706, s. 163);

trunk: z něm. trinken (...*nemírnému trunku odevzdaných*... s. 20); „pití“ (ArchČ 1549, s. 393);

vinšovat: z něm. wünschen, (*...srdečně vinšuji...,... zase vám vinšuji...,...v Kristu shromážděným vinšuji... s. 2*), „přát“ (MSS).

V kázání *Na Den Hromnic* jsme našli slovesné adjektivum rezultativní pasivní, odvozené ze slovesa *vinšovati*:

vinšovaná holubička: utvořeno z *vinšovat*, to pochází z něm. wünschen (*... a tu byla ona od svatých Otcův vinšovaná holubička ... 42*); „vytoužená, očekávaná, přaná“ (MSS);

lot: z něm. das Lot (*kněz dostával pět lotu stříbra 36*), „jednotka váhy“ (MSS); „jednotka váhy (1/16 hřivny) a zároveň jednotka platební; ještě na počátku 19. století byl lot mezi lidem drobnou jednotkou váhy, např. pro nákup kávy“ (Machek 1957, s. 276).

Nyní se zaměříme na slova, která přejala čeština z latiny. Pracovali jsme s *Latinsko-českým slovníkem* Jana Kábrta a kol., 4. vydání, Praha: SPN, 1996:

DenHrom:

accidens: z lat. *accidēns, -entis* „náhoda, odměna, úspěch“ (*nejsvětější ouvod a k tomu bohatý accidens 36*); „mimořádná odměna“ (DukSark 1725, s. 56);

funus: z lat. *fūnus, -eris, n.* „pohřeb“ (*po smrti pak přátelé jinou obyčejně lásku neprokazují příteli umrlému, nežli že na funus jdou 33*); *když vy [kněží římsí] na funusích a pohřebích s kadidlem marnotratně zacházíte* (VesPost 1724, s. 322);

rešpect: z lat. *respectus, m.* „ohled“ (*v náležitým rešpectu a uctivosti [...] v tom se chovala 41*);

DenNov:

fakule: z lat. *facula, f.* „pochodeň“ (*běžme s rozsvícenou touto fakulí 18*); *když mu pravice císařská na jedné procesí od fakule otekla* (BílNebe 1724, s. 203);

komora: z lat. *camera* (*poodstoupiv kněz do blízké komory, vroucně se Pánu Bohu modlil* 28); „světnice“ (MSS);

koruna: z lat. *corōna*, f. „koruna, věnec“ (... *modla Vulcana držící v ruce korunu s tímto nápisem ...* 17);

medicína: z lat. *medicīna*, f. „lékařství, lék“ (... *pokudž jej dobře a náležitě tráví co spasitedlné medicíny užívá* 17).

9.2 STARŠÍ ČESKÁ SLOVA

Ačkoliv jsme neměli při čtení textu kázání problém s jeho porozuměním, vyskytují se v textu slova, jejichž správný význam jsme si také museli ověřit ve *Vokabuláři webovém*⁸ nebo v *Lexikální databázi humanistické a barokní češtiny*.⁹ V textu jsme se pozastavili nad dvěma slovy. První slovo, kterému jsme neporozuměli, je *medle*. Má význam *tedy*. V textu se objevuje hned několikrát. (...*jak medle dále s nimi bude?* 3). Význam nám objasní ESJČ. Příslovce *mnedle* pochází ze spojení *mne dle/dle mne*, tedy ‚podle mého‘. Druhým pro nás zcela neznámým slovem je *stupka*, v textu se nachází pouze jedenkrát. (*však proto takový stupka...* 22). Jeho význam podle JgSlov: ‚člověk zahálčivý, tulák, povaleč‘.

Při přepisu textu a jeho hlubším prozkoumání jsme zaznamenali také slova, která jsou v dnešní mluvě zcela běžně používaná, ale v době, kdy bylo kázání napsáno, měla odlišný význam. Jedná se o slova, která uvádíme s jejich původním významem z textu:

starost: (*čas se starostí všecko kazí, všeckno tráví, kamení, dříví, šaty, život i zdraví* 16); „se stářím“ (MSS);

nádoba: (*napomíná nádoba vyvolená svatý Pavel* 18); „člověk vyvolený k zprostředkování něčeho“ (StČs);

pohádka: (*lidem tudy jdoucím pohádku dávala* s. 19); „hádanka“ (MSS);

žába: (*co žába po zemi se plazí* s. 19); „žába, želva“ (MSS);

⁸ <http://vokabular.ujc.cas.cz/>

⁹ <http://madla.ujc.cas.cz/>

nepříležitost: (*jakékoliv nepříležitosti se neobával* s. 22); „nevhodnost“ (StčS);

život časný: (*a tak konec života časného byl vám počátkem blahoslaveného věčného* 2); (o životě ap.) „časný, pozemský, vezdejší“ (ESSČ);

daremná rozprávka: (*... s lečíms jiným se obírali a daremnou rozprávkou, též usmíváním čas mařili* 5); „marná, bez užitku, zbytečná“ (MSS);

týhoden: (*První věk neb týhoden byl od Adama až do Noe* 4); „týden“ (že jsme se, abychme jej zamordovali, před týhodnem na tom snesli) (OberSmol 1614, s. 162);

veršovec: (*poslechni veršovce* 13); „básník“ (DamPost 1727, s. 330).

DenHrom:

Hromnice: (*Na den Očišťování Blahoslavené Panny Marie Matky Boží, jinak Hromnic* 36); *dnes jest očišťování nepoškrvněné Marie, matky a spolu panny, jinak Hromnic, který den se svíčky anebo hromnice světi, netoliko proti bouřkám a zlému povětří, ale i proto že ty hromnice umírajícím katolíkům ... do rukouch se dávají* (BílNebe 1724, s. 82);

ouvod: (*já dnes od ouvodu dostati doufám ještě víc* 36), „uvedení ženy po šestineděli do kostela a požehnání od kněze“ (JgSlov);

šestinedělka: (*přistupuji k tej ouvodnici a šestinedělce* 44); vysvětluje sám de Waldt: *Co jest to za jméno? Puerpera, šestinedělka, od šesti neděl se nazývá a sluje snad proto, že šest neděl, dřív nežli k ouvodu jde, musí ve svém očišťování se doma zadržeti. To jméno šestinedělka od starožitnosti k nám pochází a dosti znát dává, že naši staří katolitští předkové při šestinedělkách šest neděl dřív nežli po porodu do kostela šli, jako zvykem pozorovali. Nyní z toho i poněkud sešlo a dle míst obyčeju a uznání těch, kterým to patří, se děje.*“ (Chválořeč, s. 44);

zouplna: (*aby vše a z cela a zouplna vyplnila* 46); „dohromady, přesně“ (BílNebe 1724, s. 703).

9.3 LATINSKÉ SENTENCE A SLOVNÍ SPOJENÍ

Obě kázání obsahují hojný počet latinských citátů, které jsou následně překládány či parafrázovány. Uvádíme jen některé příklady, protože v textu je jejich četnost opravdu významná.

DenNov:

Ezechiáš král: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* – Připomínati budu tobě všechna léta má v hořkosti Duše mé 4.

Poěta: *Nos numerus sumus, & fruges sonsumere nati.* – My toliko pro počet jsme a k jídlu a pití zrození jsme 6.

Svatý David: *Inquinatae sunt viæ illius in omni tempore.* – Poškvrněný jsou jeho cesty každého času 22.

DenHrom:

Svatý David: *Juvenes et Virgines, Senes cum Junioribus, laudent Nomen Domini.* – Mládenci a panny, staří s mladými, necht' chválí jméno Páně 42.

Svatý Lukáš: *Cùm inducerent puerum Jesum Parentes ejus.* – Když uvodili dítě Ježíše rodičové jeho 48.

De Waldt používá také samotné latinské výrazy nebo slovní spojení, která následně také překládá.

DenNov:

Et mortuus est – A umřel jest 1.

In illo tempore – Za onoho času 9.

Tempus – Čas 17.

DenHrom:

Pax vobis – Pokoj vám 43.

Puerpera – šestinedělka 44.

Speculum – Zrcadlo 51.

9.4 USTÁLENÁ SPOJENÍ A PŘÍSLOVÍ

Dalším nezbytným prostředkem k oživení textu jsou ustálená spojení a přísloví. Uvádíme jen konkrétní příklady z kázání mimo jednu výjimku, pro jejíž vysvětlení jsme použili opět LD.

Frazémy z DenNov:

Chtíc nechtíc 7; *tomu věř a za jistou věc měj* 14; *od rána až do večera* 20; *co se teje...* 20; *nedá sobě mnohý v kostele pokoje* 21; *z hola k ničemuž nejsou užiteční* 22; *jak z očí, tak z mysle, ten tam!*; *chtěl jíti po svejch* 29; zase *jej* vším možným způsobem *k tomu měl* 29; *nevíme dne ani hodiny* 31; *na oko se upřímní stavějí* 33; *aspoň na foch slzičku vylejou* 33; *jak jsi sobě ustlal, tak máš* 33; *obrat'me kolečka* 35; *v patách jdou* 34;

jakpak ale se u tebe nejdřív štěstí, co Mercurius v ohni, štěstí vykouří, přátelství též za dveřmi bere odpuštění a dává vale 32 : vale = „rozloučit se“; *málo již scházelo, že v rukou provaz nepustili a vale Misotheovi nedali* (NáchPost 1746, s. 318).

Frazémy z DenHrom:

Jak venku, tak vnítrku 37; *ouvod má svůj grůnt* 38; *Dobrá věc! Padne groš.* 39; *ve všem božskej vůli bylo zadosti učiněno* 40; *Nyní z toho i poněkud sešlo* 44; *facie ad faciem / tváří v tvář* 51.

Přísloví

Přísloví jsme objevili pouze jedno, a to v kázání DenNov: *Příliš pozdě již lékařství se strojí, kde se víc rána nehojí* 24.

9.5 OBRAZNÉ PROSTŘEDKY

De Waldtovo dílo je protkáno celou škálou obrazných prostředků, které čtenáři text oživují a jistým způsobem i přibližují. Barokní autoři používali velmi často při své tvorbě různé obrazné prostředky (tropy) a literární figury, aby byl jejich text pro čtenáře či posluchače zajímavější. U de Waldtových dvou kázání se nejdříve zaměříme na

přirovnání, které je v textech celkem dobře rozpoznatelné. Dále se v textu pokusíme analyzovat metafory, symboly a popřípadě další prostředky, které při bližším zkoumání textu objevíme.

9.5.1 PŘIROVNÁNÍ

Přirovnání vždy lehce poznáme již podle gramatického prostředku (komparátoru) *jako* nebo *co*. Dalším jeho typickým znakem je podobnost dvou přirovnávaných se věcí. Waldt velmi rád a často používal ve svých textech přirovnání z toho důvodu, aby čtenáři či posluchači připodobnil co možná nejlépe danou situaci nebo skutečnost, kterou chtěl momentálně vyjádřit.

Z kázání DenNov uvádíme tyto příklady:

(čas) jako voda mezi prsty se tě roztratí 13;

marnost miluje a pohledává a rovně co dítě křičí 17;

odlítá všecko a co dým mizí 17;

neb sebou co pytle nemrští 20;

byť třeba někdo tu živ byl co Mathusalem 969 lét 20;

po zisku časném se co vlk shání 21;

čekajíc jenom na konec, by honem zase z kostela mohl utecti, co pes z prázdný a studený kuchyně 22;

křičel hlasem velikým jako lev když řve 28.

DenHrom:

vchází do chrámu božího co do palácu královského 46;

všecken světa čas v šesterym věku, co v šestinedělích vězí a rozdělen jest 46.

9.5.2 METAFORA

Dalším obrazným prostředkem, který měl de Waldt v oblibě, je metafora. Její význam nám objasní *Lexikon teorie literatury a kultury* (Brno 2006). Metafora pochází z řeckého slova *metaphorá*, což znamená *přenesení*. Důležitou roli hraje vztah

obraznosti nebo podobnosti. (s. 503). Podle výše zmíněného slovníku lze metaforu chápat jako „zkrácené přirovnání“ (s. 796).

V kázání *Na Den Nového léta* Waldt píše o smrti, o které nevíme, kdy přijde, proto na ni musíme být připravení. Při tom používá metaforická označení: **Moře**: svět; **Ryby**: lidé, věřící; **Rybář**: smrt (*Nadarmo se ptáš, kdež ani já nevím, též ani ryby. To my dobře víme, že na mnohých místech Písma Svatého svět tento přirovnává k moři a lidé k rybám. Na břehu ale na konci života stojí rybář, smrt totižto. 25*).

Dalším příkladem, kde Waldt využívá metafory, je část kázání, kde mluví o čase. Nabádá, abychom čas nemařili, že neustále utíká, a také si máme vážit času, který nám byl přidělen, tím, že ho nebudeme trávit hříchem. Waldt v kázání mluví o čase jako o ptáčkovi, který neustále letí. (*Ten pak ale ptáček neustále letící, neznamená tak nic jiného, nežli čas bez přestání běžící, též spolu nás to vše napomíná a ponavrhuje, aby dokud se nám ten ptáček, ten čas od milostivého Boha k dobrému života přeje a poskytuje, nijakž ovšem nepomíjeli s rozsvícenou fakuli dobrých skutkův pro korunu života věčného k Bohu běžeti 18*).

Další metafory jsme našli i v kázání *Na Den Hromnic*. Týkají se Panny Marie. První příklad: (*Žena, totiž Maria, přioděná sluncem, měsíc pod nohama jejíma a na hlavě její koruna s dvanácti hvězdami 45*). De Waldt tyto metafory opět vysvětluje v následujícím odstavci. **Přioděná sluncem**: osvícená, Matka Krista (*o jistě výsoce osvícená žena od slunce Krista tím, že jeho matka jest [...] 45*); **měsíc pod nohama jejíma**: církev boží (*od Měsíce pak církve boží tím, že pod její nohama jest [...] 45*); **koruna s 12 hvězdami** – 12 apoštolů (*též od 12 hvězd, to jest 12 apoštolův, aneb všeobecné věrných veřejnosti osvícená býti nemůže, poněvadž ona apoštolův 12. královna a církve boží ozdoba jest a tak je osvěcuje, ne pak od nich osvícená bývá 45*).

V druhém příkladu metafor je Panna Marie vyzdvihována nad všechny ženy, protože porodila Krista. (*Ta tehdy jest žena, požehnána mezi ženami a ženského pokolení nejvyšší ozdoba, křtalt, perla, drahý kámen a slunce, která [...] vydala nám a porodila šestinedělka krále 45–46*).

9.5.3 SYMBOL

Symbolika se stala v barokním písemnictví velmi oblíbenou, zejména se v textech objevují symboly náboženské. Těch nalezneme řadu i v kázáních de Waldta. Konkrétní definici jsme hledali v *Lexikonu teorie literatury a kultury* (2006). Pochází

z řeckého slova *sýmbolon*, což znamená „příznak nebo poznávací znamení“. Je velmi těžké přesně symboly nalézt a definovat, protože často může dojít k záměně např. s metaforou nebo alegorií. Ve výše zmiňovaném lexikonu je symbol popisován jako „označení reálných předmětů nebo jednání, které ve skutečnosti či ve vyprávěném světě odkazují na něco jiného“ (Nünning 2006, s. 753).

Waldt používá symboly, které záhy v kázání Na Den Hromnic i vysvětluje:

beránek bez poškrvny = nevinnost, **holubička** = tichost vaše, **holubička kvílící** = oplakávající svědomí svých hříchů (*Obětujte beránka bez poškrvny, tj. nevinnost vaší, holubičku tichost vaší, hrdličku kvílící, totiž svědomí svých hříchů oplakávající* 49).

Zápalná oběť, tj. oběť zcela spálená při obětním obřadu (ESSČ) = beránek roční.

Oběť za hřích = holoubátko nebo hrdlička (*Když naplní se dnové očišťování jejího, ženy, přinese beránka ročního na oběť zápalnou a holoubátko neb hrdličku na oběť za hřích* 38).

V kázání jsme také našli odkaz na jedno biblické místo:

Kafarnaum: (*Svatý Petr apoštolův kníže, když v Kafarnaum za Krista clo neplatil* 37); město na severozápadním pobřeží moře Galilejského v krajině Zabulon a Neftalim, ve kterém Ježíš uzdravoval a činil mnoho zázraků (Novotný 1956, s. 316).

9.6 ŘEČNICKÉ PROSTŘEDKY

9.6.1 ANTITEZE

Řečnický prostředek zvaný antiteze je vlastně protiklad, při němž jedno tvrzení popírá to následující. Nemusí se jednat o věty či výpovědi, antiteze se může vyskytnout i mezi slovy či slovními spojeními.

Konkrétní příklady antiteze jsme našli pouze dva, a to v kázání *Na Den Hromnic*: (*ona pravím ouvodnice a já bídný a nehodný červíček, nejpokornější její služebník mám ji uvádět?* 39). Je zřejmé, že v příkladu, který jsme uvedli, si jasně odporuje první a druhá část. Ona božská ouvodnice, matka Ježíše Krista, on (Waldt) bídný červíček a nejpokornější služebník.

Jako druhý příklad uvádíme slovní spojení, které si také odporuje. **Panensko-mateřský:** (nesoucí na loktech **panensko-mateřských** neobsáhlou v člověčenství skrytou božskou velebnost 39). Z tohoto příkladu je zřejmé, že Waldt tímto protikladným označením chce vyjádřit Mariino neposkvrněné početí.

9.6.2 ŘEČNICKÁ OTÁZKA A ODPOVĚĎ

Část této bakalářské práce o obrazných prostředcích jsme se rozhodli uzavřít právě řečnickými otázkami a s nimi souvisejícími odpověďmi, kterých je v obou textech také celá řada. I de Waldt chtěl, aby jeho kázání bylo neotřelé a zaujalo čtenáře či posluchače svojí formou. Z tohoto důvodu využil právě těchto dvou řečnických figur, které dají celkovému projevu nádech dialogu. Waldt položí otázku, nečeká na ni odpověď a v následující větě si na ní sám odpovídá. To je princip řečnické otázky a odpovědi. Řečnická otázka má také za účel udržet posluchačovu nebo čtenářovu pozornost a být tak s ním v kontaktu.

V následujících příkladech, které v textu nacházíme, nejprve uvedeme řečnickou otázku, za níž bude následovat řečnická odpověď.

DenNov:

Ale proč? Příčinu dává Svatý David: Doufal prej v množství bohatství svého a zmocnil se v marnosti své 3.

Co jest čas? Praví s. Augustinus: Jestliže se mně neptáš, co jest čas, vím, co jest, pakli ale se ptáš, nevím. Čas zajisté jest i taky není 7.

[...] o přítomném času, **gdaž ten jest? Odpovídám: Přítomný čas tak nyní jest, že ihned více nebude, pomine a na věky se víc nevrátí 7.**

A co medle jest to za strátu? Kdo ji může víc napravit? Ta jest největší stráta , co se víc ani napravit ani spátkem volat nemůže, a to jest čas 13.

[...] o synové lidští, **proč a k čemu milujete marnost? To svatý David a co oni? Jen milují předce, protože na nebe nemyslí a jsouc zaslepení od darebných žádosti, o marnostech dobře myslí, a tudy chybují a zlé soudí dle oných veršův 16.**

Co zase jest neb znamená ta fakule hořící? Nic ovšem jiného, nežli to, co pravda věčná Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus praví ráčí: 17.

Ach, což to opět napsaného vidím? Hledati mne budete a nenaleznete 29.

Ale jaký má přátelé člověk? Poslechněte! Trojí jsou přátelé člověka [...] 32.

Jak a kdy miluje? Tehdáž, když si v štěstí, když se u tebe možně z komínu kouří, když u tebe co mastný kousek cítí, ó, tu on bude tvůj přítel, tebe bude chváliti, mnoho dobrého tobě přáti 32.

DenHrom:

Víte jak velký a jak vznešený? Povím Vám: V starém zákoně při každém ouvodu ženy do chrámu božího kněz dostával pět lotu stříbra 36.

[...] co by to bylo pět lotu stříbra? Kdybys řekl pět hor stříbrných, nic by to nebylo, kdybys jmenoval pět celých světa stříbrných, ještě by to málo bylo 36.

Jaký pak to musí býti groš, jaký ouvod? O groši potom povím, nyní pak prvé o ouvodu rozmlouvati budu [...] 38.

A co pak nyní dím? Ba co vidím, slyším? Přichází ke mne v duchu kdosi z nebeských duchův v způsobu kostelníka pravic, že jest tu šestinedělka a žádá býti uvedena 39.

I co jest to? Jaká jest to ouvodnice? Chcete i vy též věděti? Jest nejdustojnější a nejosvícenější nebe a země paní a Panna Maria, Matka Pána našeho Ježíše Krista Syna božího a Spasitele světa 39.

Co jest to za jméno? Puerpera, šestinedělka, od šesti neděl se nazývá a sluje snad proto, že šest neděl dřív nežli k ouvodu jde, musí ve svém očišťování se doma zadržeti 44.

Mimo latinských vět a slovních spojení se de Waldt obrací i ke světcům, a proto jsme se rozhodli další kapitolu této bakalářské práce věnovat právě svatým, protože de Waldtova díla jsou opravdu bohatá na jejich odkazy.

10 SVATÍ

„Svatý“ je atribut objevující se v náboženství u osob či věcí. Attwater tento výraz definuje jako „vyčleněný pro svaté účely či obřad zasvěcený Bohu“ (Attwater 1993, s. 7). Tohoto označení si zaslouhují osoby, které vystupovaly z řady svým mimořádně zasvěceným životem Kristu. Tímto atributem se nemohla pyšnit jen tak nějaká osoba. S tím souvisí kanonizace¹⁰, která je nezbytná k tomu, aby daná osoba mohla být označována za svatou. V raných dobách záleželo na obecné domluvě, pokud bylo mučednictví jisté osobě dosvědčeno nějakým věřícím svědkem, byl prohlášen za svatého. Pozdější léta přinesla tuto výsadu pouze biskupům. Konalo se tak při různých oslavách a většinou po smrti osoby, která měla být tímto způsobem oslavována a uctívána. Jednalo se o tzv. kanonizaci zvykovou (neformální). To změnil papež Alexandr III., který stanovil práva pro kanonizaci pouze úřadu římského biskupa, a tak položil základní kameny kanonizace formální (Attwater 1993, s. 9).

Uvádíme ukázkou (viz níže) z de Waldtova kázání *Na Den Hromnic*, kde odkazuje na několik významných světců, kterým se tato kapitola bude jednotlivě blíže věnovat.

*Aniž vám to bud' divné, že vás k procesi tohoto dnešního nejsvětějšího ouvodu vzbuzuji, neb to již rovně též před vámi všickni svatí boží mučedníci, vyznavačí, panny, vdovy etc. a jiný pobožný křesťané v duchu činili. Při ní se dali najíti svatý pacholátka, jaký byli svatý **Edmuntus, Vitus, Venantius, Agapitus** etc. Svatí muži a vyznavačí, jaký byli zakládatelové řádův, Svatý **Benedikt, Augustýn, Bernard, Norbert, František, Dominik, Kajetán, Ignátius** etc. Svatí stařečkové ze všeho stavu. Svaté vdovy, jaká byla **Monika, Lidmila, Hedvika, Alžběta, Markýta** etc. [...]*“ (Chválořeč, s. 49–50).

Edmuntus

Svatý Edmund se narodil roku 841 a zemřel 869. Jeho svátek připadá na 20. listopadu. S největší pravděpodobností byl králem Anglů. Zemřel v zajetí dánskými vojsky a brzy se z něho stal mučedník, který nechtěl přijít o své křesťanské království. Šíp je jeho atributem (Attwater 1993, s. 109–110).

¹⁰ Odvozeno od slova kánon, tedy seznam, do kterého jsou zaznamenány jména světců (Attwater 1993, s. 9).

Vitus

Svatý Vít byl také mučedníkem, jeho svátek je 15. června. Přesně nevíme, z jakých důvodů byl umučen. K Vítovi se lidé obraceli, aby je chránil před nejrůznějšími chorobami. Zejména před epilepsií a choreí.¹¹ V 10. století mu na počest nechal sv. Václav stavět chrám na Pražském hradě. Jeho atributem se stal kohout (Attwater 1993, s. 388).

Agnes

Svatá Anežka, též mučednice, narozena asi roku 304. Její svátek se slaví 21. ledna. Patří mezi nejznámější mučednice, byla umučena v Římě. Attwater ve svém slovníku formuluje její životní příběh tímto způsobem: *Anežka sotva odrostla dětským střevíčkům, odmítla pomýšlet na vdavky a zasvětila své panenství Bohu. Když začalo pronásledování křesťanů, odešla z domova a sama se vydala na mučení. Odolala všem výhrůžkám a byla popravena probodnutím hrdla.* Všeobecně se odhaduje, že přišla o život v mladém věku, tj. asi ve 12 nebo 13 letech. Její atribut je beránek (Attwater 1993, s. 47).

Benedikt

Svatý Benedikt se narodil přibližně roku 480 v Nursii v Umbrii. Jeho svátek slavíme 11. července. Byl to zakladatel západního mnišství, kde nastolil svá respektovaná řeholní pravidla. Z jeho skutků jistě stojí za zmínku založení kláštera Monte Cassino, které se datuje přibližně do roku 529. Jeho pravidla měla velký význam i v evropských kláštorech, dokonce byl Benedikt papežem Pavlem VI. prohlášen za patrona Evropy. Jeho atributy – rozbitá číše a havran (Attwater 1993, s. 67).

Augustýn

Svatý Augustin byl biskup a církevní učitel, který se narodil v Numidii (součásti římské provincie) roku 354. Jeho matkou je svatá Monika a otec byl pohan. Se svou ženou měl syna Adeodata, s nímž se nechal společně pokřtít. Posléze se odebral do

¹¹ Chorea= tanec sv. Víta (Attwater 1993, s. 388).

Afriky, kde založil klášterní komunitu. Jeho přáním nebylo stát se knězem, bylo tomu tak proti jeho vůli. Nakonec byl 34 let ve funkci biskupa a stal se jedním z nejvýznamnějších v celých církevních dějinách. Napsal spoustu knih, traktátů i kázání. Mezi jeho nejvýznamnější dochovaná díla patří *Vyznání*¹² a *De civitate Dei* (O státě Božím). Druhé dílo vzniklo jako reakce na přepadení Říma Góty roku 410. Jeho památka se slaví 28. srpna (Attwater 1993, s. 58 – 59).

Bernard

Svatý Bernard se narodil roku 1090 nebo 1091 na hradě Fontaines nedaleko Dijonu a zemřel roku 1153 v Clairvaux. Stal se významným opatem, teologem a zakladatelem cisterciáckého řádu. Pro papeže Evžena III. napsal pojednání *De consideratione*, ve kterém shrnul všechny povinnosti papeže. K jeho dalším významným dílům patří např. *Život sv. Malachiáše z Armaghu*. Jeho atribut – včelí úl (Attwater 1993, s. 73). Svátek slavíme 20. srpna.

Norbert

Svatý Norbert, biskup, se narodil asi roku 1080 v německém Xantenu u hranic s Holandskem. Zprvu to byl světec, ale po jisté události, která ho málem stála život, se rozhodl stát knězem. Jeho rozhodnutí se ovšem nelíbilo xantenským duchovním, kteří jeho náhlou změnu považovali za pokrytectví. Norbert se proto vydal k papežovi Gelasiovi II., který mu dal svolení kázat, kde se mu jen zlíbí. Kázal ve Francii i Německu. Roku 1126 se stal biskupem. Dále se zapsal do církevní historie řeholními pravidly premonstrátů, které sestavil. Od roku 1627 jsou jeho ostatky uloženy v kostele v Praze. Jeho památku slaví církev 6. června (Attwater 1993, s. 292).

Dominik

Svatý Dominik, též Domingo de Guzmán (nar. 1170), byl kazatelem a zakladatelem Řádu bratří kazatelů v Toulouse. Založil řád dominikánů a byl kanovníkem chrámové kapituly v Osmě. Hodně cestoval, aby měl kontrolu nad nově

¹² Jeho vlastní životopis.

vznikajícím řádem. Z jeho iniciativy vznikl klášter v Bologni a mnoho dalších i na jiných místech Itálie. K jeho atributům řadíme psa s pochodní v tlamě nebo hvězdu. Jeho svátek připadá na 8. srpna (Attwater 1993, s. 105).

Kajetán

Dalším svatým, který se řadí mezi zakladatele řádu, byl Kajetán, též Caietanus, Gaetano di Tiene. Narodil se kolem roku 1480 ve Vicenze a zemřel v Neapoli roku 1547. Jeho působištěm se stal Řím. Zabýval se především charitativní činností, chtěl pomáhat lidem v nouzi. Proto také zřizoval jakési zastávárny, které sloužily lidem v nouzi. Byl zakladatel řádu theatinů. Od roku 1533 vedl klášter theatinů v Neapoli, léčil nemocné morem a konal zázračná uzdravení. Jeho památka se slaví 7. srpna (Attwater 1993, s. 224).

Monika

Svatá Monika se narodila nespíše roku 331 v Tagastě, dnes Souk-Ahras v Alžírsku. Její svátek připadá na 27. srpna. Sv. Augustin byl jejím synem a často se o matce ve svých spisech zmiňoval. Svými modlitbami a láskou s ústupností Monika obrátila na víru svého muže, původně prudké povahy. A množstvím slz vyprosila obrácení i Augustinovi. Roku 383 odešla spolu se svým synem do Itálie, kde se nakonec Monice splnilo přání – Augustinus přijal křesťanství. Když ho doprovázela z Milána k rodné Africe, při čekání v Ostii u Říma na loď onemocněla a záhy tam zemřela (Attwater 1993, s. 280 – 281).

Hedvika

Hedvika, také Hedika Slezká, se narodila v Bavorsku roku 1174 (proto německy Hedwig von Andechs) a skonala roku 1243 ve Slezsku. Jejím otcem byl vévoda Bertold IV. Z Dechsen-Andechsu a jejím chotěm se stal kníže Jindřich I. Bradatý. Manžel se jí stal velkou oporou v jejím dobrodiní. Roku 1202 nechala vystavět klášter cisterciáček v Třebnici, první ženský klášter na území Slezska. Klášter se stal vyhledávaným místem celou řadou významných panovnických rodin. Dokonce jedna s Hedvičiných dcer se v tomto klášteře stala abatyší. Poté, co ovdověla, se

nadobro odevzdala péči o slabé a nemocné. Její svátek se podle liturgického kalendáře slaví 16. října (Attwater 1993, s. 168 – 169).

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce byla příprava dvou transkribovaných kázání Ondřeje Františka Jakuba de Waldta do edice *Chválořeč* a do diachronního korpusu při Ústavu bohemistiky Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Obě dvě kázání jsme následně podrobili hláskoslovné, gramatické a lexikální analýze.

Při hláskoslovném zkoumání jsme sledovali tyto jevy: diftongizace $y \rightarrow ej$, $ú \rightarrow ou$ a úžení $é \rightarrow í$. V prvním případě diftongizace, a zároveň nejčastějším, jsme našli v základu či zakončení slov celkem 55 případů. 39 v kázání *Na Den Nového léta* a 16 v kázání *Na Den Hromnic*. Zvláště jsme vyčlenili dříve tvaroslovné, dnes nářeční jevy ve 3. a 6. pádu sg. ženského rodu zájmen a adjektiv, kde je koncovka *-ej* (např. *na ničemnej slávě*). V druhém příkladu diftongizace ($ú \rightarrow ou$) bylo zajímavé zjištění, že v kázání *Na Den Nového léta* se objevil jen jeden příklad a druhé kázání obsahovalo celkem 43 dokladů tohoto jevu, z čehož se v 32 případech jednalo o slovo *ouvod*. Při zkoumaném jevu úžení $é \rightarrow í$ a jeho výskytu jsme vypsali celkem 38 dokladů, z čehož se v největší míře jednalo o změny deklinačních koncovek tvrdých adjektiv (např. *z prázdny a studeny kuchyně*).

V další kapitole jsme se zabývali otázkou kvantity. V tomto případě jsme se odlišili od edičních poznámek autorů, z nichž jsme vycházeli, a kvantitu jsme zachovávali přesně podle de Waldtova originálu. Konkrétně jsme v prvním zkoumaném kázání (DenNov) doložili 261 slov, která se kvantitou liší od našich novočeských zvyklostí. Z toho bylo 96 případů dloužení a 165 slov, ve kterých se objevilo krácení. V druhém kázání byl tento jev zastoupen méně početně – 77 případů krácení a 70 dloužení. Pro lepší orientaci o zjištěných údajích jsme vytvořili tabulku, která na první pohled informuje o četnějším výskytu zkoumaného jevu v kázání *Na Den Nového léta*. Dále z tabulky vyplývá, že častější analyzovanou změnou bylo právě krácení. Zachování kvantity jsme sledovali a příklady dělili podle jednotlivých slovních druhů, přičemž nejvíce nalezených dokladů bylo přiřazeno k slovesům.

Následně jsme se zaměřili v obou kázáních na majuskule, rozlišování *i-y* a na použití předpon *s-*, *z-*. V těchto třech případech jsme se již neodkláněli od edičních pravidel, z nichž jsme vycházeli, a prováděli jsme změny podle novočeských pravidel pravopisu.

Velká písmena jsme v přepisu zachovávali u vlastních jmen a slov náboženského charakteru. V bakalářské práci jsme v této kapitole zaznamenali některé případy de Waldtova užívání velkých písmen zvláště na začátku podstatných a přídavných jmen. V rozlišování fonému *i-y* jsme také vypisovali odchylky od dnešního úzu. Nejprve jsme vyčlenili zadní varianty *y* po sykavkách a polosykavkách (např. *cýsař*, *všyckni*) a za nimi jsme řadili další roztříděné doklady. Poslední sledovaný gramatický jev, tedy psaní předpon, jsme pozorovali u substantiv, adjektiv, verb a adverbii. Podle těchto slovnědruhových kategorií jsme zaznamenávali slova, u kterých se Waldtovo použití předpon *s,z* liší od našich novočeských pravidel pravopisu (např. *stráta*).

Z hlediska lexikálního bylo nejzajímavější sledovat v obou textech zvláště přejímky z německého a latinského jazyka a dobové výrazy. Vliv německého jazyka byl na první pohled zřejmý, proto jsme se rozhodli pro analýzu těchto výpůjček. Přejímky nebrání porozumění textu, některá přejatá slova jsou totiž stále součástí aktivní slovní zásoby dnešní generace (např. *grund*). Objasňovali jsme i přejatá slova z latiny, která v kázání nemají tak četné zastoupení. Některé významy slov dobové mluvy by dnešního čtenáře jistě mohly zaskočit. Slova, která dnes běžně používáme, měla v období baroka úplně jiný význam. Jedná se např. o slovo *starost*, které se objevilo v kázání *Na Den Nového léta* a v němž je ukotveno ve významu stáří. Takových slov jsme našli více a s pomocí slovníků jsme vysvětlili jejich konkrétní význam v obou textech.

Samostatnou část lexikálního rozboru tvoří obrazné prostředky, které de Waldt hojně používal. V kázáních jsme našli řadu přirovnání, metafor, symbolů, dále jsme si ve výběru všimli i řečnických prostředků (antiteze, řečnické otázky a odpovědi). Metafory a symboly, které de Waldt v textu používal, jsme analyzovali a posléze vysvětlili jejich význam. V některých případech jsme nemuseli využít ani hledání ve slovníku, protože řadu metaforických vyjádření vysvětluje sám Waldt přímo ve svém kázání.

Analýza kázání by se mohla vzít z širšího úhlu pohledu a z mnoha dalších hledisek, náš výklad proto není zcela vyčerpávající, ale to už by nemohla být řeč o bakalářské, nýbrž spíše o diplomové práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Pramen:

Chválořeč neb kázání na některé svátky a obzvláštní roční slavnosti svatých božích složené a na světlo vydané od Ondřeje Františka de Waldt, kněze církevního, tehdejšího nehodného faráře na Dobruš, léta Páně 1736. Vytisknuto v Praze v Královém Dvoře u Matěje Adama Högra, arcibiskupského impressora. V citovaném souboru se kázání *Na den Nového léta* nachází na s. 1–35, kázání *Na den očišťování blahoslavené Panny Marie Matky boží, jinak Hromnic* na s. 36–54.

Sekundární literatura:

ATTWATER, D. (1993): *Slovník svatých*. Vimperk: Nakl. Papyrus; Rudná u Prahy: JEVA.

BECKER, U. (2002): *Slovník symbolů*. Praha: Portál.

ČERNÝ, V. (1996): *Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím*. Praha: Mladá fronta.

JANEČKOVÁ, M. (2009): *K jazyku českého baroka*. Praha: ARSCI.

KÁBRT, J. a kol. (1996): *Latinsko-český slovník*. 4. vydání, Praha: SPN.

KOPECKÝ, M., ed. (1995): Koniáš, A. *Vejtažní naučení*. Brno: Blok.

KOPECKÝ, M. (1999): *Nic stálého přítomného*. Brno: MU.

KOSEK, P. (2001): Transkripční poznámka. In: Malura, J. a Kosek, P. (eds.). *Tanner, M., Hora olivetská*. Brno – Ostrava, s. 181–189.

LAMPRECHT, A. a kol. (1977): *Historický vývoj češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

LINHART, J. a kol. (2005): *Slovník cizích slov pro nové století*, Litvínov: Dialog.

LUNGA, R., ed. (1997): *Ondřej de Waldt: Dvě kázání z Chválořeči*. Praha – Dobruš, Sdružení pro obnovu Dobruše.

VALÁŠEK, M., ed. (2002): Manni, G. B. *Věčný pekelný žalář*. Brno: Atlantis. Překlad M. V. Šteyer.

Německo-český a česko-německý slovník (2007): Praha: FIN PUBLISHING.

NÜNNING, A. (2006): *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host.

SLÁDEK, M. (1995): *Malý jest člověk aneb výbor z české barokní prózy*. Praha: H+H.

SLÁDEK, M. – PEISERTOVÁ, L. – BREŇ, T., ed. (2007): Martin z Kochemu: *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny*. Přeložil Edelbert Nymburský, předmluva Lucie Hučínová a Miloš Sládek. Praha: Argo.

VAŠICA, J. (1995): *České literární baroko*. 2. vyd., Praha: Atlantis.

VINTR, J. (1998): Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, 121, s. 341–346.

Internetové zdroje:

HORÁKOVÁ, M.: *K dosavadnímu bádání o barokní homiletice*. [online]. cit.[2016-01-20]. <https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/123544/SpisyFF_357-2005-1_3.pdf?sequence=1>.

HORÁKOVÁ, M. *Literární baroko v pojetí Arna Nováka*. In Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. [online]. 2002–2003 cit.[2016-01-17]. Dostupné na: <<http://theses.cz/id/x4w7k7/00126247-376643387.pdf>>.

Katolická teologická fakulta UK [online]. cit.[2016-02-03]. Dostupné na: <<http://www.ktf.cuni.cz/KTF-873.html>>.

KUSÁKOVÁ, H.: *Mezi deklamovánkou a románem* (Proměny žánrů v české a slovenské literatuře). Praha, 2006, s. 4–14. [online]. cit.[2016-01-27]. Dostupné na: <<http://www.ucl.cas.cz/slkc/data/2005/sbornik/sbornik.pdf>>.

NEJEDLÝ, Petr, et al. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2010 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <<https://madla.ujc.cas.cz>>.

SLÁDEK, M. (2005): Josef Vašica a edice osmi kázání Ondřeje Františka de Waldta z roku 1940. In: Lunga, R. (ed.), *Ondřej František Jakub de Waldt a jeho doba*. Sympoziium věnované osobě, dílu a době píseckého rodáka, faráře, dobršského kazatele

a literáta. Dobř: Sdružení pro obnovu Dobře, s. 69–73 [online]. cit. [2016-02-06]. Dostupné na: <<http://mujweb.cz/sod.dobrs/aktualne/sbornik.pdf>>.

STICH, A. (2005): Pečený Vokoun na stříbrné míse: In: Lunga, R. (ed.), *Ondřej František Jakub de Waldt a jeho doba*. Sympozium věnované osobě, dílu a době píseckého rodáka, faráře, dobršského kazatele a literáta. Dobř: Sdružení pro obnovu Dobře, s. 75–80 [online]. cit.[2016-02-06]. Dostupné na: <<http://mujweb.cz/sod.dobrs/aktualne/sbornik.pdf>>.

Vokabulář webový [on-line]. Praha: Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2006 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.

SEZNAM ZKRATEK

VW: Vokabulář webový

ESSČ: Elektronický slovník staré češtiny

GbSlov: Gebauerův slovník staročeský

HesStč: Heslář lístkového materiálu ke StčS

MSS: Malý staročeský slovník

StčS: Staročeský slovník

ŠimekSlov: Šimkův slovníček staré češtiny

SESJČ: Stručný etymologický slovník jazyka českého

LD: Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny

ArchČ: Archiv český

BílNebe: Bohumír Hynek Josef Bílovský. Nebe svato-svaté, aneb Kázání sváteční

DamPost: Damascen Marek. Trojí chléb nebeský pro lačný lid český

DukSark: Jan Jakub Dukát. Phoenix moravský, aneb Život velebného Jana Sarcandra Skočovského, děkana Holešovského

JgSlov: Josef Jungmann. Slovník česko-německý

NáchPost: Štěpán František Náchodský. Sancta curiositas, to jest Svatá všetečnost

OberSmol: František Oberpfalcer. Jazyk knih černých, jinak smolných

RačRob: Karel Račín. Roboty církevní

TrestBít: Černá kniha města Velké Bíteše

VelSilva: Daniel Adam z Veleslavína. Silva quadrilinguis

VestPost: Fabián Veselý. Kázání na svátky přes celý rok. Svazek 1

WaldtKáz: DenNov: Kázání Na den Nového léta, s. 1–35

WaldtKáz: DenHrom: Kázání Na den Hromnic, s. 36–54

např.: například

pozn.: poznámka

sg.: singulár

tzv.: takzvaný

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: **Ediční poznámka**

Kázání je vybráno ze souboru 38 kázání se společným názvem *Chválořeč neb kázání na některé svátky a obzvláštní roční slavnosti svatých božích složené a na světlo vydané od Ondřeje Františka de Waldt, kněze církevního, tehdejšího nehodného faráře na Dobrši, léta Páně 1736*. Vytisknuto v Praze „v Královým Dvoře u Matěje Adama Högra, arcibiskupského impressora“. V citovaném souboru se kázání *Na den Nového léta* nachází na s. 1–35 a kázání *Na den Hromnic* na s. 36–54.

Tato edice je pořízena podle digitální kopie exempláře uloženého v Oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté Koruně, pobočce Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, pod signaturou ČK 1077 neúpl. (bez titulního listu a s torzem dedikace).

Při prepisu kázání *Na den nového Léta* Ondřeje Františka Jakuba de Waldta jsme se řídili *Zásadami transkripce českých textů z barokní doby* Josefa Vintra¹³, dále zásadami Pavla Koska užitými ve vydání *Hory olivetské Matěje Tannera*¹⁴ a transkripční poznámkou Martiny Němcové Dragonové k baroknímu kázání Bohumíra Josefa Hynka Bilovského *Milý můj jest a já jeho*.¹⁵ Kromě toho jsem se seznámila s ediční poznámkou v edici knihy Šimon Lomnický z Budče, *Kupidova střela, Děťinský řápek* editorů J. Krče a V. Hladkého (Brno 2000).

Při transkripci textu jsem provedla následující úpravy:

1. Latinské názvy a citáty v textu ponecháváme v originálním znění, odlišujeme je od celého textu kurzívou; provádíme pouze tyto dvě znakové úpravy: [→ s (e [t → est) , doΣtrinum → doctrinum.
2. Citovaný text posouváme vždy na nový řádek pro přehlednost textu.
3. Provedli jsme také změnu, při které jsme se nedrželi původního dělení slov na konci řádků, ale pokračovali jsme bez dělení slov, abychom tak předešli zbytečným mezerám na konci stránky.

¹³ *Listy filologické CXXI*, 1988, s. 341–346.

¹⁴ Kosek, P. Transkripční poznámka. In: Malura, J. a Kosek, P. (eds.). *Tanner, M. Hora olivetská*. Brno – Ostrava 2001., s. 181–189.

¹⁵ <http://www.protimluv.net/protimluv/20/strana.php?cislo=bilovsky>

Zvláštní znaky transkribujeme:

⟦ → **s** (⟦ *e* → *se*, *Augu* ⟦ *týn* → *Augustýn*),
⟦ ⟦ → **š**, ⟦ *s* → *š* (*du* ⟦ ⟦ *e* → *duše*, *pujde* ⟦ *s* → *pujdeš*),
đ → **d'** (*dokuđ* → *dokud'*).

Jednotlivé vokály přepisujeme tímto způsobem:

g (ve funkci **j**) a **y** po samohlásce transkribujeme jako **j** (*geden* → *jeden*, nejčastěji prefix *ney-* → *nej-*),
koncové **-j** přepisujeme jako dlouhé **-í** (*bez přestánj* → *bez přestání*),
-ti- před samohláskou zjednodušíme na **t'** (*křestianský* → *křesťanský*, *šťiastní* → *šťastní*),
zdvojená písmena zjednodušíme: **ff** → **f** (*douffal* → *doufal*, *treffi* → *trefi*),
dvojhlásku **au** transkribujeme jako **ou** (*minulau* → *minulou*),
v na začátku slov přepisujeme jako **u** (*vmřel* → *umřel*),
w transkribujeme jako jednoduché **v** (*swětlo* → *světlo*),
digrafy zjednodušíme: **cz** → **č** (*čas*), **rz** → **ř** (*řeč*),
upravujeme také digrafy za velké písmeno s háčkem: **Cž** → **Č** (*Člověk*), **Rž** → **Ř** (*Řekové*).

Dále jsme při transkripci ponechali:

stejně rozložení předpon **s-**, **z-** jako v původním textu (*stráta*, *skroušeně*, *skusit*);
zachováváme souhláskové skupiny užívané v textu, nijak je neupravujeme, např. *spasitedlný*, *převzáctný*, *předce*;
ponecháváme také zjednodušené souhláskové skupiny (*s lečíms*);
neupravujeme ani kvantitu vokálů, i když se odlišují od dnešního úzu, jejich podobu neměníme (*pozustava*, *pujde*, *lét*);
tvary *všickni* a *všecko* nebo *všeckno* také ponecháváme beze změny;
slova napsaná pod vlivem výslovnosti, jako např. *šactvo* nebo *největčí* také nepřepisujeme se souhláskovými skupinami *ts*, *tš*;
nebereme však v úvahu znělostní asimilaci, přepisujeme *shromážděný*, nikoli *schromážděný*.

Při přepisu jsme zachovávali i původní pravopis u slov jako *nejaký*, u něhož jsme ponechali depalatalizovaný tvar. Rovněž ponecháváme všechny hláskové změny

proniknuvší z mluveného do psaného jazyka, jako diftong *-ej* za původní *y* v základu slov i na konci (*netejká, zejskati, strávenej čas, v lecjakejchs, pěkněj*), diftong *ou* na počátku slova za původní *ú* (*ouřady*), dále *í* vzniklé úžením z *é* (*jedinýho, svatýho*) uprostřed slova i na konci slov, případné protetické *v-*.

Novočeským územ jsme se řídili především při přepisu slov s *i, í/y, ý*. Slova s tímto fonémem jsme upravili podle novočeských zvyklostí. Hlásku *j* přepisujeme dlouhým *í* (viz výše), *y* přepisujeme ve většině případů jako krátké měkké *i*, *y* v některých případech jako *í* (*mdlý, truchlí* → *modlí, truchlí*).

Po sykavkách *c, z, s* se v barokních tiscích tisklo *y* (*cyzy, sýla*). Ve shodě se zásadami J. Vintra píšeme v domácích slovech po *c* vždy *i*, po *z* a *s* podle analogie *i* nebo *y*, u cizích slov se řídíme současným územ (*muzikant, Ekleziastik*). Po souhláskách měkkých *č, ž, š* přepisujeme také *i* (*duší naší, všickni*). Po souhláskách tvrdých *h, ch, k, r, d, t, n* píšeme v domácích slovech *y*, ale slova přejatá upravujeme podle dnešních pravopisných zvyklostí. Autor i v přejatých slovech psal po těchto souhláskách *y*. Přepisujeme tedy *hystorye, patryarcha, v Krystu, Ezechyáš* jako *historie, patriarcha, v Kristu, Ezechiáš*.

Změny jsme provedli u příklonného *-by*, které oddělujeme mezerou (např. *žeby* → *že by, ažby* → *až by*), příklonné *-li* jsme oddělili pomocí spojovníku v případech, kde jde o spojku podmínkovou (např. *není-li to... drahý*). Tvary kondicionálu ponecháváme v původních tvarech, byť nesprávných (*bychom spūsobili i by jsme nabyli*).

Některá příslovce a např. i zájmena přepisujeme podle současného úzu, neodděluje je od sebe, jak tomu bylo původně. (např. *na proti* → *naproti, z hola* → *zhola, i hned* → *ihned, jaké koliv* → *jakékoliv*). Oddělujeme však od sebe předložkové výrazy (př. *bezpřestání* → *bez přestání*), které jsou v textu psány dohromady.

U složenin, v textu psaných se zvláštním spojovníkem, odstraňujeme spojovník a píšeme je buď odděleně (*Máří-Magdaléna* → *Máří Magdaléna*), nebo dohromady (*dlouho-věkej* → *dlohověkej*).

Majuskule v první slabice slov *Boží* a *Ježíš* upravujeme tak, že druhé velké písmeno nahradíme malým (*BOží* → *Boží*). U slov vyjadřujících náboženskou úctu, ponecháváme v přepisu velká písmena (*Boží, Spasitel*).

Interpunkce

Interpunkce je upravena na logicko-syntaktickou, vykřičníky ponecháváme ve shodě se současnými zvyklostmi, rovněž středníky a otazníky ... Následující věty však začínají velkým písmenem.

Zkratky

Používáme také místo *to jest* zkratku *tj.*, dále je v textu při výčtu použita zkratka *etc.* (lat. *et cetera*).

Odkazy

Odkazy po stranách textu přepisujeme v hranatých závorkách na začátku textu odstavce v jedné linii s textem.

Odstavce

Odstavce v našem přepisu neděláme. Pouze přecházíme na další řádek po shodě s odstavci z původních kázání.

Chyby

Evidentní tiskové chyby opravujeme (*bez okladu* → *bez odkladu*, *jsi* → *si* na s. 17, *co jsi divného čtu* → *cosi divného čtu* na s. 26, *okládati* → *odkládati* na s. 28). Opravuji i drobné nedostatky, jako *kterí* → *kteří* na s. 22, *svedomi* → *svědomi* na s. 25, *vždy* → *vždy* na více místech, *jakýkolim* → *jakýkoliv* na s. 33.

Příloha č. 2: Transkribovaný přepis kázání Na den Nového léta

[1] Na den Nového léta

In illo tempore.

Za onoho času.

Argumentum: Vysoce vážený poklad jest čas.

Ten tam! Jaké *Epitaphium* někdy napsal Mojžíš v Písmě svatém oným starým světa Otcům ss. patriarchům, když o každém takto praví: *Et mortuus est*: a umřel jest, takové já dnes dávám jednomu tuto minulou noc zemřelému: *Et mortuus est*: a umřel jest, rovně jako všickni jeho předkové, ten tam, a tak umřel jest a na věky

[2] Na den Nového léta

věkův umřel! Ale kdo pak umřel, ptáš se? Povím: Starý tento rok 1729. umřel, zahynul a býti

přestal, aniž se kdy víc navrátí k nám a na to s narozeným světa Spasitelem dnes pro spasení naše obřezaným, nový se nám narodil, a to hned po půl noci rok, totižto 1730, který, aby nám všem podle duše i těla byl prospěšný a spasitedlný, srdečně vinšuji. Pokudž ale vůle boží jest, aby života našeho byl již poslední tento rok, zase vám vinšuji, aby v něm každý krok byl do nebe skok.

A poněvadž hned od narození člověka až do smrti, co smrtedlný nejaký s kosou obřízky prochází celá oktáva, osum dní, a my den po dni jako po schodech dolů do hrobu a k nedostatkům těla stupujeme. Z té příčiny opět z gruntu srdce vám všem tuto v Kristu shromážděným vinšuji, aby kde tělo půjde dolů, duše skrze ctný křesťanský život vzhuru vstupovala k Bohu, když tělo bude scházeti, duše nepřestávala v svatých skutcích prospívati, a tak konec života časného byl vám počátek blahoslaveného věčného.

Ale co? Ach po hříchu! O jak mnoho z nás jest, kteří čím starší jsme, tím jen horší na svědomí,

nedokonalejší na duši sme, tělo vadne a schází, ale i duše spolu s ním, čas života rychle uchází a se tratí a též taky čas k dobrému prudce uchází, ujede-li a bez užitku nám ujde, neomylně nám toho potom na věky líto bude, že jedinýho zde života čas tak mizerně, tak ničemně nám bez užitku uběhl. Nejsme v tomto času pro čas a na čas toliko stvoření, ale jsme v času tuto živí pro nastávající věčnost,

[3] Na den Nového léta

zde začínáme teprva býti a tam nepřestaneme nikdy býti.

O jak šťastní jsou ti, kteří Boha zde milují, jeho vůli plní a čas života svého pobožně strávějí, poněvadž čas krátký v přešťastnou věčnost proměňují. Naprotí pak přenešťastní jsou takoví,

kteří ne Boží, ale svou vůli konají, na marnosti, na jídle a pití, na šatech a světa ničemnej slávě

mnoho si zakládají, čas života svého zatím v hříších trávějí, na vrtkavým bohatstvím své blahoslavenství býti pokládají, jak medle dále s nimi bude? Uběhne jim čas a život časný přestane, přestane též jídlo, pití, šaty, bohatství, marnost, čest a ouřady a k nim se to na věky víc nevrátí a oni pro zlé strávení života čas po času pujdou do věčných trápení a temnosti a najednou o všecko i co na nebi míti mohli a co na zemi měli, přijdou tak, jak svatý David praví:

[Psal. 48.] *Quoniam cum dives interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus, introibit usque in progenies Patrum suorum, & usque in æternum non videbit lumen.*

[Psal. 36.] *Sed quare? Quia speravit in multitudine divitiarum suarum, causam dat S. David, & prævaluit, in vanitate sua.* To jest: Když boháč zahyne, nevezmeť ničehož, aniž stoupí s ním Sláva jeho. Vejdeť až k národům otcův svých a až na věky neopatřít' světla. Ale proč? Příčinu dává Svatý David: Doufal prej v množství bohatství svého a zmocnil se v marnosti své. To když ti, kteří jsouce prve prævaricatores, & redeunt ad cor, hříšníci, a jdouce sami do srdce svého, dobře považují na své byvalé marnosti

[4] Na den Nového léta

zlé strávenej čas a v hříšich život pamatují a spominají, v hořkosti jistě pravějí, co někdy Ezechiáš král:

[Isaia 38.] *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.*

Připomínati budu tobě

všeckna léta má v hořkosti Duše mé.

O jak bolestno a hořko jest spomínati lidem dospělým a starým na předešly zlé a v hříšich strávený života svého čas, kdyžto vidějí, že mohouce příkladem jiných ctných svých předkův nábožně živi býti, nicméně to samochtě neučinili, ne den, rok neb deset lét, ale celý předešlý život bezbožně zmařili.

Titus císař někdy před časy, když sedě při večeři a potom sláčeje šaty ze sebe, upamatoval se, že

by toho dne žádnýmu nějaké dobrodiní neprokázal, bolestně pravil a často opakoval:

[Tranquill.c.S.] *Amici, diem perdidimus.* Přátelé, den jsme stratili. To on, co ale tyto?

O jak mnohem více takový naříkati, pozdě již litovati, ba i na sebe se hněvati, a seznejíce, kterak celý života svého čas bez milosti boží strávili, řícti v pravdě budou muset, a to s pláčem: *O nos*

Infelices, annos & vitam perdidimus? O my přenešťastní, léta a celý předešlý život sme stratili.

Co ale? O jak mnozí na to, nyní abychom jediný našeho přítomného života čas dobře a náležitě

trávili, sobě sami pro věčnost posloužili, dobré věci rozšivali, dobře sobě stlali a sami si přáli, tak

málo dbáme jako na to, co k nám zhola nepatří a nás se to nic netejká, ano raděj v lecjakejchs tintěrkách se obiráme, rovně co dětí v děláni rybníčkův aneb z hlíny koláčkův, to ale co nejpodstatnějšího jest, za hřbet klademe, z mysle jako ničemnou

[5] Na den Nového léta

věc zpouštíme a na srdci pravíme, *lassa currere*, jsouce z té příčiny athenským mnoho nápodobní, které když Demosthenes, vznešený mudřec a orator, v čas obležení města mocnými a dutklivými důvody a vážnou řečí, by nepříteli před městem ležícímu udatně odpírali, sebe sami a vlasti své bránili, napomínal, oni, jak

by se jich to netejkalo, nebo neslyšeli, s lečím jiným se obírali a daremnou rozprávkou, též usmíváním čas mařili, ba pořád dřímali. To když znamenal Demosthenes, že by opravdová řeč u nich místa neměla, fábuli jakous směšnou o stínu osla jim povídal, tu hle všickni ihned uši nastavili a pozorně jeho poslouchali, tím dosti sebe zahanbice, jakž jim potom Demosthenes vytejkal, že darebné řeči víc, nežli pravdivé sobě všímali, času tak mnoho sami sobě v poslouchání užitečné a potřebné řeči k zachování jich a vlastí spolu nepřáli, ale raděj největší věc za hřbet kladouce, čas ničemně mařili. Na ten téměř způsob velmi mnozí až podnes činějí, když v ničemnostech a právě v darebných piplačkách se obírají, čas hanebně v marnostech a hříších napořád trávějí, špásův a básní rádi a s chutí poslouchají, od pravdy ale a důležitých řeči uši odvracují, jsouce z počtu těch, o nichž Učitel národův svatý Pavel předpovídaje, takto dí:

[2. Tim. 4.] *Erit tempus, cū sanam doctrinam non sustinebunt, à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Nastane čas, když zdravého naučení nebudou přijímati od pravdy zajisté uši odvrátí a k básněm se obrátí. Nyní považme, není-li to právě ničemně tak drahý

[6] Na den Nového léta

drahý čas mařiti? O by lidé rozuměli, jak velkou věc tratí, jakou strátu mají, když převzáctný čas tratí, jináč by jistě času sobě vážili! Mnozí ale poněvadž zhola nic na to nedbají, aby dobře a náležitě čas života svého strávili, pročež na tom dosti mají, dokud jsou leda jen živi byli, sem tam se toulali, byť třebaš nevěděli proč, a co moucha již sem, již tam, kde se trefí, letěli, již o ten, již o jinej nos zavadili, a tak hle oni celý život bídně prozahálejí, nápodobní tomu, který s povětrím se fechtuje, je pere a rozráží a tím *tempus fallit*, čas i sebe oklamává, při tom ani bohu věrní, sobě užiteční a bližnímu platní nejsou, ano raděj, tím že nezaslouženou stravu pomáhají jiným platným lidem darmo trávit, velice obtížní i škodní, jakž o takových napsal Poěta:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

My toliko pro počet jsme a k jídlu a pití zrození jsme.

Užitečný na světě člověk o sobě praví:

Non ut edam vivo, sed ut vivam edo.

Ale o takových má se nazpátek to rozuměti, totiž:

Non ut vivam edo, sed ut edam vivo.

Ne proto, abych živ byl, jím, ale proto živ jsem, abych jedl.

O jak bídní, zaslepení, ano nešťastní jsou podobní lidé tím, že tak drahé ceny života svého zde jediný čas zahálečně, neužitečně, ba jenom bezbožně a v samých

[7] Na den Nového léta

samých urážkách Božích mařejí, na budoucí věčnost, do nižto chtic nechtic vjíti musejí, zhola zapomínají, pokání žádného nečinějí, a tudy věčně neštěstí samochtě na sebe uvalují, jimžto abych zaslepené srdce jejich a mysle oči otevřel a osvětil, dnešního dne při počátku nového roku o vzácnosti a ceně času mluvíti budu, by tudy pohnutý, zlé již zmařený čas pokáním napravili, budoucí ale čas, nejenom tohoto roku, ale i nastávajících jim snad ještě let užitečně, ctně, též nábožně strávili, a to vše ve jménu Páně.

Quid est tempus? Co jest čas? Práví s. Augustinus:

[Sv. Augustinus] *Si non queras, quid sit tempus scio, si quæras nescio?* Jestliže se mně neptáš, co jest čas, vím, co jest, pakli ale se ptáš, nevím. Čas zajisté jest i taky není. A sice *tempus præteritum non est*, čas předešlý již vic není, jakožto ten, který uběhl. Futurum budoucí čas ještě není, ale teprva bude. Otázka nyní tehdy pozustává *de præsentí*, o přítomným času, gdaž ten jest? Odpovídám: *Tempus præsens ita nunc est, ut mox non sit*. Přítomný čas tak nyní jest, že ihned více nebude, pominé a na věky se víc nevrátí.

Ale co jest čas, ptám se předce? Čas jiného nic není, nežli nestejná jakás Bohu samému známá míra dlouhosti neb trvanlivosti života lidského a jineho všeho stvoření pod sluncem, dni, lét i věkův, a ten bez přestání běží, aby vždy jen nový a nový předce běžel a nikdy víc se nevrátil.

[8] Na den Nového léta

Plutarchus píše, že Řekové při konání svých slavnosti na tři kůry muzikanty dělili:

Na prvním

byli starečkové, ti jsou k mladým spívali: *Nos fuimus quod estis*, my jsme byli, co jste vy. Na druhém kůru mladí lidé jim odpovídali: *Nos sumus, quod fuistis*. My jsme, co jste vy byli. A na to na třetím kůru děti prospěvovaly: *Nos erimus quod estis*, my budeme, co jste. Jistě pěkný obyčej, při němž obojí jak staří tak mladí sobě připomínali, jak na světě jest všecko pomíjející, život a čas proti vůli naši rychle ubíhá, víc se nevrací a dále nic člověku nepozůstává, nežli na čas tělu hrob a duši sice napřed, potom ale spolu i tělu věčnost neskončená. Slušně tehdy jednoho každého z nás napomíná Tomáš Kempenský:

[Tomas Kempen. Lib I. c. 25] *Memento semper finis, & quia perditum non redit tempus*. Pamatuj, praví on:

Vždy na konec, a že stracený čas se víc nevrací.

Jak život, tak i čas nám jest nejistý, a protož má se oboje, by dobře strávené bylo, v tej největší pozornosti míti. Běda tomu, kdo to prunedbá. Žádný okamžení není od smrti jistý, proto bychom vždy dobře živi byli a na věčnost přihotovení:

[S. Aug. L. 50 Hom.] *Latet ultimus dies ut observentur omnes*, napsal s. Augustýn, skrytej jest poslední života den tím, aby všickni dobře byli strávení. A jistě dřív, nežli myslit umíme, jest s námi brzo hotovo, co jen poručení od Boha nepřide:

[Idem ad FF. in Erem.] *Sic est vita nostra, dí zase s. Augustýn, quasi homo in domo aliena, nesciens quâ horâ, vel die Dominus Domûs dicat, vade foras*. Tak jest život náš jako člověk v cizím domě nevědouc, kterou hodinu neb dne pán domu řekne, vyjde ven. O bychom lidé tomu zdravě rozuměti

[9] Na den Nového léta

rozuměti chtěli, neprodleně co nejlépe, a to vždy, se chovali, dokud čas jest, moudře skrze dobrý a chvalitebný život sobě poradili, o což bychom sobě potom na věčnosti děkovali:

[S. Bern. Serm. de SS. Petri & Pauli] *Utinam devota in DEUM fide provideamus, ut felicem habeamus, ipso miserente consummationem*. Volá s. Bernard: O bychom nábožnou v Boha vírou to sobě spůsobili, by jsme šťastný konec a odtud vykročení skrze jeho milosrdenství nabyli.

Všeckny téměř ss. Evangelia v roce od těch slov se počínají: *In illo tempore*, za onoho času.

A tím se nám dává k srozumění, abychom z toho, co spasitelného ze s. Evangelium slyšíme čísti, též v kázáních a napomenutích buďto veřejných, nebo privatních, z toho jsouc vyučení, nijakž zanedbávali sobě pohledávati a zejskati život věčný. Jak by se nám řícti chtělo: Za onoho času, který vám milosrdný Bůh k dobrému přeje, nechtějte býti sami sobě nerozumní, nepřízniví a nehospodářští, nýbrž tento časný a kratký život se vši pilností vynaložte k dosáhnutí života blahoslaveného a spolu věčného, kterej vám žádný ovšem jiný zejskati nemůže, nežli vy sami, poněvadž žádnéj z lidí vám jej ani dáti ani vzítí nemůže. Dle s. Augustýna když dí:

[S. Aug. Lib. I. de Serm. Dom.c. 6. Tom. 4.] *Bona aeterna, nec dari possunt ab hominibus, nec*

aufferri. Věčný život a sláva nebeská ani se dáti nemůže od lidí ani vzítí.

Co znáti máme, věčný život že na tomto časném zcela visí, matka budoucího života jest tento přítomný, jaký ten, taková potom jest věčnost.

Co tu sobě zřídíme, to tam míti budeme, tu se kladou zásluhy, tam odměna, buďto šťastná,

[10] Na den Nového léta

šťastná, neb nešťastná:

[S. Chrys. Hom. 83 in Joan.] *Nullum forum post hanc vitam*, dí S. Chrysostomus, *ubi nobis necessaria comparare possimus, nisi hinc omnia nobiscum auferamus*.

Žádného trhu a jarmarku víc není po tomto živobytí, kde bychom potřebných věcí sobě najednati mohli, leč všecko odtud' sebou odnese.

Což tehdy ještě čas trhu a jarmarku života zdejšího, na němžto tak lacino drahé zboží zásluh zjednati sobě můžeme, tak ospale, ba ničemně trávíme a zanedbáváme? Ach, pro Boha otevřeme oči a záhy sobě poradme, bychom s pilnosti budoucího věčného života pohledávali:

[S. Ephrem.] *Non simus hinc negligentes, ut non per infinita saecula postmodum amissa jam vita aeterna poenitentiam agere cogamur, ubi nihil proderunt lacrymae*.

Tak křičí k nám s. Ephrem: Nebud'me zde nedbalí, abychom potom skrze celou neskonalou věčnost, stratíce jednou již život věčný, litovati a plakati toho nemuseli, kde pláč a slze víc platné nebudou.

To ale přehrozné neštěstí, aby nás chybilo, tu nejnejistější života našeho, buďto krátkého, neb dlouhého, co sám Bůh toliko ví, míru, totiž čas neprodleně a chvalitebně měřme, dobře travme, s pokáním a polepšením života (neb není života čas v naší vůli a moci) neodkládejme, abychom tehďáž snad teprva nechtěli náležitě času užívati a dobře živi býti, kdež již času nebudem míti, a tehďáž teprve chtěli začítí Bohu sloužiti, hřešit přestati, kde již musíme ze světa pryč jíti, a tak my ne hříchy, ale hříchové nás opustí, tj., kde nebudem víc schopní pro těla a smyslův nedostatek vůli naší a zlost provesti a hřešiti. Z té příčiny nápomíná tebe

[11] Na den Nového léta

tebe i mně Duch Svatý skrze Ekleziastika takto:

[Eccl. 5.] *Non tardes converti ad Dominum, & non differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Nemeškej se obrátiti ku Pánu, aniž odkládej den ode dne, neb náhle přijde hněv jeho a v čas pomsty rozptylí těbe. I poněvadž tehdy v tomto živobyti čas jest, *optimum quid, & pretiosissimum*, věc nejlepší a nejdražší, protož jej mnoho sobě važme, svým věcem snadno, aspoň ne tak těžko, času pak nemožná jest se vrátiti. Nevěříš?

Pozbudeš dobrého přítele, můžeš jiného nabýti a snad ještě lepšího. Stratíš peníze, můžeš zase naleznouti. Jest na padnutí dům, může se znovu vystavěti i rozšířiti. Roztrháš šat, může se opět spraviti. Stratíš dobré jméno, můžeš zase, jestliže ne skrze lidí, jistě aspoň skrze Boha a svatý Boží, byť třeba zázrakem to státi se mělo, takové dosáhnouti, čas ale stratiti, jest stráta jedna nenapravitelná, neb tu není platný k naleznutí téhož žádný prostředek, všecko jest darmo.

Toho mně potvrzuje Duch Svatý v knihách moudrosti, řka:

[Sap. 2.] *Umbræ transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri, quoniam consignata est, & nemo revertitur.* Čas náš podobný jest stínu pomijejícímu a neníť navrácení konce našeho, nebo znamenán jest, ani žádný se zase nenavracuje.

Odkudž napomíná nás opět Duch Svatý:

[Eccl. 4.] *Fili conserva tempus*. Synu, zachovej čas. A zase jinde:

[Idem 14. 6.] *Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat*.

Varuj se zlodějův, kteří kradou tobě čas a nemohou tobě vrátiti, co tobě odňali, co tak hrubá jest

[12] Na den Nového léta

jest pravda, že sám Bůh jakkoliv všemohoucí:

[Luc. I.] U něhož nebude nemožné všeliké slovo, čas již prošlej, zase vrátiti tobě nemůže, neb dobře pověděl poěta:

Damma fleo rerum, sed non fleo damna dierum.

Rex poterit rebus succurre, nemo diebus.

Toho tak drahého pokladu a vzáctně váženého času velmi dobře a právě čas uměla potřebovati [Luk. 7] jedna urozená osoba, o niž s. Lukáš povídá, totiž Máří Magdaléna, neb ta jsouc známá v městě hřišnice, nezvaná do domu Pharisea, kde pán Ježíš seděl za stolem, vešla, k nohám jeho pokorně padla a při ních ležice lásky a pokání pravého dokonalé skutky horlivě konala; *ut cognovit, quòd Jesus accubisset in domo Pharisei*. Jak jen poznala, že by Ježíš seděl v domě Pharisea a od božské milosti na srdci byla dotknutá, své hřichy poznala, ihned bez odkladu a v tom okamžení, *ut cognovit*, na cestu se vydala, Spasitele hledala, skroušeně u noh Páně svého předešlého zlé stráveného času a života litovala, za milosrdenství a odpuštění vroucně žádala, a tak honem, spěšně a brzo času k dobrému užívala, by se ji to někdy nepředhodilo, co psáno stojí: [Job. 24.] *Dedit ei Dominus locum pœnitentiæ, & ipsa abutitur eo in superbiam*. Dal jest ji Pán čas k pokání a ona zlé jeho užívá k pejše.

Ach, o by tak všickni času dobře uměli užívati, kterej jest: *momentum unde pendet æternitas*, tak

[13] Na den Nového léta

hrubá věc, na nižto záleží neskončená věčnost. Poslechni veršovce:

Temporibus, qui ritè sapis, servire memento

Omnibus, ut tempus serviat omne tibi.

Všeho času hled' v dobrém užití,

A věz, že zase všecken čas tobě bude sloužiti.

Sloužiti ale a platnej tobě bude:

[Tilman. in Anal. Tyrocin.] *Serviet autem*, píše Tilmannus, *si tempus ita metiris, ut ad bene agendum nullum desit, & ad malè agendum nullum supersit.* Jestli tak čas rozdělíš sobě a rozměříš, aby k dobřečinění nic ho nescházelo a k zlému chování nic jeho nepozustávalo. Pakli neumíš, nebo nechceš času dobře v Bohu potřebovati, jistotně jako voda mezi prsty se tě roztratí, a tak v čas nejpotřebnější nebudeš času míti, neb si jej stratil, a pakli kterej bude, ten ovšem jiným dobrý, tobě ale bude zlý: *Illud tempus, quòd sinè DEO, & ejus gratia consumis, te perdidisse cogita.* Tak mluví veliký církve s. světlo s. Augustýn:

[S. Aug.] Onen čas, kterej bez Boha a milosti jeho trávíš, věz, žes jej na věky pozbyl.

A co medle jest to za strátu? Kdo ji může víc napravit?

[Philosophus.] *Hæc summa jactura est, quod irreparabile, & irrevocabile est.* Ta jest největší stráta, co se víc ani napravit ani spátkem volat nemůže, a to jest čas. Neb čas jednou zlé zmařený a strávený a nešťastně dokonanej již odběhl do vždy stojící a trvající zatracené věčnosti. Běda tomu, kdo tak ten jediný života svého čas, od něhož celá věčnost visí, stráví, skusí on to s nenapravitedlnou potom

[14] Na den Nového léta

potom škodou svou, co jsem napsáno kdesí viděl totiž:

Pravæ vitæ Epilogus, est damnatæ æternitatis exordium.

Zlý konec této časnosti jest počátek zatracené věčnosti.

To věděti máme, že léta a všickni života dni zlé a v hříších od hříšnika strávený nebudou jináč

na soudu božím člověku bezbožnému jistě nesnesitedlným, poctěný, jakožto plně stracený, leda k trestu a pomstě věčnej. Sisimides, præceptor Trajana Císaře, dřív nežli umřel na svém hrobovým kamenu, dal vyrejtí tyto slova:

Multorum annorum Sisimides fuit, at septem annis tantum vixit.

Dlouhověkej Sisimides byl, ale toliko sedm lét živ byl.

Čim on chtěl proukázatí, že ty léta, které v marnosti a v hříších strávil, nijakž k životu nepočíta,

ale za stracené má, ba aniž se počítati mají k životu, ale tím spíš k smrti krom těch, které ctně a příkladně strávil, těch pak že toliko sedm lét jest. A to jest, co v pravdě ze s. Augustýna řkoucího opakují:

[S. Aug.] *Illud tempus, quòd sinè DEO, & ejus gratia consumis, te perdidisse cogita.* Ten čas, který jsa v nemilosti boží postavený trávíš a ostatně všecken, v němž živ jsi bez Boha, že jsi jej na věky stratil, tomu věř a za jistou věc měj.

[15] Na den Nového léta

Tomu jestliže tak jest, jakož jináč ne i čim pak pro Boha tak málo jest, kteří by sobě času, na

němž nyní nám tak mnoho záleží, vážili, nýbrž tak daremně poklad takový v zahálce, marnostech a hříších s Boží urážkou a svou skázou mařeji.

Můžeme-li je moudrý nazvati? Necht' nám poví sv. Bernard:

[S. Bern. Serm. de tuplici Custod.] *Non advertit insipiens,* dí on, *quid amittat, libet confabulari, ajunt, donec hora prætereat.* Blázen nepozoruje, co tratí, praví mnozí, líbí se nám žertovati, až by hodina odešla. O byť tu hodinu tak bídne strávenou po smrti buď v očistci, nebo v pekle s jinými zatracenci mohl míti a k pokání užítí, mám za to, že bys ji mnohem lépe uměl potřebovati k tvému spasení, a to sice s nevypravitedlnou pilnosti. Nyní ale to lidé jsou od žádosti zemských, též smyslův těla zaslepení a zle nakvašení nepozorují, aniž tak hrubě tomu věří nebo na to dbají, ale přijde čas, že jim to budoucí život, v čem jsou nenapravitedlně chybili, ukáže, kde v tomto životě prve s mnohými jinými na to nic zhola, ba zomysla nešetřili.

Nejsou světa a těla milovníci tak sprostí, aby světa nestálost a ve všem pomíjející marnost neviděli nebo neznamenalí, kterak totiž všeckno jenom co pod nebem jest, mine a hyne, bohatství, sláva, krása, rozkoš, stavení, šactvo, ptactvo, dobytěk, všecken nábytek, kameny, lesy etc. a též všeho stvoření, v němž duch jest, život, jak to vše čas a starost posledně zžírání, tráví, až to i skazí, jakož tomu dobře Ovidius rozuměl, když takto napsal:

[16] Na den Nového léta

[Ovidius in Metamorph:] *Tempus edax rerum, túque invidiosa vetustas omnia destruitur.*

Čas se starosti všecko kazí, všeckno tráví, kamení, dříví, šaty, kovy, život i zdraví.

A o kráse takto opět poëta propověděl:

Forma bonum fragile , quantúmque occedit ad annos.

Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

Krása lidí jest cosi marné, časem hyne, bledné a vadrné,

Až na to i s tělem do hrobu padne.

Zatim křičí svatý David:

[Psal.4] *Filii hominum ut quid diligitis vanitatem*, o synové lidští, proč a k čemu milujete marnost? To svatý David, a co oni? Jen milují předce, protože na nebe nemyslí a jsouc zaslepení od darebných žádosti, o marnostech dobře myslí, a tudy chybují a zlé soudí dle oných veršův

Omnis amor cæcus, non est amor arbiter æquus,

Nam deforme pecus, judicat esse decus,

Každý milovník slepý,

neb neřád na bláto lepí,

nesoudí dobře, neb chybuje,

když ohyzdu za krásu miluje.

Slovem nic není pod nebem, co by čas jakkoliv

nepřestane letící neskazil a svým časem všeckno nezahynulo.

[17] Na den Nového léta

O jak tehdy nešťastný ten jest a v pravdě blázen, kdo na tom něco si zakládá, marnost

a ne raděj blahoslavenou věčnost miluje a pohledává a rovně co dítě křičí, stříbro drahému pokladu předkládá.

[S. Aug. Tract.7. in Joan.] *Transeunt omnia, avolant omnia, & sicut fumus vanescunt. Væ, qui amant talia.* Prochází a uchází všecko, dí svatý Augustýn, odlítá všeckno a co dým mizí a hyne. Běda těm, kteří takové věci milují.

Jakkoliv pak čas všechno zžírání a kazí a s prudkostí letí a uchází pryč, však proto velice člověku prospěšný jest, co ten nejvybornější přítel a patron, pokudž jej dobře a náležitě tráví a co spasitelné medicíny užívá.

V starých letopisích se čte, kterak v Athenách vyzdvížená byla modla Vulcana, držící v ruce korunu s tímto nápisem: *Aut vincere, aut mori*, a nebo svítězí, neb umřítí. A k ty koruně jakýs pobožný mládenec běžel, v jedný ruce maje fakuli rozsvícenou a v druhý ptáčka; byl pak tento nápis: *Tempus*, Čas. Co znamenalo to pověrečný athenských smyšlení, nežli budoucí pravdu křesťanskou. Neb Vulcanus znamenal pravého a nesmrtného Boha nám korunu strojícího tak, jak svatý Ambrož mluví:

[S. Ambr. in Ep.] *DEUS ipse certamen tuum expectat, tibi que contra diabolum dimicanti parat aeternitatis coronam*. Bůh sám na potýkání tvé očekává a tobě proti ďáblu bojujícímu strojí věčnosti korunu. Co zase jest neb znamená ta fakule hořící? Nic ovšem jiného, nežli to, co pravda věčná Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus praví ráčí:

[Math. 5.] *Sic luceat*

[18] Na den Nového léta

lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in

caelis est. Tak nechť svítí světlo vaše před lidma, aby viděli skutky vaše dobré a slavili Otce vašeho, který v nebesích jest. Ten pak ale ptáček neustále letící, neznámá tak nic jiného, nežli čas bez přestání běžící, též spolu nás to vše napomíná a ponavrhuje, aby dokud se nám ten ptáček, ten čas od milostivého Boha k dobrému života přeje a poskytuje, nijakž ovšem nepomíjeli s rozsvícenou fakuli dobrých skutkův pro korunu života věčného k Bohu běžeti. Běžme tehdy, běžme s rozsvícenou touto fakuli, abychom korunu dosáhli, neb nás tak napomíná nádoba vyvolená svatý Pavel, když praví:

[I. Cor. 9.] *Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinere. Et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Sic ergo currite, ut comprehendatis*. Každý, kdo v boji bojuje, ode všech se věcí zdržuje. A oni zajisté, aby porušitelnou korunu vzali, ale my neporušitelnou. Tak tehdy běžte, abyšte

doběhli a spolu došáhli. Nechtějme jedno bez druhého míti, abychom snad tehdáž
teprva a na poslední chvíli nechtěli fakuli kupovati,
co nemoudré panny olej, to jest skutky dobré činiti a ji rozsvěcovati, to jest: Teprv
Pána Boha
milovati, když již ptáček nám uletí, čas uběhne a přestane. Pokudž v nás rozum
a víra jest, tak
s těmito dvouma věcmi, a to s neustálou pilností běžme k tomu, od koho všeckno
dobré máme a též budoucně nabýti doufáme, věrně služme, abychom dosáhli korunu
života od toho, který jest věrný a spravedlivý

[19] Na den nového léta

a spravedlivý odplatitel.

[S. Bern. de quad. debito.] *A quo totum habes, huictotis viribus serviendum, nè fortè indignationis oculo te despiciat, & conterat in æternum.* Dí svatý Bernard: Od koho všeckno máš, tomu ze vsí síly, každého času sloužiti, k němu s rozsvícenou fakuli, s hořícími lásku boží dobrými skutky, pro korunu běžeti máš, aby snad okem rozhněvání svého tebe nezavrhl a nepotřel na věky. Nehne-li tebou koruna slávy nebeské, abys skrze dobrý život, dokud' toho ptáčka ještě v ruce držíš, k Bohu běžel, aspoň ať tě k tomu strach a hruza trápení věčného dohání:

[S. Aug. in Psal. 40.] *Suplicia terreant,* praví svatý Augustýn, *quem præmia non invitant.* Trápení věčné, ať tebe hruzou k dobrému nahnou, jestliže odplata, sláva a radost nebeská tebe k ctnosti a svatému chování přitáhnout nemohou. O jak šťastní jsou, kteří tak s roznícenými láskou boží skutky dobrými života vezdejšího běh konají, neb přijde čas, že když jim ten ptáček, čas života ulítné, oni na věky blahoslavení k Bohu do nebe vyletí.

Nedaleko Thebanského města byla jakás obluda Sphinx řečená, ta blíž cesty na skále přebývající, lidem tudy jdoucím pohádku dávala, řka: Co jest to za zvíře? Ráno chodí po čtvermo, o polednách na dvouch a u večer o třech. Trefiti pak ji to a vyložiti poněvadž žádný neuměl, každého z nich z té skály shodila. A to tak dlouho, až Ædipus, který i tou cestou kráčel, ten svazek ji rozvázal, řka: Člověk jest to zvíře, ráno, to jest v dětinském věku, o čtvermo kráčí, rukama a nohama, co žába po zemi se plazí. O polednách, to jest v mužství, na dvouch

[20] Na den Nového léta

dvouch nohách chodí. U večer, totiž v starosti pro mdlobu těla o třech, když hůl co nohu potřebuje, na ni se podpírá a zdržuje, by kozelec neudělal, neb sebou co pytle nemrští. Moudře a pěkně ovšem jest ji to vyložil, neb v pravdě řkouc, celý náš, jakkolivěk dlouhý život víc nic není, nežli jeden toliko den, a byť třeba tu někdo živ byl co Mathusalem 969 lét, však proto život jeho nepočte se nežli za jeden den a naproti věčnosti zhola za nic. Kolikátej již člověk jest, který by na to pamatoval, pilně pozoroval, by totižto ten tak krátký života svého čas, běh nejistej, tak krátký den, hned od rána chci řícti od mladosti až do večera, do starosti dobře a chvalitebně strávil, a tak skrze ten jediný dobrého života čas svou milou a jedinou duši, když od těla svého oddělená bude skrze jedinou, a to šťastnou smrt na věčnosti též jedinej dobře zaopatřil? Že málo jich tehdy jest, kteří by toho hleděli a to, k čemu zde živi jsou, konali, tím taky málo z lidí k spasení přichází, ale převelmi mnoho k zatracení. Neb ať povážíme běh života našeho i také jedenkaždý den vyměříme na jisté díly, v nichžto člověk od rána až do večera v rozličných se věcech obírá, uhlídáme, že tělu kvůli téměř celý den a noc se tráví, duši ale pro její spasení sotva jakýs díleček času se přeje a nechává. Předně co se teje snu, ten neomylně, jestliže ne polovic života, v mnohých aspoň třetí díl spotřebuje. Na jídlo a pití opět velký díl života se nakládá a u mnohých nesejtův nemírnému trunku odevzdaných největší života díl a částka v obžerství se stráví. Již rozličné práce, zaneprázdnění,

[21] Na den Nového léta

pojízdky, šmejdy, handle etc. téměř polovic života času vezmou. Co řeknu o hře, kratochvích, žertu, prodloužilých rozprávkách, toulkách, darebných procházkách, ať mlčím o zlém, nečistým lidí trávení času, zdaž to opět vsecko aspoň třetí díl života nebere. Jsou též mnozí, kteří tak hanebně celý téměř život bez studu prozahálají, když ani Bohu nic ke cti ani sobě k platnosti ani bližnímu k prospěchu nečinějí, a tak zhola k ničemuž na světě nejsou užiteční a platní, ale jen toliko k překážce jiným a obtížnosti. I zdaž tehdy, považ to sám dobře, nepověděl vznešený onen mudřec, jakkoliv pohan, totiž Seneca, když takto dí:

[Seneca. 1. Ep. 1.] *Magna vitæ pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Velký života díl uchází zle činícím, největší zahálejícím, celý pak život, něco jiného, nežli se činiti má, činícím.

Již pak nyní též považme, jak mnoho času mnohý člověk vynakládá, dokud' živ jest pro čest boží a pro spasení duše své, kterej k vůli tak ovšem celý život dobře strávití se má snad neomylně aspoň třetí díl času života svého? Ach, aby tomu tak bylo, ještě by dobře bylo, ale daleko jest jináč. Mnohý jest, který ani ten svátek boží nesvětí, neb v něm pracuje, zatím k tomu služby boží zamešká, po zisku časném se co vlk shání, pakli předce ale do kostela jde, o s jakou srdce studenosti, s jakou nepozornosti a roztržitosti, ba často s bezbožnosti tam přítomný jest a nemá dosti na tom, že jinde jen vždy Pána Boha hříchy uráží, ale ani nedá sobě mnohý v kostele pokoje i tam nevážně Pána Boha hněvá,

[22] Na den Nového léta

kde ho na sebe skrze pokání a prosbu krotiti měl. Stává se též, že některý by jistě do kostela ani v ten sváteční čas nešel, kdyby se mu buďto peklem nehrozilo, neb sic jináč trestu, pomluvy a jiné jakékoliv nepřiležitosti se neobával. Však proto takový stupka, ačkoliv s jinými do kostela jde, mezi dveřmi neb blízko dveří zustane státi, čekajíc jenom na konec, by honem zase z kostela mohl utecti, co pes z prázdný a studený kuchyně. Ostatně celý tejden do kostela nenakoukne, všecy dni v samých hříších v lečemž jiným stráví, na jídlo a pití toliko myslí, na Pána Boha celý čas nespomene, sotva za den Otče náš se vymodlí, ba časem ani kříže neudělá, na takovým se to vyplňuje, co svatý David praví:

[Psal. 9.] *Inquinatae sunt viae illius in omni tempore.* Poškvrněný jsou jeho cesty každého času. O pro Boha, co jest to za křesťany? Proto-li milostivý Bůh propučuje člověku ten tak drahý čas, aby jej k urážce Boží potřeboval, v marnostech a zahálce strávil, a ne raděj by v něm dlé nejvyšší možnosti Pánu Bohu svému Stvořiteli sloužil, v ctnostech a v svatých skutcích se cvíčil, pokání nad hříchy činil, dobrému obecnému byl prospěšný, k věčnosti se strožil a k svatej smrti. O jak mnozí budou, kteří věku svého počítali 80 i víc lét dobře pak strávených, sotva se v nich najde jeden rok neb jeden měsíc, snad ani jeden tejden neb aspoň den, ba posledně ani hodina. O jakou hanbu, pomysleme to zdravě, takový před celým světem na soudu

Božím veřejným ponesou skrze to, že tak dlouho z daru Božího živi někdy byli, při tom ale

[23] Na den Nového léta

dobrého nic jsou nečinili, odkud' by život věčný aspoň nějak sobě zasloužili, toho vzáctného ptáčka za mnohá léta v ruce že měli, však proto tak ničemně a bez užitku jeho uletěti nechali. Tam se ukáže jim (když oni zatím pozdě na svou slepotu a bláznovství naříkati budou), kterak jsouce zlí a bezbožní, pohodli toliko a dobrých dni, též dlouhého živobytí na tomto světě nemoudře pohledávati, kde se to v pravdě nenachází, věčného pak života dojíti jsou zanedbali, kde dobré dni za pravdu a všeckno pohodli na věky trvajícím se nachází dlé svědectví svatého Augustýna, kde o tom těmi skoro zase slovy rozpráví, řka:

[S. August. Ser. 39. de temp.] *Si tanta cura inest hominibus, ut tardius moriantur, quantâ curâ agendum est, ut nunquam moriantur. Quotidie quærentur in isto sæculo dies boni, ubi non inveniuntur, & nemo sic vult vivere, ut illuc perveniat, ubi inveniuntur.* Jestliže takovou starost o to lidé mají, aby pozděj umřeli, jakou starosti o to jednatí mají, aby někdy po tomto životě neumírali. Každodenně od lidí v tomto věku se pohledávají dobré dni, kde se nenacházejí, a však žádný nechce tak živ býti, aby se tam někdy dostal, kde v pravdě jsou a se nacházejí. I co jest to pro Boha za nerozum a přenešťastné slepé bláznovství světa tohoto služebníkům a milovníkům vyhejbatí se smrti časné, ne pak věčné, kdež každý může ujítí smrti věčné, ne ale časné. K tomu jenom o tomto živobytí mysliti, které krátké jest, bídné a skrze smrt bere konec, ne pak o budoucím v nebi, které věčně slavné jest a konce mítí nebude a pro kteréhož došáhnutí tento život časný se lidem

[24] Na den Nového léta

od Boha propučuje. Kdo tehdy nehledí života budoucího, není' hoden ani přítomného, a tak svou vinou a spravedlivým božským soudem oboji strati, časný i věčný. O jaká jest to a bude přestrašlivá stráta, nikdy nenapravitelná!

[Philosophus.] *O quàm seriò erit pœnitere*, dí Philosophus, *ubi non erit ampliùs posse emendare*. O jak pozdě bude teprva tehďáž stráty drahého času litovati, kde nebude možná již víc chybu napravití. V pravdě v takových dlé příslovi: *Seriò jam sapiunt phryges, seriò medicina paratur*. Příliš pozdě již lékařství se strojí, kde se víc rána nehojí. Jiné věci buď stracené, neb skažené napravití neb najítí se zase mohou, jako dobrý přítel, sláva, bohatství, čest, zdraví i též život časný, který Bůh poznovu může člověku dáti, tak jakž mnohým skutečně dáti ráčil, ale čas jednou uběhlý, zlé strávený, by napraven byl, Bůh jak jest všemohoucí, vrátiti nemůže. *Aliud favere & dare DEUS potest, lapsum revocare non potest*. Jinej čas tobě k pokání přáti i dáti Bůh může, minulej pak bys jej polepšil, vrátiti již nemůže. *Sicut volat irrevocabile verbum, sic & volat & avolat irrevocabile tempus*. Jako slovo jednou propověděný zpátkem se táhnout, aby nebylo propověděný, učinit se již víc nemůže, tak podobně čas ušlý vrátiti a zpátkem táhnouti žádný nemůže.

Jak tehdy přešťastný jest ten, kterej čas předešlý dobře strávil a na budoucí se nic nespolehaje

(jakožto na takový, který ne v naší, ale toliko v božský moci a vůli jest), tento nyní přítomný čas

ke cti Boží a svému spasení užitečně tráví dobré

[25] Na den Nového léta

svědomi zachovává, k smrti a věčnosti jest vždy hotový a připravený, poněvadž neví kdy Pán k

soudu přijde a smrt do sítě své jej zahrne. Majic dobře v paměti vtisknuté napomenutí svatého

Ephrema takto mluvícího:

[S. Ephrem. de Vit. Spir:] *Expecta quotidie sinem vitæ tuæ, & ad iter æternitatis te para, quâ enim horâ non putas, mandatum afferetur. Væ, si fueris imparatus*.

Očekávej každodenně konec života tvého a na cestu věčnosti se stroj, neb kterou hodinu nemyslíš, poručení od Boha se přinese, běda tobě, nebudeš-li hotový a připravený.

Jednoho času tázán byl jistě rybář na břehu mořském, které by pokolení ryb snázejší loveno bylo, odpověď on dal: *Frustrà quæris , ubi nec ego, nec pisces sciunt.* Nadarmo se ptáš, kdež ani já nevím, též ani ryby. To my dobře víme, že na mnohých místech Písma Svatého svět tento přirovnává se k moři a lidé k rybám. Na břehu ale na konci života stojí rybář, smrt totižto. [Math. 13.] Ta loví, *congregat ex omni genere piscium*, shromažďuje ze všeho pokolení rybiho; a rovně jako rybář nezloví nic, než co štěstím dostane, tak ani smrt žádného nepolapí, leč božskou prozřetelností, která ji do síti její již toho, již onoho člověka co rybu dle libosti své uhání. Ptejme se již smrti, toho hrozného lidí rybáře, který jemu věk neb stav jest snadší k lovení, k umoření? Odpoví nám, co podotknete rybář: *Frustra quæris , ubi nec ego, nec pisces sciunt.* Darma se ptáte, poněvadž ani já nevím, aniž vy lidí, co ryby nevíte.

[Math. 25.] *Nescitis diem neque horam*, nevíte dne ani hodiny. A Duch Svatý

[26] Na den Nového léta

svědčí u Ekleziastika řkouc:

[Eccl.9.] *Sicut pisces capiuntur hamo, sic homines capiuntur tempore malo.*

Jako ryby bdcí lapání bývají, takť lapání bývají lidé časem zlým, když na ně náhle přijde. *Juvenes possunt*, pravil sic někdy Seneca, *senes debent mori.*

Mladí mohou, staří musejí umřítí. Však proto ani mladý ani starý ani prostřední věk není jistě od

smrti ani snadnější k lovení, k smrti, ale jak jeden, tak druhý věk jest podroben a snadný k zlovení síti neb zlapení udicí smrti, na koho totiž Bůh vydá poručení, komu odtud' odjíti nařídí. Na ten způsob žádný nic neví, kdo dřív musí na věčnost, kdo dřív umře, a to proto, abychom vždy dobře živi byli a k smrti hotoví:

[Eccl. 9.] *Omnia in futurum servantur incerna.* A tak všecko zůstává a zanechává se nejistý

do budoucího času. Tomu, pokudž tak jest, i kterak může člověk na Boha, na věčnost, na smrt, na své spasení zapomenouti, bez strachu a starosti jsouc v hříších postavený živ býti? Protoliž, o člověče, že ten ptáček tobě posaváde neuletěl, tobě dřív, nežli se nadáš, na poručení Boží uletěti nemůže? Že posaváde nejsi od rybáře,

od smrti polapen, proto-li její síti nebo udice ujíti budeš moci? Věř tomu, že brzo s tebou bude hotovo rovně jako s jinými byvalými lidmi:

[Psal. 88.] *Quis est homo, qui vivit, & non videbit mortem*, ptá se s. David: Který jest

člověk jsa živ a neuzdří smrti?

Cosi divného čtu, kterak svatý Jan Evangelista v zjevení svém viděl anjela silneho, an

zstupuje z nebe, oděný za oblakem a duha byla na hlavě jeho a tvář jeho byla jako slunce a

[27] Na den Nového léta

nohy jeho jako sloup oblakový a v ruce své měl knihy otevřené. I postavil jest nohu svou pravou na moři a levou na zemi. I křičel jest hlasem velikým jako lev, když řve. Nadto pozdvíhl jest ruky své k nebi:

[Apoc. 10.] *Et juravit per viventem in Sæcula Sæculorum, qui creavit cælum, & omnia quæ*

in eo sunt, quia tempus non erit amplius. I přísáhal jest skrze živého na věky věkův, kterýž jest stvořil nebe a všecko, což v něm jest, že již více času nebude k pokání, ale zatracená věčnost, komu jednou zlé uběhne, nastane k zoufání. Běda tomu, komu ten drahý poklad se zmaří, ten ptáček uletné, čas uběhné bez milosti boží! O jak mnozí sobě sami nemoudře se pochlebovali, na svém zdraví a doktoru zakládali, dlouhý život připovídali a tudy jen bez strachu a svobodně hříchy k hříchům přidávali, s polepšením života na budoucí nejistý čas odkládali a nic tak míně jako na pokání nemyslili mezi tím, tím dřív nežli mysliti mohli, odtud' vzatí byli a na věčnost vytřeni, sami to na sobě s nenahraditelnou strátou svou a neštěstím věčným zakusíc, že tak jak myslili bláznivě, života dlouhého nedočkali, ba ani krátkého neužili, když nahlé, *sinè crux,*

sinè lux, jak říkáme, zahynuli. Toho fortele takového *procedere* s hříšníky nekajícími užívá a potřebuje d'ábel:

[Eusebius Emiss. Hom. de Latrone] *Immittit diabolus securitatem, ut inferat perditionem, nec dinumerari possunt, quot, quantósque hæc inanis spei umbra*

deceperit. Vpouští a slibuje ďábel hříšníkům jistotu a bezpečnost, aby na ně uvedl zatracenou věčnost, aniž dosti spočtení býti mohou, ti a takový, který tak darebný naděje stín na věky oklamal a do věčných muk uvalil.

[28] Na den Nového léta

K potvrzení toho, jak času dobře k spasení našemu užívati, pokání činití, dokud' čas ještě máme,

a s pokáním odkládati na nejistý čas nijakž nemáme. Příklad hrozný vám tuto přednesu. Nedaleko od Paříže franckého hlavního města bydlel na zámku jeden sice vzáctný a urozený pán, ale bezbožný zvlášť pro časté křivé přísahy a rouhání, kterýmž se také jeho děti od něho učily. Ale jeho paní byla velmi pobožná, která když on smrtedlně od protivníka raněný ležel, starajíc se o jeho duši, poslala pro kněze, aby ho vzbudil k svatě spovědí, jež nemocný s proklináním odehnal. Poodstoupiv tehdy kněz do blízké komory, vroucně se Pánu Bohu modlil a hle brzo slyší nemocného nahlas křičeti: Můj Otče! Můj Otče! Milosrdenství! Přiběhne ihned kněz, ptá se, co jest mu, a on dí: Vidím, ach, vidím jakes písmo před očima svýma postavené. Velel kněz je čísti, a co se v něm obsahuje, oznámiti: On pak četl je v tato slova:

[Galat. 6.] Dokud' čas máme, čiňmež dobře. Tu kněz vezma Umučení Boží do ruky, klekne

před nemocným, co nejvroucněji muže s pláčem prosí a napomíná, aby toho nebeského napomenutí a milosti Boží a dané sobě příležitosti užíval k spasení duše své, skroušeně svých hříchu lítoval a spovídal se. Ale on vylouval se, že těžko jest pravou skroušenost v sobě vzbuditi a také se spovídati nechtěl. Protož kněz vida, že darmo mluví, odšel zas do blízkého pokoje a tam se před obrazem blahoslavené Panny Marie za nemocného horlivě modlil. Zatím vždycky huře se měl nemocný, až i žalostivým hlasem vykřikl: Můj Otče! Můj Otče!

[29] Na den Nového léta

Brzo! Brzo! Milosrdenství! Uslyšev to kněz brzíčko je tu a vidí, an nemocný jako vzteklý pes sliní a jest tak hrozného obličej, jako by již byl do pekla zatracen.

Nicméně vzbuzuje ho k pokání: Ale on mu zkrátka odepře a znovu se vstekaje křičí: Ach, což to opět napsaného vidím? Divili se přítomní a prosili, aby vyjevil to, co se mu ukazuje. On pak tato slova způsobem čtoucího jim pověděl:

[Joan. 7.] Hledati mně budete a nenaleznete. Tu více než kdy prve dotíral naň kněz, aby dokud' jest čas milosti, činil pokání, že sice nebude-li se chtít káti, jistě se octne v pekle. Ale to s hněvy za odpověď dostal, aby se spokojil, že ještě není potřeby chystati se k smrti.

Když tehdy žádné naděje nebylo, aby nemocný činil pokání, chtěl kněz jíti po svejch, ale sotva z pokoje vykročil, když přehrozným křikem nemocného navedený zase k němu se navrátil a zase jej vším možným způsobem k tomu měl, aby se s Bohem smířil a činil pokání, jemuž odpověděl nemocný již pozdě býti o tom mluvití, že mu čertí převelikou knihu sepsaných jeho hříchů ukazují a že musí s nimi do pekla jíti. A tu se mu nové písmo ukáže, kteréž on nahlas hůře než kdy prve čísti počínal, bylot' pak toto psáno:

[Joan. 8.] V hříchů svém zemřete. Což když dořekl, s přeukrutným láním a Bohu se rouháním svou duši z těla vypustil. Sotva zcepeněl, jeho mrtvé tělo tak hrozné a šeredné bylo, že nebylo podobné k člověku, a tak ukrutně smrdělo, že hned všickni od něho utekli. Sotva se našli dva sedláci velikým platem na to najati, jenž by chtěli to tělo k pohřbení připraviti. Kněz potěšiv jak mohl zarmoucenou paní,

[30] Na den Nového léta

paní, bral se ze zámku, aby odešel domu. V tom stane se křik, aby se zase navrátil, že přišli dvě pekelní psi, mrtvé tělo vzali a protáhše jej skrze komín, pryč je zanesli, zanechavše plachtu, do které bylo zaobáleno, lekne se kněz velice, jde zase do zámku, vidí, že tu již nikdež více těla není a že jest nová díra do komína od čertu proklubaná, tak asi veliká, co by mohl člověk pěst prostrčítí, kterou to tělo bez pochyby na kusy roztrhané čerti provlíkli. Zustal pak tam tak ukrutný smrad, že vyhnal odtud' všeckny. Kněz potom velikou hruzou a žalosti nekolik dni nic nechtěl mluvití. Paní potupivše svět do kláštera se dala. Nebylo na tom dosti, po roce na vejroční den té hrozné smrti do té komory, kde ten bídík zcepeněl, udeřil hrom s tak velikým hřmotem a mocí, že celý zámek z gruntu vyvrátil, všecky zdi

a kamení sem i tam široce a dalece rozmetal, takže se nemůž dobře poznati, kde ten pán bydlíval. Stalo se to léta páně 1644.

Ochraniž nás milosrdný Bůh skrze smrt a zásluhy Pána našeho Ježíše Krista od tak zlé a zlořečené smrti, tomu hle přeneš'astnému pomohla do pekla zlé času užívání, nekajicnost, s Pokáním odkladání, zatvrzelost a posledně zoufání. O jak tehdy moudrá věc jest času dobře a náležitě k spasení užívati, hlas Boha nás napomínajícího bez prodleně slyšeti, a co Bůh od nás chce a žádá míti, věrně činiti, pokání dokud' čas jest, záhy činiti, s pokáním neodkládati. Z té příčiny mně, tebe a nás všecky napomíná kající král svatý David, řka:

[Psal. 94.] *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

[31] Na den Nového léta

Dnes, uslyšíte-li hlas jeho, to jest Boha Pána, nechtějte zatvrzovati srdce vaše. Praví svatý David

dnes, nepraví zejtra, poněvadž *Christianus, crastinum non habet*, pravý křesťan, zejtrějšího dne nemá, dnes pokání činí, Boha slyší dnes, nečeká, nespolehá se na ten zejtrější, který nejistý jest: *Promisit DEUS pœnitenti veniam, non promisit diem crastinam*. Slíbil Bůh právě kajícímu milost a hříchův odpuštění, neslíbil ale den zejtrější k pokání činění. Tak chce Bůh, chce Kristus, který nám to často jisti, že nevíme dne ani hodiny, abychom po hřichu ihned pokání činili a sami sebe do nebezpečství věčného zatracení nepouštěli, bychom snad náhlé od smrti jsouce zastížení bez pokání v hříších umrouce na božským soudu do trápení pekelného na věky odsouzení nebyli. Nechtějte tehdy, když hlas Krista uslyšíte, zatvrzovati srdce vaše, neb jest to velmi zlá a nebezpečná věc. *Et si nos nolumus Christum apud nos nunc, & pro nobis audire perorantem, quomodo veniam poterimus petere apud judicantem*. Dí svatý Augustýn: A pokudž my nyní nechceme Krista slyšeti, nás a za nás prosícího, kterak budem mocti prosíti za milost a odpuštění u soudícího.

Ach nechtějte věřiti budoucně světu mnoho slibujícímu, d'áblu oulisně vábícímu a tělu škodně

lahodicímu, nebo vždy a každému byli a jsou přátele falešní, když v štěstí jsi, na tebe se smějou, v neštěstí ale po tobě šlapou, tebe tepou, a byť lahodili a hladili, nevěř jim, neb posledně škrábnou, uštknou a dají duši smrtedlnou ránu, dejž Bože

[32] Na den Nového léta

ne věčnou; toho všickni zatracenci na sobě skusili a okoušet musejí beze všeho konce. O přátelé, spíš snad nepřátelé se řícti mají! Ale jaký má přátelé člověk? Poslechněte!

Troji jsou přátelé člověka: První přítel jest svět. Druhý přítel jsou naši jacíkoliv přátelé, příbuzní, v. j. rodičové, manželové, manželky, bratří, sestry, strejcové etc. Třetí přítel jest tento dnešní ptáček, čas totižto; předního nejvíce miluje tento marnosti oddanej věk, tj. lidé, milovníci bohatství, slávy a též rozkoší, zlí služebníci, které *vicissim* miluje svět jakožto

své klienty, dle onoho co Pán a Spasitel náš k učedníkům svým pravil:

[Joan. 15.] *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret.* Kdybyste byli ze světa, svět což jeho jest, miloval by. A tak jiní jsou, které Bůh miluje a které svět tento marný miluje. Jak a kdy miluje? Tehdáž, když si v štěstí, když se u tebe možně z komínu kouří, když u tebe co mastný kousek cítí, ó, tu on bude tvůj přítel, tebe bude chváliti, mnoho dobrého tobě přáti. Jak pak ale se u tebe nejdřív štěstí, co Mercurius v ohni vykouří, přátelstvo též za dvěma bere odpuštění a dává vále, k tomu hle on proti tobě se zbouří a jako jiný zrádce tebe opustí. Dřív pokazí tebe a na to zbaví tě nebe:

[S. Bern. in Ep.] *O Sæculum nequam*, vykřikuje s. Bernard, *quod tuos sic soles beare amicos ut DEI facias inimicos! Qui enim amicus vult esse tuus, inimicus DEI constituitur.* O nešlechtný světe, kterej tak svý oblahoslavňuješ přátelé, aby z nich udělal Boha nepřátele. Nebo kdo tvůj chce býti přítel, tím samým bývá učiněn Boha nepřítel.

[33] Na den Nového léta

Druhý přítel člověka jsou všickni naší krevní neb příbuzní přátelé, jako rodičové, manželové mezi sebou, bratří, sestry, švagří etc., kteří jsou-li v pravdě upřímní, aspoň dokud' přítel jest

jim na očích, jeho milují, jemu i časem z náklonnosti přirozené pomáhají, mnoho ale z nich jest, kteří jenom na oko se upřímní stavějí, dokud' jich člověk nepotřebuje, jich za nic nežádá, sice brzo ukážou, kdo jsou. Nejvic pak ukáže se, kdo jest předce

aspoň nějaký přítel, když člověk jsa poražen smrtedlnou nemocí z toho světa musí se odebrati na onu předlouhou věčnost, a tak od přátel svých buď na čas, a nebo na věky musí rozloučen býti, jestliže v nemoci jej navštíví, jeho těší, za něho se modlí a pro něho truchlí. A to dokud ještě duše v těle; po smrti pak přátelé jinou obyčejně lásku neprokazují příteli umrlému, nežli že na funus jdou a snad někteří proto, aby oběda přátelského potom užili, že jej k hrobu v smutku vyprovodí, že za něho se pomodlí a některou aspoň na foch slzičku vylejou, a když již odcházejí, řeknou: *Requescant in pace*: Necht' odpočívá v pokoji, již hle ležíš, jak si sobě ustlal, jak byl živ, buď dobře, neb zlé tak máš! Ten tam! Jakkoliv ani toho vždy všickni neučiní, nýbrž za často dle zkušenosti pro dětictví a za dobrodiní umrlého přítele ještě proklinají a za něho ani Otče náš se nepomodlí. Tak hle s tímto druhým přítelem obyčejně jest, u něhožto valně platí, co přísloví praví: jak z očí, tak z mysle, ten tam. Stává se též ne zřídka, že otec syna, syn otce, drážděním až na smrt užere, hůř než jakýkoliv Nepřítel

[34] Na den Nového léta

rovně též podobně bývá mezi manželi, bratry a jinými přáteli. Mají to býti přátelé?

Ještě-li v ně doufáti chceš?

[S. Chrysostomus Hom. 24. in Math.] *Nemo speret in amicis, aut Parentibus*, napsal Svätý Chrysostomus, *cum etiam frater fratrem tradat in mortem, Pater filium, & filius Patrem*. Necht' žádný nedoufá v přátelích neb v rodičích, poněvadž taky bratr bratra na smrt vydá, otec syna, syn otce.

Třetí přítel, a to pravý přítel náš jest, dnešní ptáček, totižto předrahý čas, kterého člověk

nejmíň sobě váží a miluje, avšak jest člověka nevěrnější a nejlepší přítel, pokudž pak od něho

jest dobře a chvalitebně strávenej. Tent' jistě jest svědek svědomi, jest vůdce člověka věrný a

vyprovází jej na soud boží a tam za něj oroduje, aby našel život věčný. Ten, ten veliký

přítel čas totižto neopouští člověka, ale když jiní přátelé všickni opustí, tento následuje jej s dobrými skutky na věčnost. *Opera illorum sequuntur illos*, čas dobře

strávenej, též spolu skutkové dobří následují jeho, hned v patách jdou a kráčejí za ním.

Toho tehdy tak milého a pravého přítele, abychom někdy s potěšením a k věčnému štěstí i zisku užili a skusili, co činí máme? Pová nám svatý Pavel:

[Galat. 6.] *Dum tempus habemus*, dí on: *Operemur bonus*. Dokud čas máme, číňme dobře. V času buďme dobří a bude nám čas na věčnosti přítel dobrý:

[2. Cor. 6.] *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, volá k nám týž veliký národův učitel: Ej hle nyní čas příjemný, ej hle nyní jsou dnové spasení. V nichžto

[35] Na den Nového léta

pokladnice milosrdenství božího jednomu každému z nás dokořán jest otevřená, v nichžto i skrze ctný život a svaté skutky, zásluhy sobě rozmnožití a slávu nebeskou tím hojněji učiní,

a tak skrze pokání a kající krátký život hříchův odpuštění a z milosrdenství božího života věčného dojítí můžeme. Neboť dí Bůh:

[ibidem.] *Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te*. Času příjemného vyslyšel jsem tebe a v den spasení pomohl jsem tobě. Dost, dost již světu a tělu, marnostem jsme sloužili, za kterou službu nic dobrého, ale vše zlé čekati máme, pokudž Pokání činíti nebudem. Ach, ne tak! Obrátme kolečka a otočme jinám mysl, srdce k Bohu nakloňme:

[S. Chrys: Serm.12.] *Vivamus DEO paulum, vzbuzuje nás Svatý Chrysostomus, qui Sæculo viximus totum, dedimus corpori annum, demus animæ paucos dies, tempus est, ut aliquando*

domui tuæ provideas. Buďme Bohu živí na krátce již a maličko, kteří jsme prvé světu celý téměř sloužili život, a jemu živí byli, dali jsme tělu rok, dejme aspoň již nyní duši nětco naší málo dni. Již hrubý čas jest, abychom taky někdy domu našemu, který sobě na věčnosti v tomto životě stavíme, zaopatření učinili, bychom po času skrze čas dobře strávený našli život věčný, vy řekněte amen.

Příloha č. 3: Transkribovaný přepis kázání Na den Hromnic

[36] Kázání Na den Hromnic

Na den Očišťování Blahoslavené Panny Marie Matky Boží, jinak Hromnic.

Cùm introducerent. [Luc.2.]

Když uvodili.

Argumentum: Nejsvětější ouvod a k tomu bohatý *accidens*.

Aj dobrá mne dnes padne, znám se, neb budu míti tučný ouvod, *accidens* vyborný, ba ne skončené ceny plat a peníz. Víte jak velký a jak vznešený? Povím vám: V Starém zákoně při každém ouvodu ženy do chrámu božího kněz dostával pět lotu stříbra.

[Num.18.] *Quinque siclos argenti*, pět lotu stříbra, podlé váhy svatyně, což sto haleřův učinilo.

Ale já dnes od ouvodu dostati doufám ještě víc; co by to bylo pět lotu stříbra? Kdybys řekl pět hor stříbrných, nic by to nebylo; kdybys jmenoval pět celých světu stříbrných, ještě by to málo bylo; i což to má být za tak vysoký *accidens*, kněžský plat a peníz? Nebudu tajit. Místem faráři dostávají od ouvodu dva groše, já ale jen toliko jeden groš žádati budu a ten taky, jak doufám, od tučného ouvodu dnešního dostanu; a když dostanu, jistě mne dobrá padne. Neb tento groš jest takové ceny, kterou v sobě nemá nebe spolu i země se vším, co v sobě obsahuje.

[37] Na den Hromnic

Oná žena evangelitská, o kterej svatý Lukáš Evangelista píše, stratila groš, a aby jej našla, rozsvítla svíci, se vši pilnou pozornosti celý dům přehledala a přehlídla, jak venku, tak vnitřku metla, do každého koutu pohlídla a metla, a to tak dlouho, až stracený groš našla. A tu ona svolala přítelkyně a sousedy své řka: [Luc.15.] *Congratulamini mihi*, etc. radujte se se mnou, neb jsem našla groš, který jsem byla

stratila. Radovala se ona a jiný s ní. Ale já tím víc se raduji, že při svíčke dnešní hromičnej, o nejsvětějším dnešním ouvodu, dostanu nad všechny poklady dražší groš.

Svatý Petr apoštolův kníže, když v Kafarnaum za Krista clo neplatil, jakožto syn království a domácí, ne pak cizí, a byť by byl i chtěl, neměl čím; a aby snad tím ty celní nebyli pohoršení, poručil jemu Místr a Pán jeho, řka: [Math.17.] *Vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, et aperto ore ejus, invenies staterem, illum sumens, da eis pro me et te.* Jdi k moři a vrž udici a tu rybu, kteráž nejprv uvázne, vezmi a otevra usta její, nalezneš groš, ten vezma, dej za mně a za sebe. Šelť ovšem svatý Petr, a jak poručeno měl, učinil, groš v hubě ryby našel a celným za Pána a za sebe jej dal. Šťastný ten byl celný, kterej ten groš zázrakem v ustech ryby naleznutej, z osoby Krista Pána a svateho Petra, nejvyššího budoucně Syna božího na zemi náměstka přijítí mohl. Nic nepochybují, žeť je se velice radoval svatý Petr, když tu rybu na udici chytil a v hubě její nalezl groš. Radoval on se, já ale ještě

[38] Na den Hromníc

víc, že při ouvodu dnešním, jak doufám, dostanu groš. Jaký pak to musí býti groš, jaký ouvod? O groši potom povím; nyní pak prvé o ouvodu rozmlouvati budu.

Ouvod žen po porodu má svůj grůnt a základ v Písmě svatým a počátek v Starém zákoně, a to z poručení božího, při němž i žena oběť od zákona nařízenou a modlitbou kněze bývala očištěná, i k tomu dítě obětováno. Matka Bohu za zachování sebe od smrti při porodu a též za rodinu děkování činila a plod svůj božskému opatrování a prozřetedlnosti pokorně poroučela, a tak bývala očištěná. [Lev.22.] *Cum expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia deferet Agnum anniculum in holocaustum et pullum columbæ, etc.* Když naplní se dnové očišťování jejího, ženy, přinese beránka ročního na oběť zápalnou a holoubátko neb hrdličku na oběť za hřích. Pakli nebude mocti býti z beránka, vezme dvě hrdliček neb dvě holoubátek a kněz se bude za ní modliti a tak očištěná bude. *Accidens* pak neb plat knězi od ouvodu jak řečeno, pět lotu stříbra jest byl a patřil. Dle kteréhožto zákona příkázání všechny ženy, jak svaté, tak i hříšné očišťovaný a do chrámu božího po porodu uváděný byvali. [I.Reg.I.]Tak Anna matka svatého Samuele do chrámu před obličej boží s díkův činěním svého synáčka Samuele knězi Heli přinesla, jeho tam k službě boží, jak slíbila,

zanechala a svou dále při tom povinnost dle zákona vykonala. Tim rovně způsobem svatá Alžběta, Matka svatého Jana Křtitele, se chovala. Ale i svatá Anna

[39] Na den Hromníc

těž s nejdustojnější dceruškou a královnou nebeskou Mariji, podle zákona po porodu do chrámu božího odešla, aby za přijaté dobrodiní a tak výsoce vzácný takového plodu dar Bohu všemohoucímu poděkovala a tu svou nejdražší dcerušku k službě velebnosti jeho obětovala. Slovem všeckny matky v Starém zákoně, *secundum consuetudinem legis*, tak se chovali a konali podlé obyčeje a poručení zákona. A co pak nyní dím? Ba co vidím, co slyším? Přichází ke mne v duchu kdosi z nebeských duchův v způsobu kostelníka, pravíc, že jest tu šestinedělka a žádá býti uvedená. Dobrá věc. Padne groš, já pospíchám, já se již k tomu strojím a mám, abych ne tak ji uvedl, jako vám ten nejvyšší ouvod k uctění a k podivení na mysl a paměť přivedl a ten tak předražený groš došáhl ve jménu Páně.

A hle hle! I co jest to? Jaká jest to ouvodnice? Nikdy nikdy svět takovou neviděl a neměl. Já již vím, která a jaká jest. Chcete i vy též věděti? Jest nejdustojnější a nejosvícenější nebe a země paní a Panna Maria, Matka Pána našeho Ježíše Krista Syna božího a Spasitele světa. Co? Ona po nejvyšším Syna božího v těle porodu ouvodnice, nesoucí na loktech panensko-mateřských neobsáhlou v člověčenství skrytou božskou velebnost; ona pravím ouvodnice a já bídný a nehodný červíček, nejpokornější její služebníček mám ji uvádět? I kterak to učiniti mohu? Zná se, že svatou bázní a z přítomnosti tak vysokých

[40] Na den Hromníc

a nejdustojnějších velebnosti osob se všecken třesu. Pozastavuji se ovšem nad tím nemálo a sobě si přemejšlím kterak pak ta, která bez ouhony a všeliké poskvrny počatá, milosti plná, moci nejvyššího a Pána, panenství při porodu Krista zachovaná, slovem jsouc všecka krásná dlé slov oných, [Cant.4.] *tota pulchra es amica mea*, všeckna

krásná jsi přítelkyně má. Nicméně na způsob jiných žen, an toho ona zhola nepotřebuje, jako nejaká jiným podobná hříšnice se dle zákona očišťuje.

A kterak samou studnici a první základ všeliké Svátosti, Syna božího svého, který žádnému zákonu, jakožto Bůh pravý podroben není, ona dle zákona vyplacuje. To když tak myslím toť hle k zahnutí toho myšlení a k rozvázání takového uzlu, mně z těch mysle ouzkosti vyvádí a pomáhá tento duvod. Syn boží v těle by spravedlnosti božskej pro hřích pejchy Adama, místo celého lidského pokolení zadosti učinil, jako jiný hříšník jsa poslušen ve všem Bohu otci až k smrti kříže. [Phil.2.] *factus obediens*, etc. zákonu byl podán se vši poníženosti. Byl obřezán jako jiný hříšník, byť po porodu do chrámu nešen jako jiný hříšník, ustanovení a příkázání zákona zachovával, jako jiný hříšník s jinými poddanými za císaře Augusta byl do kněch římských vepsán, rovně jako poddaní jiní ze sebe clo platil, jakž prve řečeno, jako jiný poddaný a dnes zase co jiný dítě byl při očišťování neb ouvodu s dvouma holoubátky dle zákona vyplacen. Což tehdy divu, že i jeho nejsvětější Matka a Panna spolu dle obyčeje zákona (by tak ve všem božskej vůli bylo zadosti učiněno, žádný z toho, kdyby

[41] Na den Hromníc

se nedalo, nebyl pohoršen, příklad poslušenství a pokory všem se dal a též tejný v tom skutek boží byl v skrytosti zachován, jakož i proto, aby před ustanovením Nového zákona, zákon Mojžíšův jakožto boží byl v náležitým rešpectu a uctivosti (poslušenstvím zachován) v tom se chovala, poněvadž i Syn její Ježíš jak Bohu Otcí, jim rodičům a zákonu Mojžíšovu [Luc.2.] pro nás byl podán a ponížil se, jakkoliv byl sám Pán. Aj již dobře! Již rozumím, proč a k čemu jest bylo očišťování Marie Panny a uvodění dítěte Ježíše Syna božího před obličej Boha Otce do chrámu. Přestávám na tom.

Nyní jen ten tak podivný očišťování dnešního nejsvětější Matky Páně skutek a též její ouvod pobožně pozorovati chci, prv než se stane. Dnes tehdy, dnes, královna nebes, nejvyšší velebnost a božské slunce za oblakem člověčenství skryté, krále a Pána Anjelův, nese do chrámu, [Luc.2.] *ut sisteret eum Domino*, aby ho postavila a obětovala Pánu, totiž Syna božího jednorozeného Bohu Otcí. O jistě přepodivnej nejvyšší Panny a Matky boží ouvod a do chrámu po porodu neslychaným přichod. O podivení hodná procesi! Jistotně nikdy před tím nevidaná, aniž kdy víc spatřená bude. Jaká ale ta jest?

Kráčejí napřed při ní svatý Simeon kněz a prorok spolu a svatý Josef ženich nejsvětější boží Matky tež pěstoun a domělý otec Krista Pána, oba dva chválíce s radosti Boha řkouce: My chválíme a velebíme Pána nebo milosrdenství jeho zustává na věky. Za

[42] Na den Hromníc

ními jde královna nebeská, nesouce na rukouch svých krále slávy a velebnosti. Svatá Anna prorokyně jde ji po straně též chválicí Boha s radosti. Šetř každý, jak to jest slavná procesi, neb na ní jsou mladí i staří, muži i ženy, panny i vdovy a ty nejsvětější na tomto světě, totiž: Ježíš Bůh a dítě v jedné osobě, Maria Matka a Panna spolu, svatý Josef ženich její a manžel, Kristův pěstoun, svatý Simeon, kněz a prorok velebný a Anna Phanuelová, nábožná vdova a prorokyně; by se tu vyplnilo, co svatý David v žalmích napsal: [Ps.148.] *Juvenes et Virgines, Senes cum Junioribus, laudent Nomen Domini*. Mládenci a panny, staří s mladými, necht' chválí jméno Páně.

Aby pak s prázdnými rukami před obličejem Páně tato nejvyšší ouvodnice se neukázala, tak jakž to Bůh zapověděl skrze Mojžíše, řka: [Exod.23.] *Non apparebis in conspectu meo vacuus*, neukážeš se před obličejem mým prázdný. Dle zákona Páně, jsouc chudá, ne beránka na oběť, neb toho ona beránka nesla, [Joan.I.] dnes na oltář položila, Bohu Otcí obětovala, který snímá hříchy světa, ale pár holoubátek jedno na oběť a druhý za hřích ne svůj ani Ježíše, ale jako Ježíše (který na se hříchy naše přejal, [Is.53.] *dolores nostros ipse portavit*) Bohu Otcí obětuje; holoubátko pravím na znamení, že by potopa počatečného hříchu v přítomnosti Spasitele již přestávala a tu byla ona od svatých Otcův vinšovaná holubička, [Gen.8.] která by *ramum Olivæ virentibus foliis*, v ustech jakožto *Verbum Patris*, slovo Otce,

[43] Na den Hromníc

ratolest olivovou zelenajících listí, dobré již naděje smíření s Bohem a pokoje ne starému Noe, ale starému v letech a věkých, též zastaralému v hříších světu, přinesla, řka: [Foan.20.] *Pax vobis*, Pokoj vám. [Luc.24.] O jak příjemná jest oběť tato Bohu otcí, tento dar, tento nejvyšší ceny poklad a to ten, nad který Bůh Otec nic vyššího a většího

nemá, jednorozený totižto Syn jeho pro spasení světa člověkem učiněný sobě od věčnosti spolu rovný

a podstatný [Hebr.I.] *per quem fecit et Saecula*, jak dí apoštol, skrze kteréhož učinil i věky a kterýž měl vykoupiti lid izraelský [Marc.I.] *à peccatis eorum*, od hříchův jejich. Tu tehdy Matka Páně dnes oběť při svém svatém ouvodu konala s prázdnými rukami před obličejem božím se neukázala, pár holoubátek dle zákona obětovala a svatému Simeonovi, knězi, též dle zákona pět lotu stříbra složila. To ona učinila, aby z ní sobě ženy příklad vzali, jak ty, které k ouvodu jdou, též i ty, které s ní na procesi okolo oltáře kráčí a s prázdnými rukama před obličejem božím okolo oltáře jdouce, nikoliv se neukazovali, ale oběť svou, dle nařízení ss. Apoštolův na oltáři složili. O čem já tuto dále mluvíti, pomijím, však ale přitom se znám i odvírám, že jakékoliv a cokoliv jiný všecy křesťanské ženy při ouvodech obětuji, malé a špatné v sobě jest. Velký ale plat a peníz já dnes od toho nejvyššího ouvodu míti žádám a dostati doufám totiž groš, ten když jednou dostanu, bohatý příliš budu, nebudu na věky nic víc dále potřebovati. Když tak má býti

[44] Na den Hromnic

již tehdy jdu s plnou nábožností, uctivostí a nadějí a přistupuji k tej ouvodnici a šestinedělce nejsvětější. Bych vám ten ouvod konal, ne hmotně, ale duchovně, ne nohami, rukami a celým tělem, ale toliko jazykem před Bohem vám na mysl ji uváděl a k pobožnému divadlu představil, pozorujte. A tak jak řečeno Maria Matka boží jest dnešní ouvodnice, ta nejdůstojnější šestinedělka. Co jest to za jméno? *Puerpera*, šestinedělka, od šesti neděl se nazývá a sluje snad proto, že šest neděl, dřív nežli k ouvodu jde, musí ve svém očišťování se doma zdržeti. To jméno šestinedělka od starožitnosti k nám pochází a dosti znát dává, že naši staří katolitiští předkové při šestinedělkách šest neděl dřív nežli po porodu do kostela šli, jako zvykem pozorovali. Nyní z toho i poněkud sešlo a dle míst obyčeju a uznání těch, kterým to patří, se děje. První svatí světa Otcové, patriarchové a proroci, též k tomu jiní za Starého zákona Bohu věrní lidé, a to sic hned taky od počátku světa, nadhnutím božím o příští Páně jsou předpovídali v přijíti majícího věřili, jeho srdcem a myslí, jak slušelo, ctili a jemu se klaněli, jimžto i následovně nejsvětější boží Matka Maria v tej nejvyšší uctivosti vždy byla, jakožto ta:

[Prov.8.] *Quæ ab æterno ordinata, et ex antiquis, antequam terra fieret.* Která od věčnosti za Matku boží zřízená a od starodávna prve nežli země byla, k ty nejvyšší důstojnosti od

Boha byla zvolená, jejížto nejmilejší Syn, Bůh a člověk, Pán Ježíš Kristus, dle slibův

[45] Na den Hromníc

svatým mužům za předešlých věkův učiněného a společné nejsvětější Trojice boží rady, z ní, jakožto nejvyšší lidského pokolení ozdoba a štěstí, hned od počátku světa v tajemství slibu počat a narodit se ráčil podle onoho k hadu o něm vyrčení božího: [Gen.3.] *Inimicitias ponam inter te et mulierem, inter semen tuum, et semen ipsius, ipsa conteret caput tuum.* Nepřátelství uložím mezi tebou a ženou, mezi semenem tvým a semenem jejím, onať zetře Hlavu tvou. Která by to byla žena poukazuje svatý Jan v Zjevení svém, řka:

[Apoc.12.] *Mulier amicta sole, luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim.* Žena, totiž Maria, přioděná sluncem, měsíc pod nohama jejíma a na hlavě její koruna s dvanácti hvězdami.

O jistě výsoce osvícená žena od slunce Krista tím, že jeho Matka jest, od Měsíce pak církve boží tím, že pod její nohama jest, též od 12. hvězd, to jest 12. apoštolův, aneb všeobecné věrných veřejnosti osvícená býti nemůže, poněvadž ona apoštolův 12. královna a církve boží ozdoba jest a tak je osvěcuje, ne pak od nich osvícená bývá:

[S.Bern. in c. 12. Apoc.] *Dignum planè stellis coronari caput, dí Svatý Bernard, quod et ipsas longè clariùs micans, ornet eas potiùs, quàm ornetur ab eis. Quidni coronent sidera, quàm sol vestit.* Hodná právě korunování hlava s hvězdami, která i nad ně dáleko více svítice, je raděj ozdobuje, nežli od nich bývá ozdobená. I bodejť by ji korunovali hvězdy, kterou přiodívá slunce?

Ta tehdy jest žena, požehnána mezi ženami a ženského pokolení nejvyšší ozdoba, křtalt, perla,

[46] Na den Hromníc

drahý kámen a slunce, která (jak kdosi praví: *Enixa est puerpera Regem*, vydala nám a porodila šestinedělka krále, *qui coelum et terram tenet per Sæcula*, který nebe a zem drží po všechny věky) ná dnešní den jsouc Pannou neporušenou spolu i Matkou plodnou vchází do chrámu božího, co do paláce královského, ne již jako služebnice a děvka, ale jako královna nejosvícenější, by dlé zákona a vůle boží, vše a zcela zouplna vyplnila. I kdož by mohl mysliti, aby nejsvětější Panna a Matka boží mohla se šestinedělkou nazývati? A však tomu tak jest, neb poněvadž již od počátku světa Matkou boží před Bohem v skutku, před lidmi v slibu byla; jest a nazývá se i nyní a bude na věky a všecken světa čas v šesterým věku, co v šesti nedělích vězí a rozdělen jest; z té příčiny *in Ecclesiam*, do církve, do chrámu božího šestýho věku jako týhodne co nejžádostivěj od všeho lidského pokolení se očekávala. Poslechni pro světlost tvou a toho poznání. První věk neb týhoden byl od Adama až do Noe. Druhý věk neb týhoden, od Noe až do Abrahama. Třetí od Abrahama až do Mojžíše. Čtvrtý od Mojžíše až do Davida krále. Pátý od Davida krále až do Mesiáše neb Spasitele světa Krista Pána. Šestý posledně věk a tejden od Krista Pána až do skonání světa. Toho tehdy šestýho a posledního týhodne a času ukázala se dnešní nejslavnější šestinedělka Maria porodivše nám [I.Tim.I.] *Regem Sæculorum immortalem*, krále věkův nesmrtného, který nejsvětější matky

[47] Na den Hromníc

své pannenství nezrušíc, do té živé svatyně bez porušení jejího, jakožto nejvyšší kněz dle řádu Melchizedech vejdouc i vyjdouc, se světu spatřiti dáti ráčil: [Ps.109.] *In similitudinem hominum factus*, jakž píše učitel Národův [Phil.2.] *et habitu inventus ut homo*. V podobenství lidí učiněn a v obcování nalezen jako člověk, tehdáž totižto: [Tit.21.] *Dum apparuit*, jakož opět svatý Pavel praví, *gratia et humanitas DEI, et Salvatoris nostri omnibus hominibus, in Ecclesia utique, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et Sæcularia desideria sobriè et justè, et piè vivamus in hoc Sæculo expectantes beatam spem, et Adventum Gloriæ Magni DEI, et Salvatoris nostri JESU Christi*. Když se ukázala milost a člověčenství Boha Spasitele našeho všem lidem učinící nás, abychom odřeknouce se vši nemilostivosti a svědských žádosti, střízlivě, spravedlivě a šlechetně živi byli na tomto světě, čekající blahoslavené naděje a příští slávy velikého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista.

Toho tak vysokého a velikého Boha a člověka spolu, když Panna a Matka boží počala a pak porodila, jeho jako do síně nějaké církve neb chrámu ona nesla a teprv dále a to na dnešní den: [Ps.18.] *Tamquam sponsum procedentem de thalamo suo*. Jako ženicha vycházejícího z lože svého do chrámu. Do církve svaté co nejjasnější světlo z Zjevení národův: [Luc.2.] *Lumen ad revelationem gentium*. Uvedla: *Cum unducerent puerum, Jesum, ut sisterent eum Domino*. Když uvodili dítě Ježíše, aby ho postavili Pánu, dí svatý Lukáš.

[48] Na den Hromníc

Ale již nyní na dnešní Marie Panny a Matky boží nejdůstojnější a Krista spolu ouvod patříme. Sic s ženou šestinedělkou obyčej mají i jiné dle libosti ženy k ouvodu jíti a doprovázeti, ne pak panny a tím méně mužského pohlaví jakékoliv osoby. Při dnešním pak Rodičky boží do chrámu ouvodu jináč se děje, neb přítomný jest oboje pohlaví, mužské i ženské, jakožto oboje očištění potřebující skrze druhého Adama a Evu, to jest Ježíše a Mariji, které skrze prvního Adama a Evu poškrvněné bylo.

A tak tehdy kněz svatý Simeon prve vzavší to dítě nejdražší na lokte své a Boha chvalice a neomylně, když je zase nejsvětější Matce jeho vracoval, je polibice, uváděje jde na před s svatým Jozefem, kterež že přítomný byl, svědčí svatý Lukáš řka: *Cum inducerent puerum Jesum Parentes ejus*. Když uvodili dítě Ježíše rodičové jeho. Aneb ať lépež řeknu: Já dnes jakkoliv nejnehodnější místo Simeona v duchu před vámi ouvod ten činím.

Následuje i hned požehnaná a nejblahoslavenější mezi ženami Maria, nesoucí na rukouch jednorozeného božího i svého podlé těla, syna Ježíše. Při ní kráčí, jak prvé řečeno, Anna Phanuelová, vdova a prorokyně. O nejslavnější ouvode a procesí! Při kterež se nacházejí nejsvětější na světě osoby Bůh a člověk, Spasitel světa, Ježíš. Maria Panna a Matka boží, svatý Jozef ženich a manžel její, svatý Simeon stavec, kněz a prorok. Anna vdova a prorokyně,

[49] Na den Hromníc

a tak mladí i staří, mládenci i panny, muži i ženy. Ej nu tu máme ten ouvod!

Ale co pak vy činíte při tom ouvodu? Jenom-li hledáte, pozorujete a posloucháte? Není na tom dosti. Jděte, jděte i vy a přitovaryšte se i vy k tomu nejšťastnějšímu ouvodu, byste milosti a darův nebeských byli též oučastní. Však hled'te, ať nepřicházíte: *Vacuis manibus*, s prázdnými rukama neb to Bůh zapovídá: [Exod.23.] *Non apparebis in conspectu meo vacuus*, abyste nebyli, *minus habentes*, méně mající. Obětujte beránka bez poškrvny, to jest nevinnost vaší. Holubičku tichost vaší, hrdličku kvílící, totiž svědomi svých hříchův oplakávající:

[S. Joan.Clim.in Epist.] *Nullum DEO munus gratius offerri potest*, dí svatý Jan Climacus, *atque dum illi animas ad poenitentiam deductas censecramus*. Žádný dar Bohu vzáctnější obětován býti nemůže, jako když duše naše k pokání uvedené jemu posvěcujeme. Obětujte Bohu Pánu vašemu duše vaše, plné upřímné víry, naděje synovský a hořící lásky. Aniž vám to buď divné, že vás k procesi tohoto dnešního nejsvětějšího ouvodu vzbuzují, neb to již rovně též před vámi všickni svatí boží mučedlníci, vyznávači, panny, vdovy etc. a jiní pobožný křesťané v duchu činili. Při ní se dali najíti svatý pacholátka, jaký byli svatý *Edmundus*, *Vitus*, *Venantius*, *Agapitus* etc. spívající: *Laudate pueri Dominum*. Svaté panenky a panny, jaky byli svatá *Agnes*, *Rosa* etc. Svatí muži a vyznávači, jaký byli všickni zakládatelové řádův, Svatý *Benedikt*, *Augustýn*,

[50] Na den Hromníc

Bernard, Norbert, František, Dominik, Kajetán, Ignátius etc. Svatí starečkové ze všeho stavu. Svaté vdovy, jaká byla *Monika*, *Lidmila*, *Hedvika*, *Alžběta*, *Markýta* etc. slovem všickni nábožní a Bohu věrní, o nichž zní ono: *Juvenes et virgines, senes cum junioribus*. Mládenci a panny, staří s mladými, ať chválí jméno Páně. K těm, k těm i vy dle jejich příkladu se přitovaryšte a připojte skrze srdečnou pobožnost, náklonnost a lásku, byste též jejich odplatý, koruny a slávy byli oučastní.

Již jednou ku konci neb ouvod dokonán jest, se schylují a pospíchám a přitom před nejsvětější nohy tvé o nebeská královno, veliká nejvyššího Pána, krále světa, Matko *Maria*, co nejpokorněj padám, před tebou klekám a spjatýma rukama za můj *Accidens*, od tvého dnešního ouvodu nejsvětějšího žádám a prosím, kterej ovšem jiný není, nežli onen vinšovaný: Nad všecky nebe a země poklady dražší groš. Onen nešťastný zrádce et *mercator pessimus*, *Jidáš Iškariodský*, Židům pána svého a Místra *Krista Ježíše* tak

hanebně, za tak špatný peníze, totiž za 30. stříbrných, to jest za naše 4. fl. neb zlatý prodal a toho který byl *pretium appetiati sinè pretio*, tak levně prošantročil, o hanba! O škoda! Hle ten bezbožník Krista prodal a stratil, duši stratil, peníze neužil, neb se oběsil, *finis funis*. Já ten počet 30. rozdělím; 3. totižto znamenají ten můj dnešní tak ode mně vinšovaný *Accidens*, totiž groš. Co groš, jeden groš

[51] Na den Hromnice.

a má v sobě 3. krejcarey. Koho ten jiného znamená, nežli Pána našeho Ježíše Krista, Boha a člověka spolu. Groš ze stříbra a z mědi jest učiněný jeden peníz. Pán Ježíš Kristus jedna jest osoba majíc dvě natury, božskou a lidskou. 3 krejcarey v jednom tom groši znamenají to, že tři věci činějí jednoho Krista, božství, duše a tělo. Nu to jest ten groš tak vysoké a veliké ceny, že jest dražší, nežli nebe a země, jakožto sám Bůh a Pán, věčná neobsáhlá dobrota, kterej já od tebe nepokorněj o Panno pannen, královno nebeská, Maria Matko boží, nejdůstojnější ouvodnice míti a dostati žádám. Groš má dva rázy; na jedny straně jest *Speculum* zrcadlo vyobrazený s nápisem: *in Fide et Spe*, v víře a nadějí. Což znamená tento časný život; na druhý straně, druhý ráz ukazuje Krista, Syna božího, obraz s nápisem, *facie ad faciem*, tváří v tvář a to znamená věčný život. Ach ó Maria Matko milosrdenství! O ten peníz, za ten groš tebe snázně prosím byt' jej tu v tomto životě mně, i vy též se mnou skrz víru a nadějí na srdci. V druhém pak věku, na věčnosti jej měl, jeho věčné dobroty, ceny požíval, tváří v tvář jej viděl spolu s přítomnými na všechny věčnosti.

Et Jesum benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende o clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria. A Ježíše požehnaného plod břicha tvého nám po tomto putování ukaž o milostivá, o přívětivá, o přesladká Panno a Matko boží, nej-

[52] Na Den Hromnic

světější ouvodnice a šestinedělko dnešní Maria! A jak Syna božího a tvé dnes jsi do chrámu přinesla a uvedla, bys ho Pánu postavila, tak i nás tvé děti, milovníky a ctitele po tomto bídém živobytí na věčnosti před obličej boží v nebeské vlasti račiž milostivě uvesti mezi všechny Svatý a volené boží.

Případne snad někomu, že jsem dle obyčeje nic při tomto uvvodu neřikal a se nemodlil. Ovšem? při jiných uvvodech činím modlitbu, jak za šestinedělku matku, tak i za dítě. Při tomto nejsvětějším uvvodu zhola nic mé potřeby nebylo modlitby, neb za koho by se modlitba konala? Za Marii Matku boží ne, neb ona jest orodovnice naše. Za Ježíše Spasitele Boha a Pána našeho to dokonce ne. A tak ne, ó nejsvětější Matko, prosbu činím za tě, ale v tebe prosbu činím za tyto a za sebe, abych ten groš nejblahoslavenější, který Adam v ráji stratil a ty jsouc milosti plná, plná světla světlem milosti jsi našla, došáhl skrze tebe a s ním nebe. Co když se stane, jak doufám, a vy doufati máte, dobrá na věky nám padne.

Přestávám již a ještě na jedno se pamatují a spominám. Šestinedělka majíc v ruce svíci hořící ji nese a vnáší do chrámu před obličej boží, ovšem? proto a na znamení, že s pravou vírou a hořící láskou k Bohu přistupuje.

Dnešní nejblahoslavenější šestinedělka Maria Panna i ona svíci též do chrámu božího onoho slavného jeruzalemského, a to hořící

[53] Na den Hromníc

a plápolající nesla totiž [Joan.I.] *admirabile illud lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Nad podivné ono světlo, které osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět, totiž Spasitelé našeho Krista Ježíše, láskou k nám plápolajícího, který co svíce k užitku a spasení našemu hořel, [Phil.2.] *se exinanivit*, sebe zmařil, sebe trávil, až i skrze smrt přehořkou pro nás se strávil. O požehnaná svíce! O kyž nám to věčně světlo svítí!

O Maria nejdustojnější dnešní šestinedělko, když z tohoto světa, co dítě ze života matky na svět, na věčnost vycházeti, v oných posledních strašlivých smrti mrakotách v ouzkostech a s hruzou ležeti, posledního života okamžení, na kterém celá neskonalá věčnost visí a záleží, docházeti, božského soudu se lekati, tehďáž tehďáž k zahnání duchům a knížat temnosti onu svíci o Maria, ono božské světlo k nám umírajícím přines a rozsvět, to jest s Ježíšem Synem tvým nám umírajícím se ukaž, nás osvět' a posvět', bychom bez toho tvého světla odcházejíce nevpadli [Job.10.] *ad terram tenebrosam opertam mortis caligine*, do země tmavé, přikrytí smrti mrákotou. [S.Bern.Serm.2.de Adu.] *Gratiosus tuus vultus, Beata Virgo, nobis appareat in extremis*, voláme k tobě pokorně s medotekoucím tvým Bernardem, *formositas faciei tuae laetificet Spiritum*

nostrum egredientem, ut per tenos suscipiat, qui per te datus est nobis. Milostnej tvůj obličej, o blahoslavená Panno, dí on: Ať nám, prosíme, v hodinu smrti se ukáže přelibost

[54] Na den Hromníc

tváře tvé, ať obveselí ducha našeho z těla vystupujícího, aby skrze tebe nás k sobě do slávy přijal, kterej skrze tebe dán jest nám Spasitel Ježíš Kristus, Bůh a Pán náš. O Maria! S Ježíšem světa světlem a sama s tebou nás umírající, co s hromnicí hořící a svítící obnes a duše naše, když z těla vykročí do nebeské slávy milostivě sebou odnes. O dejž nám to Bůh Ježíš a Maria! Vy řcete i dejž to Pán Bůh! A já na to řeknu. Amen.